

Hans Björknäs

A portrait of Karl Marx, a man with a long, full white beard and hair, wearing a dark suit jacket over a white shirt. He is seated and looking slightly to the right. The background is dark and textured.

Karl Marx

**En samhällsvetenskapernas
klassiker**

Historieförlaget i Finland

Karl Marx – En samhällsvetenskapernas klassiker och hans arv

Karl Marx förändrade världen med sin kritik av kapitalismen, sina analyser av klassamhället och sin vision om ett rättvisare samhälle. Hans idéer har inspirerat revolutioner, omdanat samhällssystem och påverkat generationer av tänkare – och de fortsätter att väcka debatt än idag.

Många böcker om Karl Marx har getts ut, men inte så många på svenska och inte under den senaste tiden. Så det är på sin plats att korrigera detta.

Denna bok ger en tillgänglig men vetenskapligt förankrad introduktion till Marx liv, verk och intellektuella betydelse. Här behandlas *Das Kapital* som mer än en ideologisk text – som ett analytiskt verk som utmanar läsaren att tänka djupare kring makt, produktion och människans villkor i det moderna samhället. Samtidigt diskuteras hur Marx teorier tolkats, omformulerats och ibland misstolkats i historiska sammanhang – inte minst i Sovjetunionen.

Boken vänder sig till alla som vill förstå varför Marx fortfarande räknas som en samhällsvetenskapernas klassiker – och varför hans frågor är lika brännande i vår tid av globalisering, ojämlikhet och politisk osäkerhet.

Hans Björknäs

Karl Marx
En samhällsvetenskapernas
klassiker

Förlag: Historieförlaget i Finland

Tryckeri:

Redigerad av Hans Björknäs

Layout: Marjatta Björknäs

Pärmbild: Porträtt av Karl Marx. Fotograf: John Jaberz Edwin Mavall. Public domain. Färglagt med Photoshop Elements.

ISBN

Karl Marx

Karl Marx 1867 i Hannover
Fotograf: Friedrich Karl Wunder (1815–1893)
Wikimedia Commons, Public Domain

Innehåll:

Förord	7
Karl Marx's barndom och ungdom	12
Karl Marx vuxna liv	22
Friedrich Engels – Karl Marx livs- långa stöd	26
Karl Marx familj	37
Jenny von Westphalen	44
Karl Marx sviktande hälsa	51
Karl Marx begravning	58
Karl Marx begravning uppmärk- sammades i Finland	65
Berömda citat av Marx	69
En samällsvetenskapernas klassiker	74
Förordet och det första kapitlet av Das Kapital på engelska	83
Det kommunistiska manifestet	94
Källförteckning	131

Förord: Karl Marx – En samhällsvetenskaplig klassiker som förändrade världen

Karl Marx (1818–1883) framstår som en av världshistoriens mest inflytelserika och mångfacetterade gestalter.

Ingen person har haft så stort inflytande på världshistorien efter Jesus för 2000 år sedan. Inom ett sekel efter hans bortgång behärskades hälften av världens befolkning av regimer som bekände sig till Kars Marx idéer, skriver Francis Wheene i sin biografi över Karl Marz (Wheen 1999).

Hans magnum opus, i synnerhet *Das Kapital*, kom drygt fyrtio år efter hans bortgång att utgöra den ideologiska grunden för ett omfattande samhällsexperiment som slutade i ett tragiskt misslyckande: den socialistisk-kommunistiska perioden i Sovjetunionen. Det är inte otänkbart att vår värld i avsaknad av Karl Marx inflytande skulle ha utvecklats på ett fundamentalt annorlunda sätt.

Typiskt för den tid då Karl Marx levde var en snabb industialisering i England, Tyskland och Frankrike. I fabrikerna producerades varor med en hastighet aldrig tidigare skådats, en del människor blev enormt rika men det stora flertalet fick fotrtstta att levi i sin fattigdom (Boglund, Eliaeson och Månson 2017, 34)

Mattias Hagberg sammanfattar Karl Marx's betydelse i en recension publicerad i Göteborgsposten år 2011 (Boglund, Eliason och Månson 2017, 31):

Det finns få historiska personer som framkallar så mycket känslor som Karl Marx. I de allra flesta sammanhang blir den som lyfter fram Karl Marx bannlyst från diskussionen. Jag undrar om det ens finns några socialdemokrater som i dag vågar hänvisa till Karl Marx - trots att hela den moderna arbetarrörelsen står i en enorm Intellectuell skuld till honom. När Karl Marx

kommer på tal reagerer de flesta människor med ryggärgen och börjar tala om terror, diktatur och folkmord, eller om naiva utopier, barnsliga fantasier om jämlikhet och föråldrat prat om klasser och orttvisor. Det är intressant hur en snarig teoretiker från 1800-talet kan väcka såmycket känslor. Men frågan är hur många som egentligen försökt sätta sig in i Karl Marx tankar och teorier och hur många som bara ser Stalins terror, Röda Khmerernas skräckvälde och DDR-tidens stagnation när de påstår sig veta något om Karl Marx.

Trots den omfattande litteratur som redan ägnats åt Karl Marx, framstår hans liv, hans intellektuella arv och dess fortsatta relevans som ett outtömligt forskningsområde. Denna bok, skriven på svenska, bidrar ytterligare till förståelsen av detta komplexa ämne.

Karl Marx var mer än enbart en samhällsteoretiker; han var en historisk kraft i sig. Hans visioner om klasskampens dynamik, kapitalismens inneboende motsättningar och dess potentiella undergång, samt människans frigörelse från kapitalets dominans, har omgestaltat världshistorien på ett sätt som var oföretsamt under hans levnadstid.

Med denna bok är vår ambition att fördjupa insikten i hur en individs filosofiska tankegods kunde mobilisera revolutionära rörelser, bidra till imperiers fall och inspirera till skapandet av en ny, utopisk samhällsordning. Denna ordning, kommunismen, väckte initialt hopp hos miljontals människor men ledde tragiskt nog till dess sammanbrott.

Hans mest betydelsefulla verk, *Das Kapital*, publicerades 1867. Initialt möttes det av en trög försäljning; det tog flera år innan den tyska första upplagan om 1000 exemplar sålde slut. Märkligt nog upplevde boken en betydligt snabbare spridning i Ryssland – utan att den tsaristiska censuren ingrep – där 5000 exemplar avsattes inom ett år.

Vad konstituerade den explosiva genomslagskraften hos ”Das Kapital”? Följande faktorer kan ha varit avgörande:

- En kompromisslös kritik av kapitalismen: Marx blottlade systemets exploativa natur genom sin mervärdesteori och påvisade hur arbetarna genererade värden som de själva inte fullt ut åtnjöt.
- En ”vetenskaplig” revolutionsteori: Marx erbjöd inte enbart en kritik, utan även en analytisk ram för kapitalismens inneboende kriser och dess potentiella kollaps.
- En vision om ett klasslöst samhälle: Hans socialistiska idéer skänkte

hopp åt miljontals förtryckta individer i en tid präglad av skoningslös industrialisering.

Marx själv hyste förhoppningen att *Das Kapital* skulle initiera en revolution i Tyskland eller England – eller i båda dessa högt industrialiserade nationer.

Historien tog emellertid en annan vändning. Det blev Vladimir Iljitj Lenin som anpassade och tillämpade Marx idéer på de specifika ryska förhållandena. I pamfletten ”Vad bör göras?” (utgiven 1902) refererar Lenin till Marx eller marxismen inte mindre än 71 gånger (Lenin, V I 1902). I denna skrift skisserar Lenin redan en plan för ett uppror, femton år innan oktoberrevolutionen faktiskt ägde rum:

Föreställ er å andra sidan ett folkuppror. Numera är väl alla ense om att vi måste tänka på detta och förbereda oss för det. Men hur skall vi förbereda oss? Centralkommittén kan ju inte tillsätta agenter på alla platser för att förbereda upproret! Även om vi hade en centralkommitté, så skulle den under de nu rådande förhållandena i Ryssland absolut inte uppnå någonting genom ett sådant tillsättande. Däremot skulle ett nät av agenter*, som utformade sig under arbetet på att organisera och sprida en gemensam tidning, inte behöva ”sitta och vänta” på parollen om uppror utan kunde utföra ett sådant regelbundet arbete, som skulle garantera största sannolikhet för framgång i händelse av ett uppror. Just ett sådant arbete skulle stärka våra förbindelser med de bredaste arbetarmassor och med alla de skikt som är missnöjda med självhärskardömet, något som är av största betydelse för ett uppror. Just ett sådant arbete skulle utveckla förmågan att riktigt bedöma det allmänna politiska läget och följaktligen också förmågan att välja det lämpliga ögonblicket för upproret. Just ett sådant arbete skulle lära alla lokalorganisationer att reagera samtidigt på samma politiska frågor, händelser och tilldragelser som upprör hela Ryssland, att svara på dessa ”tilldragelser” så energiskt, enhetligt och ändamålsenligt som möjligt —och ett uppror är ju i själva verket hela folkets mest energiska, mest enhetliga och mest ändamålsenliga ”svar” till regeringen.

Det är tydligt att första världskrigets utbrott och den därav följande nöden i Ryssland underlättade för Lenin och bolsjevikerna att realisera sina planer.

Efter bolsjevikernas maktövertagande 1917 kom *Das Kapital* att utgöra den ideologiska grundvalen för den nya staten. Trots att det ryska (och sedermera sovjetiska) statsbygget i realiteten hade föga gemensamt med Marx ursprungliga idéer, behöll *Das Kapital* sin centrala roll, åtminstone i den sovjetiska propagandan. Stalins planekonomi och statsterror hade nästan ingenting gemensamt med Marx vision om ett fritt, statslöst samhälle.

Varför betraktas då Marx som en samhällsvetenskapernas klassiker?

Även om realiseringen av Marx visioner inte ledde till ett för mänskligheten gynnsamt utfall, fortsätter hans djuplodande forskningsmetod, den historiska materialismen, att vara relevant. Detta gäller i synnerhet inom forskning som berör makt och klass, globalisering och alienation.

När det gäller globalisering är det anmärkningsvärt att Marx redan för ett och ett halvt sekel sedan förutsåg denna process och de omvälvningar den skulle medföra.

Många efterföljande samhällsvetenskapliga forskare har funnit inspiration i Marx verk inom områden som ekonomi, politik, kulturteori och filosofi. Även forskare som intar en kritisk hållning till Marx måste erkänna hans oerhörda inflytande på det moderna samhällstänkandet.

Därmed är hans status som en samhällsvetenskaplig klassiker välmotiverad.

En central samarbetspartner förtjänar särskilt omnämnande: Friedrich Engels. Marx nära vän och medförfattare till flera betydande verk, inklusive *Det kommunistiska manifestet*. Engels spelade en avgörande roll i att utveckla och popularisera många av Marx teorier samt i att publicera hans efterlämnade skrifter efter hans död.

Denna bok utforskar hur en tysk filosofers verk kunde transformeras till en revolutionär kraft – och varför Marx, tvåhundra år efter sin födelse, fortfarande framkallar starka reaktioner av debatt, hat och hyllning. Oavsett politisk ståndpunkt kvarstår relevansen i hans grundläggande frågor: Vem äger framtiden? Vem kontrollerar produktionen? Är skapandet av ett mer rättvist samhälle möjligt?

Marx formulerade sina svar. Nu är det vår uppgift att reflektera vidare.

Slutligen vill jag uttrycka min tacksamhet till min hustru Marjatta och mina barn Kristina och Lasse för de stimulerande diskussioner vi fört kring detta ämne. Ett liknande tack riktas till de studenter vid Soc&Kom som jag haft förmånen att samarbeta med. Avslutningsvis vill jag varmt tacka doktoranden Saga Rosenström, vars inspirerande undervisning om samhällsvetenskapernas klassiker initialt väckte mitt intresse för detta fascinerande område.

Helsingfors universitetsbibliotek Helka och olika AI-program har aktivt använts vid informationssökning för denna bok och AI har använts vid uppgörande av referenslista där programmet Zotero också har varit till hjälp, Bilderna har behandlats med Photoshop Elements. Texten har skrivits med Word och layouten har gjorts med Indesign 2024.

Detta exemplar är ännu inte till fullt ut korrekturläst.

Vasa, den 27 april, 2025

Hans Björknäa

Karl Marx's barndom och ungdom

Karl Marx föddes den 5 maj 1818 i en medelklassfamilj i Trier, Preussien, en stad som finns i västra Tyskland på gränsen till Luxemburg. På franska heter staden Trèves.

Trier är Tysklands äldsta stad, grundad redan före vår tideräknings början och har anor från romartiden. Vid tiden för Marx födelse hade staden omkring 15 000 innevånare (Boglund Eliaeson och Månson 2017, sid 39). I Trier finns 9 byggnader som hör till Unescos världsarv.

Familjen hade nio barn av vilka åtta levde till vuxen ålder. Karl var det tredje barnet.

Hans far var Heinrich Marx (1777-1838) och hans mor var Henriette Marx född Pressburg (1788-1863). Pappan var en frångångsrik jurist och han var en intelligent man som hade bekantat sig med tänkare som Kant och Voltaire

Marx' födelsehus, Brückenstraße 10 i Trier, Tyskland. Här föddes den revolutionäre filosofen och Kapitalet-författaren Karl Marx den 5 maj 1818. Familjen Marx bodde i två rum på bottenvåningen och tre på första våningen i detta tidigt 1700-talshus. Byggnaden köptes 1928 av Tysklands socialdemokratiska parti (SPD) och fungerar idag som Karl Marx-huset, ett museum tillägnat hans liv och idéer. Museet innehåller originaldokument, första upplagor av hans verk och utställningar om hans inflytande på världshistorien.

Foto: Gerthold Werner / Wikimedia Commons

Licens: Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported

(Sperber 2013, 15). Det är sannolikt att han i diskussioner med sonen kan han grundat Karls intresse för sociala frågor.

Båda föräldrarna var judar men de hade konverterat till kristendomen ett par år innan Karl Marx föddes. Orsaken till detta var att fadern annars inte skulle ha kunnat fortsätta med sitt arbete som juristp grund av regler som införts i Preussen (Boglund Eliaeson och Månson 2017, sid 39). Modern Henrietta Marx var hemma från Holland. Också hon hade övergått till protestantismen. Flera av Karl Marx's förfäder hade varit rabbiner i judiska församlingar (Boglund Eliaeson och Månson 2017, sid 39).

Sin fsta Mellan åren 1830 och 1835 studerade han i Friedrich-Wilhelm-Gymnasium i Trier. Det berättas att unge Marx var intresserad av litteratur och historia, men hade svårigheter i matematik (Wheen 1999, 12).

År 1835 skrev han en essä med rubriken Reflections of a Young Man on the Choice of a Profession. I denna framställde han idealistiska idéer om målet med människans liv, och han talade för att en ung person bör välja ett yrke som är till nytta för mänskligheten (Marx 1835, citerats i McLellan 1973, 12). Då man läser denna text finner man att skribenten säkerligen har en framtid som filosof. Men det här kan läsaren bedöma själv; här är det första kända litterära alstret av

Föregående sida:

"Trierstudenterna framför 'Det vita hästen' i Trier (1836)"

Denna berömda litografi av David Levy-Elkan visar en grupp studenter – bland dem en ung Karl Marx (en förstoring i den lilla bilden) – utanför värdshuset "Det vita hästen" i Godesberg år 1836. Fram till 2017 var detta det äldsta kända porträttet av Marx, även om han inte identifierades förrän 1890 av Friedrich Schneider, en domare och senatspresident i Köln. Eftersom avbildningen stämmer väl med beskrivningar av Marx har den allmänt accepterats som äkta.

Marx, som då studerade vid Bonns universitet, var känd för sitt livliga umgänge och sin deltagande i studentikosa dryckeslag. Denna bild fångar en tid av hans ungdom innan han blev en av historiens mest inflytelserika filosofer.

Den bevarade kopian i Stadtmuseum Simeonstift i Trier har skador i den övre delen, där bland annat året 1836 och scener från studentförbundets aktiviteter har bleknat med tiden.

Källa: Michael Heinrich, Karl Marx and the Birth of Modern Society (2019), avsnittet "Tavern Life and an Alleged Duel".

Wikimedia Commons. David Levy-Elkan / Public domain

En karta över Preussen 1815, det vill säga vid tiden för Karl Marx födelse. Wikimedia Commons, Creative Commons Attribution-Share Alike 2.5 Generic. Kartan modifierad av Peter Björknäs.

Karl Marx, han skrev detta då han alltså var 17 år, för den åldern är detta nog en väldigt ”mogen” text:

Reflektioner av en ung man på val av yrke

Skrivet mellan 10 och 16 augusti 1835

Först publicerad i det årliga *Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung*,

Ed. K. Grünberg, Leipzig, 1925

Naturen har själv bestämt den verksamhetssfär där djuret ska röra sig, och den rör sig fridfullt inom den sfären, utan att försöka gå bortom den, utan ens aning om någon annan. Också till människan gav gudomen ett allmänt mål, att förädla mänskligheten och sig själv, men han överlät det åt människan att söka medel med vilka detta mål kan uppnås; han överlät åt honom att välja den för honom bäst lämpade positionen i samhället, från vilken han bäst kan lyfta sig själv och samhället.

Detta val är ett stort privilegium för människan framför resten av skapelsen, men samtidigt är det en handling som kan förstöra hela hans liv, omintetgöra alla hans planer och göra honom olycklig. Allvarlig övervägande av detta val är därför säkerligen den första plikten för en ung man som är börjar sin karriär och vill inte lämna sina viktigaste angelägenheter åt slumpen.

Alla har ett mål i sikte, som för honom åtminstone verkar bra, och faktiskt är så om djupaste övertygelse, hjärtats innersta röst förklarar det så, ty gudomen lämnar aldrig den dödliga människan helt utan guide; han talar mjukt men med säkerhet.

Men den här rösten kan lätt dränkas, och det vi tog för inspiration kan vara produkten av ögonblicket, som ett annat ögonblick kanske också kan förstöra. Vår fantasi är det kanske sattes i brand, våra känslor upphetsade, fantomerna svänger framför våra ögon och vi störtar huvudstupa in i vad häftig instinkt antyder, vilket vi föreställer oss att gudomen själv har påpekat till oss. Men det vi ivrigt omfamnar stöter oss snart bort och vi ser hela vår tillvaro i ruiner.

Vi måste därför seriöst undersöka om vi verkligen blivit inspirerade i vårt val av ett yrke, oavsett om en inre röst godkänner det, eller om denna inspiration är en villfarelse, och vad vi ansåg vara en uppmaning från Gudomen var självbedrägeri. Men hur kan vi känna igen detta förutom genom att spåra själva inspirationskällan?

Vad som är fantastiskt glitter, dess glitter väcker ambition, och ambition kan lätt ha producerat inspiration, eller vad vi tog för inspiration; men förnuftet kan inte längre hålla tillbaka den man som är frestas av ambitionens demon, och han kastar sig huvudstupa in i vilken häftig instinkt föreslår: han väljer inte längre sin position i livet, istället bestäms den av slumpen och illusion.

Vi uppmanas inte heller att inta den ståndpunkt som erbjuder oss de mest lysande möjligheter; det är inte den som, under den långa serie av år som vi kanske kan hålla det, kommer att göra trötta aldrig ut oss, dämpa aldrig vår iver, låt aldrig vår entusiasm kallna, utan en i vilken vi kommer snart att se våra önskningar ouppfyllda, våra idéer otillfredsställda, och vi kommer att undersöka gudomen och förbannelse av mänskligheten.

Men det är inte bara ambitionen som kan väcka plötslig entusiasm för ett visst yrke; vi kan kanske ha utsmyckat det i vår fantasi och förskönat det så att det syns det högsta livet kan erbjuda. Vi har inte analyserat det, inte beaktat hela bördan, den stora ansvar det ålägger oss; vi har bara sett det på avstånd, och avstånd är det vilseledande.

Vårt eget förnuft kan inte vara rådgivare här; för det stöds varken av erfarenhet eller av djupgående observation, luras av känslor och förblindad av fantasi. Till vem då ska vi vända blicken? Vem ska stödja oss där vårt förnuft överger oss?

Våra föräldrar, som redan har rest livets väg och upplevt ödets allvar vårt hjärta berättar för oss.

Och om då vår entusiasm fortfarande består, om vi fortfarande fortsätter att älska ett yrke och tro vi kallade till det efter att vi har undersökt det kallblodigt, efter att vi har uppfattat det bördor och bekanta oss med dess svårigheter, då borde vi anamma det, då inte heller bedrar vår entusiasm oss och inte heller överhastigheten bär oss bort.

Men vi kan inte alltid nå den position som vi tror att vi är kallade till; våra relationer i samhället har i viss mån redan börjat etableras innan vi är i stånd bestämma dem.

Vår fysiska konstitution i sig är ofta ett hotande hinder, och låt ingen håna den rättigheter.

Det är sant att vi kan höja oss över det; men då går vår undergång desto snabbare, ty då är vi vågar bygga på sönderfallande ruiner, då är hela vårt liv en olycklig kamp mellan den mentala och den kroppsliga principen. Men den som inte är i stånd att förlika de stridande element inom sig själv, hur kan han motstå livets stormiga stress, hur kan han agera lugnt?

Och det är bara av lugnet som stora och fina gärningar kan uppstå; det är den enda jord där mogna frukt utvecklas framgångsrikt.

Även om vi inte kan arbeta länge och sällan glatt med en fysisk konstitution som är inte lämpar sig för vårt yrke, uppstår ändå tanken ständigt på att offra vår välbefinnande till plikt, att handla kraftfullt även om vi är svaga. Men om vi har valt en yrke som vi inte har talang för, vi kan aldrig utöva det värdigt, vi skall snart med skam inse vår egen oförmåga och säga till oss själva att vi är värdelösa skapade varelser, medlemmar av samhället som är oförmögna att uppfylla sitt kall. Sedan den naturligaste konsekvensen är självförakt, och vilken känsla är mer smärtsam och mindre kan kompenseras av allt som omvärlden har att erbjuda? Självförakt är en orm som alltid gnager i ens bröst, suger livsblodet från ens hjärta och blandar det med misantropins och förtvivlans gift.

En illusion om våra talanger för ett yrke som vi har granskat noggrant är ett fel som tar sin hämnd på oss själva, och även om det inte möter kritiken av den omvärlden ger det upphov till mer fruktansvärd smärta i våra hjärtan än en sådan misstroende-votum kan orsaka.

Om vi har övervägt allt detta, och om förhållandena i vårt liv tillåter oss att välja något yrke vi gillar, vi kan anta det som ger oss det största värdet, ett som är det baserad på idéer om vars sanning vi är grundligt övertygade om, vilket ger oss det bredaste utrymme att arbeta för mänskligheten och för oss själva att närma oss det allmänna målet för vilket varje yrke bara är ett medel – perfektion.

Vårt är det som mest av allt lyfter en man, vilket ger en högre ädelhet åt hennes handlingar och alla hans ansträngningar, som gör honom osårbar, beundrad av folkmassan och uppvuxen däröver.

Men värdet kan garanteras endast av ett yrke där vi inte är servila verktyg, utan i som vi agerar självständigt i vår egen sfär. Det kan endast garanteras av ett yrke att kräver inte klandervärda handlingar, även om de är klandervärda endast till det yttre, ett yrke som de bästa kan följa med ädel stolthet. Ett yrke som säkerställer detta i den största graden är inte alltid den högsta, men är alltid den mest att föredra.

Men precis som ett yrke som inte ger oss någon garanti om värdet förnedrar oss, så kommer vi lika säkert att göra det ge efter under bördorna av en som är baserad på idéer som vi senare inser att vara falska.

Där har vi ingen annan utväg än till självbedrägeri, och vilken desperat räddning är inte det som erhålls genom självförräderi!

De yrken som inte är så mycket involverade i livet självt som sysslar med abstrakt sanningar är de farligaste för den unge mannen vars principer ännu inte är fasta och vars övertygelse ännu inte är stark och orubblig. Samtidigt dessa yrken kan tyckas vara de mest upphöjda om de har slagit djup rot i våra hjärtan och om vi är det kapabla att offra våra liv och alla ansträngningar för de idéer som råder i dem.

De kan skänka lycka åt mannen som har en kallelse för dem, men de förstör honom som adopterar dem skyndsamt, utan eftertanke, och ger efter för ögonblickets impuls.

Å andra sidan den höga respekten vi har för de idéer som vårt yrke bygger på ger oss en högre ställning i samhället, höjer vårt eget värde och gör våra handlingar outmanade.

Den som väljer ett yrke han värderar högt kommer att rysa av tanken på att vara ovärdig av det; han kommer att agera ädelt om så bara för att hans ställning i samhället är ädel.

Men den främsta vägledaren som måste styra oss i valet av yrke är välfärden mänskligheten och vår egen perfektion. Man ska inte tro att dessa två intressen skulle kunna vara det i konflikt, att man måste förstöra den andra; tvärtom, människans natur är så utgjorda att han kan uppnå sin egen perfektion endast genom att arbeta för fullkomligheten, för det goda, för sina medmänniskor.

Om han bara arbetar för sig själv kan han kanske bli en känd lärdomsman, en stor vis man, en utmärkt poet, men han kan aldrig bli en perfekt, verkligt stor man.

Historien kallar de män de största som har förädlat sig själva genom att arbeta för allmännyttan; den hyllas som lyckligast den man som har gjort det största numret av glada människor; religionen i sig lär oss att den idealiska varelsen som alla strävar efter att kopiera offrade sig för mänsklighetens skull.

Om vi har valt den position i livet där vi mest av allt kan arbeta för mänskligheten, ej bördor kan böja oss, eftersom de är uppoffringar till gagn för alla; då ska vi

Doktorsexamendiplom för Karl Marx från universitetet i Jena, 15 april 1841

Fotograf: LRotsap

Wikimedia Commons.

Denna bild är licensierad under Creative Commons Attribution 4.0 International-licensen..

uppleva ingen liten, begränsad, självisk glädje, men vår lycka kommer att tillhöra miljoner, våra handlingar kommer att leva tyst men ständigt på jobbet, och över vår aska kommer de heta tårarna att fällas av ädla människor.

Ovanstående text och många andra texter skrivna av den unga Kars Marx finns publicerade här i engelska översättningar: https://wikirouge.net/texts/en/Author:Karl_Marx. Översättningen ovan är egen.

De mest dramatiska händelserna under Karl Marx's under hans första år på Bonns universitet, där han påbörjade studierna år 1835, hade med dryckenskap att göra. Han drack mycket under dessa år, blev något av en bohem och använde pengarna ansvarslost. Han blev till och med arresterad ett par gånger på grund av berusning och störande uppförande (Sperber 2013, 42).

Hans far var bekymrad över sonens uppförande och ordnade att han fick flytta till Berlins universitet redan följande år.

En för hans framtid viktig händelse inträffade år 1836. Då förlovade han sig i hemlighet med Jenny von Westphalen. Jennys föräldrar motsatte sig förlovningen, därav orsken till hemlighetsmakeriet (Gabriel 2011, 35). Jenny von Westphalen blev nog småningom hans hustru och hon blev en stor supporter av hans arbete. Men det verkar som om förhållandet till hennes släkt var kylslaget också senare. Ingen av Jennys släkt deltog till exempel i Karl Marx's begravning.

Från Berlin flyttade Karl Marx till niversitetet i Jena där han doktorerade år 1841. Men någon karriär inom universitetssfären blev inte aktuell för Karl Marx. Regeringen i Preussien diskriminerade studerande med radikala idéer, och någon tjänst i något universitet fick han inte (Sperber 2013, 72).

I stället blev han journalist och litterära produktion var otroligt omfattande. I slutet av 40-talet skrev han hudratals artiklar i *Neue Rheinische Zeitung* och han medverkade i många tidningar, som de amerikanska *New York Tribune* och *New American Encyclopedia* och i flera tyska tidningar (Boglind, Eliaeson och Månson 2017, 56)

Samtidigt utvecklade han sina teorier om klasskamp, alienation och revolution vilket sedan så småningom skulle resultera i Det kommunistiska manifestet och *Das Kapital*.

Karl Marx vuxna liv

Karl Marx hade doktorerat vid universitetet i Jena 1841 men hans något radikala idéer stängde dörrarna för något ytterligare karriär i universitetssfären.

I stället blev han journalist och anställdes som en sådan av tidningen Rheinische Zeitung där han verkade i ett par års tid kritiserande censuren och ekonomiska strukturer (McLellan 2006). Han avancerade småningom till att bli chefredaktör vilket han var ända tills censuren förbjöd tidningen (Koivisto och Lahtinen 2012).

År 1843 flyttade Karl Marx till Paris kom att bli något av en vändpunkt i hans liv. I Paris framställde Marx sina berömda *Ekonomisk-filosofiska manuskript* år 1844. På grund av preussiska regeringens påtryckningar förvisades han från Paris och flyttade därefter till Bryssel. I sina *Teser om Feuerbach* utforskade Marx förhållandet till den traditionella filosofin. Denna intellektuella utrensning fortsatte i samarbete med hans livslånga vän och medarbetare Friedrich Engels (1820–1895) under åren 1845–1846, vilket resulterade i de ofullbordade manuskripten som senare kom att kallas *Den tyska ideologin*. Under revolutionsåret 1848 deltog de båda på flera sätt i de politiska striderna, inte minst genom att författa *Det kommunistiska manifestet*.

Här är de sista raderna i *Det kommunistiska manifestet*. Det slutar med det klassiska ”Proletärer i alla länder, förena er”, och den nästsista meningen är också klassisk: ”Proletärerna har inget att förlora än sina bojor. De har en värld att vinna.”:

Kommunisterna riktar sin uppmärksamhet främst mot Tyskland, eftersom det landet står inför en borgerlig revolution som måste genomföras under mer avancerade förhållanden för den europeiska civilisationen och med ett mycket mer utvecklat proletariat än Englands var på 1600-talet och Frankrike på 1700-talet, och eftersom

Karl Marx

Ovan: Huset där Karl Marx bodde med sin familj under åren 1851, 28 Dean Street Soho London W1D 3RY-1856, 28 Dean Street Soho London W1D 3RY

Fotograf: Spudgun67

Wikimedia Commons. Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International license

Till vänster:

En blå plaket 1967 på initiativ av Greater London Council at 28 Dean Street, Soho, London, W1D 3RY, City of Westminster.

Fotograf: Spudgun67

Wikimedia Commons. Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International license

den borgerliga revolutionen i Tyskland kommer att bli en omedelbart efterföljande revolution.

Kort sagt, kommunisterna stöder överallt varje revolutionär rörelse mot den existerande sociala och politiska ordningen.

I alla dessa rörelser lyfter de fram, som den ledande frågan i varje, fastighetsfrågan, oavsett vilken utvecklingsgrad den är vid den tiden.

Slutligen arbetar de överallt för föreningen och överenskommelsen mellan de demokratiska partierna i alla länder.

Kommunisterna föraktar att dölja sina åsikter och mål. De förklarar öppet att deras mål endast kan uppnås genom att med våld störta alla existerande sociala förhållanden. Låt de härskande klasserna darra för en kommunistisk revolution. Proletärerna har inget att förlora än sina bojar. De har en värld att vinna.

Proletäret i alla länder, förena er!

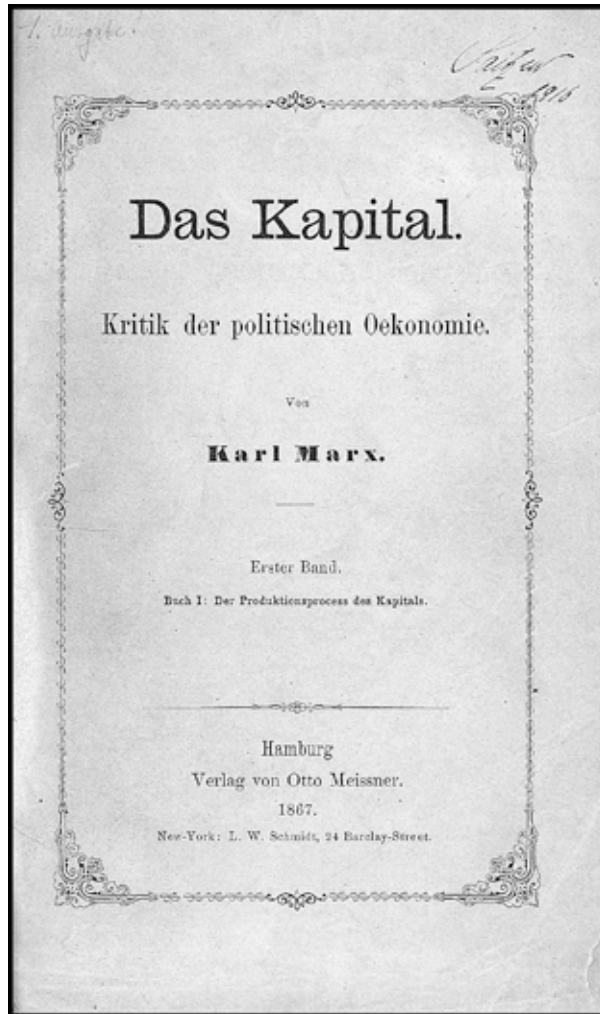
Det kommunistiska manifestet får säkerligen beskrivas som en mer eller mindre helig skrift för den kommunistiska rörelsen.

Marx förvisades från Bryssel och begav sig först till Paris och sedan till Köln. Året därpå ställdes han inför rätta i Köln för sin publicistiska verksamhet i den av honom redigerade tidningen *Neue Rheinische Zeitung*, som ansågs ha bidragit till politisk oro. Efter att åter ha blivit utvisad vände Marx tillbaka till Paris, men även Frankrike förvisade honom, vilket ledde till att han flyttade till London

Till en början studerade han där ekonomi (Wheen 2006). I hans huvudverk *Das Kapital*, vars första del utkom 1867 analyserade han kapitalismens utsugning av den arbetande klassen. Det enda som skapade mervärde var arbetarnas mödosamma arbete, men det var kapitalisterna som sedan fick njuta av detta mervärde. I Marx+s ekonomiska värld var arbetet det viktigaste, nästan det enda viktiga (Harvey 2010).

Alla som har läst *Das Kapital* har nog funnit den ganska tungläst och inte så lätt att förstå. I förordet till den första volymen medger Karl Marx att så är fallet. Men han uppmuntrar framtida läsare att ”vara villiga att lära sig något nytt och tänka själv:

Varje början är svår, gäller i alla vetenskaper. Att förstå det första kapitlet, särskilt avsnittet som innehåller analysen av varor, kommer därför att innebära den största svårigheten. Det som särskilt gäller analysen av värdets substans och värdets storlek har jag, så mycket det varit möjligt, populariserat.[1] Värdeformen, vars

Denna bild visar ett exemplar av den historiska första upplagan av Karl Marx monumentala verk "Kapitalet" (originaltitel: "Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie"), utgiven 1867. Denna specifika volym tillhörde den schweiziska nationalekonomen Manuel Saitzew och ingår idag i Zürichs centralbiblioteks (Zentralbibliothek Zürich) värdefulla samlingar. Boken är publicerad i Hamburg av förlaget Otto Meissner och det var denna bok som lade grunden till den marxistiska analysen av kapitalismen. Det första upplagan omfattade 1000 och det tog flera år i Tyskland innan den blev slutsåld, Källa: Zentralbibliothek Zürich. Wikimedia Commons

Publiceringsår: 1867

Upphovsrätt: Public domain

fullt utvecklade form är penningformen, är mycket elementär och enkel. Ändå har det mänskliga sinnet i mer än 2 000 år förgäves sökt efter att komma till botten med det hela, medan det å andra sidan, till den framgångsrika analysen av mycket mer sammansatta och komplexa former, har funnits åtminstone en approximation. Varför? Eftersom kroppen, som en organisk helhet, är lättare att studera än cellerna i den kroppen. Vid analys av ekonomiska former är dessutom varken mikroskop eller kemiska reagens användbara. Abstraktionskraften måste ersätta båda. Men i det borgerliga samhället är varuformen för arbetsprodukten - eller varans värdeform - den ekonomiska cellformen. För den ytliga betraktaren tycks analysen av dessa former handla om detaljer. Det handlar faktiskt om detaljer, men de är av samma ordning som de som behandlas i mikroskopisk anatomi.

Med undantag för avsnittet om värdeform kan denna volym därför inte stå anklagad för svårighetsgraden. Jag förutsätter förstås en läsare som är villig att lära sig något nytt och därför tänka själv.

Under de sista åren av sitt liv avtog Karl Marx's arbetsförmåga på grund av en bristande hälsa, Han skrev vidare på nya volymer av *Das Kapital* men fick dem aldrig färdiga och det blev sedan Engels uppgift att ge ut volymerna två och tre posthumt.

Friedrich Engels – Karl Marx livslånga stöd

Friedrich Engels föddes år 1820 i den preussiska staden Barmen och inledde sin skolgång vid en kommunal skola. Han var det äldsta av nio barn till den framgångsrike bomullsfabrikören Friedrich Engels den äldre och hans hustru Elisabeth (Elise) Franziska Mauritia van Haar, sedermera Elise Engels efter giftermålet. Familjen tillhörde det välbärgade borgerskapet och präglades av både religiös fromhet och affärsmässig disciplin.

Det står utom tvivel att Friedrich Engels var synnerligen begåvad. Redan som nittonåring engagerade han sig i den offentliga samhällsdebatten, initialt genom att skicka inlägg till olika tidningar. Året därpå, vid tjugo års ålder, arbetade han som korrespondent för Morgenblatt für gebildete Leser i Stuttgart och Allgemeine Zeitung i Augsburg. Han var ovanligt produktiv för sin ålder och skrev flitigt i olika genrer – poesi, dramatik, prosa och litteraturkritik. Samtidigt publicerade han den uppmärksammade essän Brev från Wuppertal i Telegraph für Deutschland, där han beskrev de miserabla förhållanden som rådde för industriarbetarna i Tyskland, med särskild betoning på barnarbetet. År 1841 fullgjorde han sin värnplikt.

År 1842 reste Engels till Manchester, där hans far drev en affärsverksamhet i bomullsindustrin. Som son till fabrikören förväntades han naturligtvis arbeta där. På vägen dit gjorde han ett kort besök vid redaktionen för Rheinische Zeitung i Köln, där han för första gången träffade Karl Marx – dock bara i förbifarten. I England, som då låg i förkant av den industriella utvecklingen, kom Engels i direktkontakt med kapitalismens framväxande former och arbetarklassens villkor, vilket kom att forma hans framtida engagemang.

År 1844 återförenades Engels med Karl Marx i Paris. Mötet blev början på en livslång vänskap och ett unikt intellektuellt samarbete. Från och med detta

Karl Marx

En berömt tidigt fotografi av Friedrich Engels. Wikimedia Commons. Årtal och fotograf okända. Public Domain,

ögonblick blev Engels Marx trogna följeslagare, ekonomiska stöd, förtrogne och medförfattare. Även efter Marx död 1883 fortsatte Engels det gemensamma projektet genom att redigera och publicera flera av Marx ofullbordade manuskript, däribland de återstående banden av *Kapitalet*.

Många forskare har genom åren reducerat Friedrich Engels till rollen som Marx lojale medarbetare och finansiär. Men han var långt mer än så. Engels framstår vid närmare granskning som en betydande intellektuell i egen rätt. Även om hans namn är oupplösligt förknippat med Marx, vittnar deras samarbete om en dynamisk och ömsesidigt förstärkande relation. Engels bidrog inte enbart med stödjande insatser utan spelade ofta en avgörande roll i att formulera och sprida de grundläggande idéerna inom marxismen (Carver 1989). Det är till exempel svårt att med säkerhet avgöra vilka delar av *Det kommunistiska manifestet* som är författade av Marx respektive Engels – verket är ett verkligt samarbete.

Engels upplevde på nära håll de svåra livsvillkor som arbetarklassen levde under i den snabbt industrialiserade verkligheten i både Tyskland och England. Dessa intryck påverkade honom djupt och blev avgörande för tillkomsten av hans banbrytande verk *Den arbetande klassens läge i England*, publicerad 1845. Första upplagan utkom i Leipzig, och endast två år senare publicerades en engelsk översättning i New York. Verket var det första större självständiga arbete som Engels författade, och han var blott 24 år gammal vid publiceringen. Som vännen Franz Mehring uttryckte det: det var ”inte personlig nöd utan hög intelligens, som förde honom in på den revolutionära vägen”. Verket väckte uppmärksamhet även i Sverige, där delar av det publicerades som artikelserie i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning samma år.

Engels hade satt ner mycket arbete på detta sitt första verk:

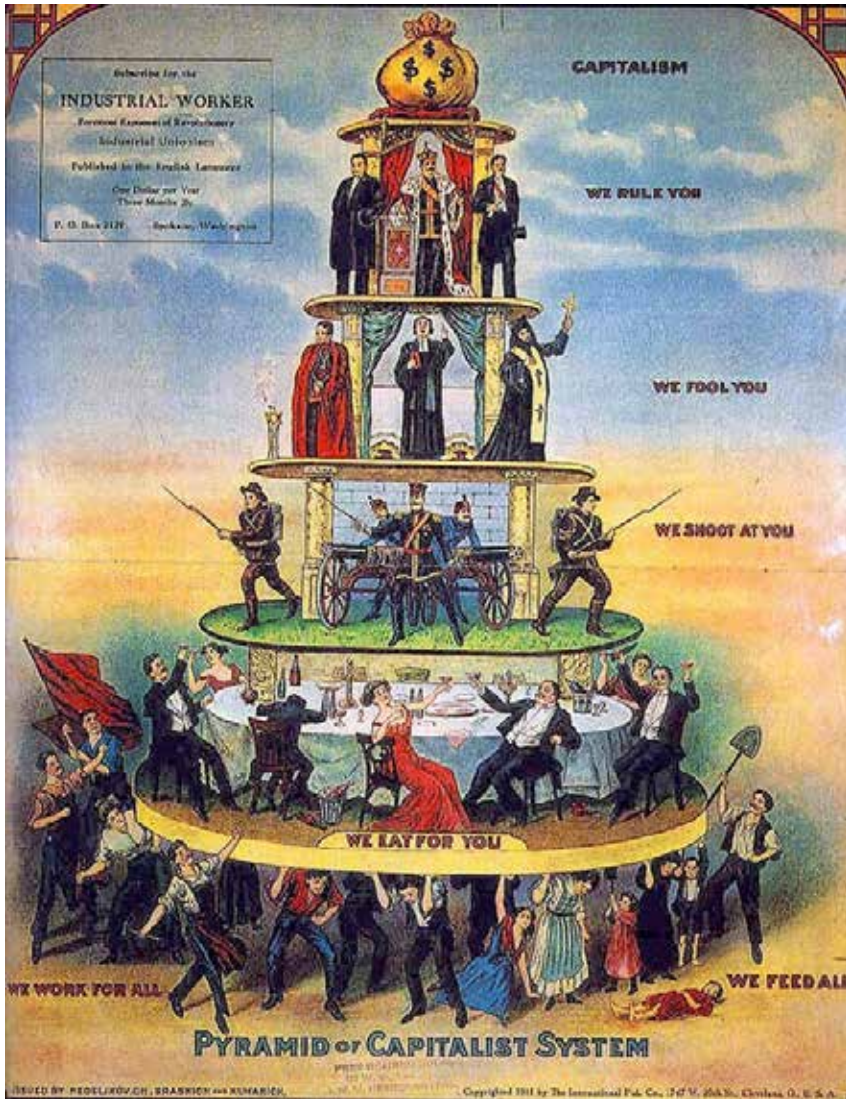
Jag har levt bland er tillräckligt länge för att känna till en del av era omständigheter. Jag har ägnat min allvarligaste uppmärksamhet åt deras kunskap; Jag har studerat de olika officiella och inofficiella dokumenten, så långt jag har kunnat få tag på dem - jag har inte nöjt mig med det, jag har varit intresserad av mer än den rent abstrakta kunskapen i mitt ämne, jag har velat se er i era bostäder, observera er i ert dagliga liv, prata med er om era levnadsvillkor och smärtor. Bevitna er kamp mot era förtryckares sociala och politiska makt.

Föraktet för den härskande klassen, de rika kapitalisterna, bourgeoisin var re-

Karl Marx

Wikimedia Commons. Public Domain,

Det kapitalistiska systemets pyramid: Arbetarklassen utan rättigheter och grundläggande tjänster som bärare av ett samhälle som domineras av pengar, medan samhällets övre klasser bestämmer över dem och förödmjukar dem

En publikation av Industriarbetare (IWW) 1911 års tidning, som främjar arbetarnas organisering. Den visar en av kritikerna av kapitalismen. Den är baserad på flygbladet från "Rysslands socialisters förbund", som distribuerades 1900 och 1901. Wikimedia Commons. Public Domain.

dan djupt förankrat i Engels sinne:

Jag har aldrig sett en klass så djupt demoraliserad, så oåterkalleligt korrumperad av egenintresset, i sitt inre sönderfrätande och oförmögen till allt framåtskridande, som den engelska bourgeoisin. [...] För henne finns det ingenting i världen som inte finns där bara för pengarnas skull, inte för hennes egen skull, för hon lever för ingenting annat än för att tjäna pengar, hon känner ingen annan lycka än den snabba vinsten, ingen smärta utom att förlora pengar. [...] Och om arbetaren inte vill tvingas in i denna abstraktion, [...] om han får för sig att tro att han inte behöver köpas och säljas som vara på marknaden, då står de borgerliga sinnena stilla. Han kan inte begripa, att han står vid arbetarnas sida i något annat förhållande än att köpa och sälja, han erkänner intet annat sammanhang, som Carlyle säger, mellan människor än kontant betalning.

Engels beskriver förhållandet som slaveri och utsugning; Människan reduceras till värdet av sin arbetskraft, som bestäms som värdet av vilken annan vara som helst, och som köps endast om den är nyttig för ägaren som vilken annan vara som helst:

Arbetaren är slav under den besuttna klassen, bourgeoisin, är i lag och faktiskt i så hög grad dess slav, att han säljs som en vara, stiger och faller i pris som en vara. Om efterfrågan på arbetskraft ökar, stiger arbetarna i pris; om det faller, faller de i pris; Om den sjunker så mycket att ett antal arbetare inte är till salu, så "stannar de i lager", de bara lägger sig ner, och eftersom de inte kan leva av att bara ligga ner, dör de av svält. [...] Hela skillnaden mot det gamla, öppenhjärtiga slaveriet är bara att den nuvarande arbetaren tycks vara fri, emedan han inte säljs hela på en gång, utan styckvis, per dag, per vecka, per år, och därför att det inte är en ägare som säljer honom till en annan, utan han måste sälja sig själv på detta sätt, eftersom han inte är slav under en enskild person. utan av hela den besuttna klassen.

Hyreskasärnerna i de engelska storstäderna lämnade mycket att önska och var den största orsaken till den sjukdom som fått namnet "Engelska sjukdom", det vill säga rakitis orsakat av brist på solljus;

[...] vi måste säga att trehundrafemtiotusen arbetare i Manchester och dess förorterna nästan alla bor i dåliga, fuktiga och smutsiga stugor, att de gator de vistas på för det mesta är i det värsta och mest orena skick [...], har anlagts enbart med hänsyn till den vinst som tillfaller byggmästaren [...]"

"Ofta lever fattigdomen i gömda gränder i närheten av de rikas palats; Men i all-

År 1764 hade James Hargreaves konstruerat en maskin, *Den snurrande Jenny*, som kom att revolutionera vävarnas fabriksarbete. Väwarens kapacitet ökade åttafaldigt och detta ledde till en omfattande arbetslöshet som förvärrades av en ökande befolkningstillväxt.

mänhet har hon blivit tilldelad ett särskilt område, där hon, förvisad från de lyckligare klassernas ögon, kan klara sig med sig själv så gott hon kan.”

Engels var mycket medveten om hur arbetarfamiljernas hälsotillstånd tog skada av de bristfälliga bostadsförhållandena. Bostäderna hade naturligtvis inte rinnande vatten och vattnet i floderna var redan så förorenat att det inte var tjänligt får några ändamål. Toaletter och soptunnor fanns inte heller. Sjukdomar som tuberkulos, scharlakansfeber och tyfus var utbredda. Enligt Engel var bostadsförhållandena ett utslag av förtrycket av proletariatet:

– De får fuktiga lägenheter, källarhål som inte är vattentäta underifrån eller vindar som inte är vattentäta uppifrån. Deras hus är byggda på ett sådant sätt att den tråkiga luften inte kan komma ut. De får dåliga, trasiga eller trasiga kläder och dålig, förvanskad och svårsmält mat. De utsätts för de mest spännande humörförändringarna [...] – de rusar som villebråd och tillåter dem inte att vila och njuta av livet i lugn och

Omslag till den första upplagan av Den arbetande klassens läge i England, tryckt i Leipzig år 1845

ro. De berövas alla nöjen utom sexuell njutning och dryckenskap, men de arbetas bort dagligen tills all mental och fysisk styrka är fullständigt uttömd.”

Det är uppenbart att detta Engels verk kom att ge Karl Marx en värdefull empirisk grund att stå på då han sedan utvecklade sina teorier.

Samarbetet mellan Karl Marx och Friedrich Engels var inte bara livslångt utan också ovanligt intensivt och fruktbart. En stor del av deras omfattande korrespondens har bevarats till eftervärlden, och genom denna framträder ett ständigt utbyte av idéer, konceptuell kritik och teoretisk förfining. Brevväxlingen vittnar också om deras ömsesidiga uppmuntran, vänskapliga omtanke och praktiska stöd i livets alla skeden.

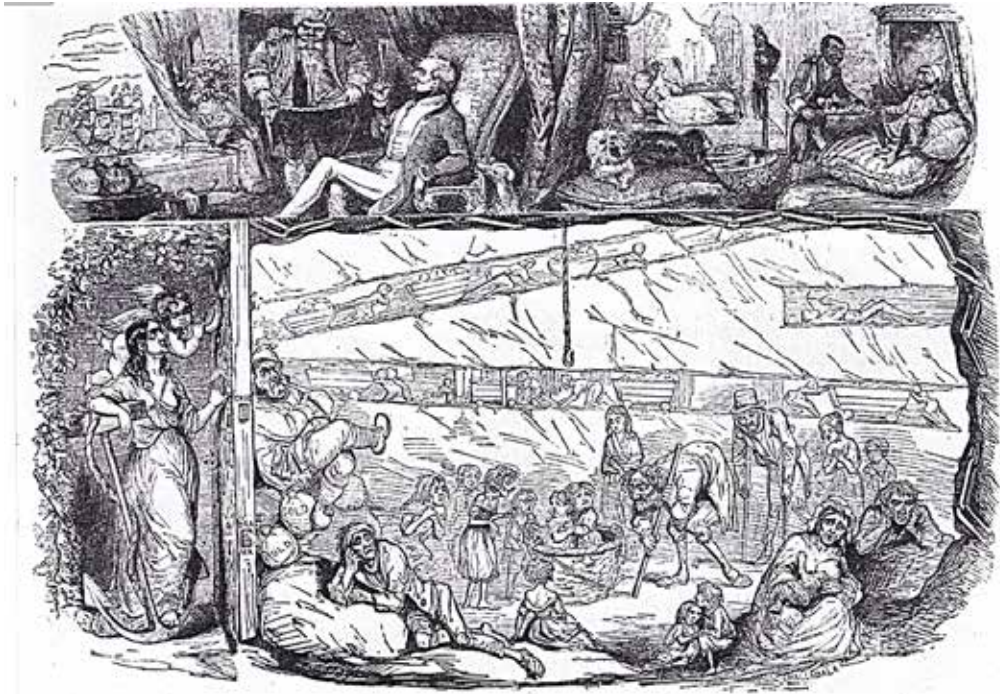
Under sina första femton år i London levde Karl Marx i betydande ekonomisk misär. Utan det långvariga och generösa ekonomiska stödet från Engels skulle han sannolikt inte ha haft möjlighet att ägna sitt liv åt teoretiskt arbete och vetenskapliga studier. Engels bidrog dessutom med en avgörande praktisk insikt i den framväxande industriella världen – insikter som Marx, ofta förankrad i bibliotek och akademiska kretsar, till viss del saknade (Henderson 1976). Engels erfarenheter från Manchester och den brittiska arbetarklassens livsvillkor blev därför en ovärderlig resurs i utvecklingen av marxistisk teori.

Vid mitten av 1800-talet författade Marx och Engels tillsammans några av de mest inflytelserika verken i den moderna politiska idéhistorien, inte minst Det kommunistiska manifestet, som publicerades 1848. Manifestet formulerade inte bara en analys av det kapitalistiska samhällets inneboende motsättningar utan föreslog också en radikal omdaning av hela samhällsstrukturen.

Efter Marx död 1883 tog Engels på sig ansvaret att redigera och färdigställa de återstående volymerna av *Kapitalet* – en enorm insats som ytterligare befäste hans centrala roll i det gemensamma projektet.

Mot slutet av sitt liv kom Engels och Marx att inta något olika hållningar i frågan om revolutionens nödvändighet och form. Engels började överväga möjligheten att arbetarklassen i vissa länder kunde nå makten genom fredliga och demokratiska medel. Samtidigt var han noga med att inte framstå som förespråkare för en allmän legalistisk strategi. Fyra månader före sin död skrev han i ett brev:

Jag blev förvånad över att idag i Vorwärts se ett utdrag ur min ’inledning’ som hade tryckts utan min vetskap och lurats på ett sådant sätt att jag framställdes som en fred-

Karikatur från den engelska tidningen "Punch" (utgåva: juli-dec 1843, s. 49.)
Från 1843. Återigen tryckt i P. Lane: *British Social and Economic History från 1760 till nutid*. Oxford: Oxford University Press 1979, s. 44. Wikimedia Commons. Public Domain

sälskande förespråkare för legalitet [till varje pris]. Vilket är desto mer anledning till att jag skulle vilja att den publicerades i sin helhet i Neue Zeit, för att detta skamliga intryck ska kunna suddas ut. Jag ska inte lämna Liebknecht i tvivel om vad jag anser om den och detsamma gäller dem som, oavsett vilka de må vara, gav honom denna möjlighet att förvränga mina åsikter – och dessutom utan att ens säga ett ord till mig om det.

Engels levde en stor del av sitt vuxna liv tillsammans med Mary Burns, en irländsk arbetarkvinna, även om de aldrig ingick äktenskap – något de båda ansåg vara en borgerlig institution. Efter Marys död 1863 tog hennes syster Lydia ("Lizzie") Burns över rollen som hushållerska och livspartner, och de gifte sig först timmarna innan Lydias bortgång den 12 september 1878. Varken Mary eller Lydia kunde läsa eller skriva, men båda var intelligenta och hade starka

band till den brittiska arbetarrörelsen. Engels vän, Eleanor Marx, beskrev Lydia i kärleksfulla ordalag:

”Hon var analfabet och kunde varken läsa eller skriva, men hon var sann, ärlig och på sätt och vis en så finsjälslig kvinna som man kan möta.”

(Eleanor Marx, “Lizzie Burns”, 2024)

Friedrich Engels avled 1895 i London, vid 74 års ålder. Dödsorsaken var en cancertumör i halsregionen.

Hans bortgång uppmärksammades över hela Europa, särskilt inom arbetarrörelsen. V.I. Lenin skrev senare en vördnadsfull biografi över Engels, där han uttryckte sig med patos:

Vilken förnufts fackla har upphört att brinna,

Vilket hjärta har upphört att slå!

Den 5 augusti (ny stil) 1895 dog Frederick Engels i London. Efter sin vän Karl Marx (som dog 1883) var Engels den moderna proletariats främste forskare och lärare i hela den civiliserade världen. Från den tidpunkt då ödet förde Karl Marx och Frederick Engels samman, ägnade de två vännerna sitt livsverk åt en gemensam sak. Och för att förstå vad Frederick Engels har gjort för proletariatet måste man ha en klar uppfattning om betydelsen av Marx lära och arbete för utvecklingen av den samtida arbetarrörelsen. Marx och Engels var de första som visade att arbetarklassen och dess krav är ett nödvändigt resultat av det nuvarande ekonomiska systemet, som tillsammans med borgarklassen oundvikligen skapar och organiserar proletariatet. De visade att det inte är välmenande ansträngningar från ädla individer, utan det organiserade proletariatets klasskamp som kommer att befria mänskligheten från det onda som nu förtrycker den. I sina vetenskapliga verk var Marx och Engels de första som förklarade att socialismen inte är drömmarnas uppfinning, utan det slutgiltiga målet och det nödvändiga resultatet av produktivkrafternas utveckling i det moderna samhället. All nedtecknad historia hittills har varit en historia om klasskamp, om vissa samhällsklassers succession av herravälde och seger över andra. Och detta kommer att fortsätta tills grundvalarna för klasskampen och klassherraväldet – privategendomen och den anarkiska samhällsproduktionen – försvinner. Proletariatets intressen kräver att dessa grundvalar förstörs, och därför måste de organiserade arbetarnas medvetna klasskamp riktas mot dem. Och varje klasskamp är en politisk kamp.

(Lenin, ”Friedrich Engels”, u.å.)

Karl Marx familj

Karl Marx levde ett intensivt och komplikationsrikt liv på många sätt, och detta gällde också hans parförhållande och familj. Hans giftermål, förhållandet till hustruns föräldrar och familjens barn är alla saker som inverkade på hans liv, hans personlighet och hans litterära produktion,

Jenny Westphalen, hans hustru

Den 19 juni 1843. gifte sig Karl Marx med Jenny von Westphalen (1814 - 1881). Det två hade känt varandra sedan barnsben eftersom bådas föräldrar var familjebekanta i Trier.

År 1836 förlovade de sig i all hemlighet i ett skede då Karl Marx studerade i Berlin (Sperber 2013, 85).

Orsaken till hemlighetsmakeriet var nog det att Jennys föräldrar inte skulle ha varit med på noterna. Jennys far, Ludwig von Westphalen var en regerings-tjänsteman och hennes halvbror Ferdinand var en tid inrikesminister (Gabriel 2011, 34). Jennys mamma och halvbrodern Ferdinand tyckte inte om Marx, dels var han för radikal och dels verkade han vara oförmögen att försörja sin familj (Sperber 2013, 92).

Men Jenny brydde sig inte om eventuella skillnader i socialt status. Hon hjälpte Marx både finansiellt och genom att också annars stöda honom under åren som gick innan de kunde gifta sig.

Det gick sju långa år innan Karl och Jenny kunde fira bröllop

Karl Marx älskade sin Jenny och kärleken var besvarad. Men om Karls liv hade varit dramatiskt före bröllopet så fortsatte det nog på samma sätt. Några år efter bröllopet flyttade familjen till London där de levde i ansevärd fattigdom under många år. Karl Marx's vän och samarbetare Friedrich Engels hjälpte ofta familjen ekonomiskt (Wheen 1999, 112) men trots de trista yttre omständighet-

Jenny von Westphalen på 1830-talet

Denna porträttbild visar Jenny von Westphalen (1814–1881), Karl Marx livslånga partner och hustru, troligen tagen under 1830-talet. Bilden ingår i de historiska samlingarna vid Ryska statliga arkivet för socialpolitisk historia (RGASPI) i Moskva, som förvarar ett av världens mest omfattande Marx-arkiv.

Om Jenny von Westphalen:

- *Dotter till den preussiska adelsmannen Ludwig von Westphalen*
- *Giftes med Karl Marx 1843 trots klasskillnader*
- *Stödde Marx arbete både intellektuellt och praktiskt*
- *Födde sju barn, varav bara tre överlevde till vuxen ålder*
- *Beskrivs som begåvad och välutbildad (behärskade flera språk)*

Bildens historiska kontext:

- *Gjord före eller strax efter hennes giftermål med Marx*
- *Visar den unga Jenny i typisk 1830-talsmode*
- *Ett av de få bevarade porträtten från hennes ungdom*
- *Dokumenterar den preussiska överklassens estetik*

Bildens proveniens:

Originalkälla: RGASPI (Rysslands statliga arkiv för socialpolitisk historia)

Arkivreferens: F.654. KP.97275. ZhV-22

Upphovsrättsstatus: Public domain (allmän egendom)

Betydelse:

- *Ger en sällsynt visuell inblick i Marx närmaste familjekrets*
- *Illustrerar den sociala bakgrund Jenny kom ifrån*
- *Dokumenterar en viktig gestalt i den socialistiska rörelsens historia*

Alternativ datering:

Vissa källor anger att porträttet kan vara från 1840-talet, vilket skulle placera det under de första åren av hennes äktenskap med Marx.

Notera: Bilden är särskilt värdefull eftersom få autentiska porträtt av Jenny von Westphalen från denna tid är bevarade. Den ger en viktig visuell dimension till förståelsen av Marx privata liv.

Jenny Carolina och Jenny Laura Marx (1869). Alla familjens döttrar fick förnamnet Jenny för att hedra deras mamma, Jenny von Westphalen, Wikinedia Commons , Public domain

erna höll deras förhållande nog.

Familjen välsignades med sju barn, men endast tre barn klarade sig till vuxen ålder.

Dottern **Jenny Caroline** föddes 1844 och dog några veckor före sig far år 1883. Hon gifte sig med en fransk socialist, Charles Longuet, som sedan var närvarande vid Karl Marx's begravning.

Laura föddes 1945 och levde till 1911. Också hon gifte sig med en fransk socialist och journalist, **Paul Lafargue**. Han var född i Cuba. Hans mest kända bok var titeln Rätten att vara lat där han argumenterade för en förkortad arbetstid. Enligt Lafargue är det rent galet att människor kämpar för rätten till åtta timmars arbetsdag. Med andra ord åtta timmars trälldom, exploatering och lidande, när det är fritid, glädje och självförverkligande som ska kämpas för, och så få timmar av slaveri som möjligt. Automatiseringen, som redan kommit långt på Lafargues tid, kunde enkelt minska arbetstiden till tre eller fyra timmar om dagen.

Paret gjorde ett tydligen länge planerat självmord tillsammans år 1911. Enligt det efterlämnade självmordsbrevet var orsaken att ed ville undvika ålderdomen och ålderdomens krämpor, de vilke dö friska till kropp och själ.

I sitt avskedsbrev skrev Paul Lafargue (Lafargue 2025):

Healthy in body and mind, I end my life before pitiless old age which has taken from me my pleasures and joys one after another; and which has been stripping me of my physical and mental powers, can paralyse my energy and break my will, making me a burden to myself and to others.

For some years I had promised myself not to live beyond 70; and I fixed the exact year for my departure from life. I prepared the method for the execution of our resolution, it was a hypodermic of cyanide acid.

I die with the supreme joy of knowing that at some future time, the cause to which I have been devoted for forty-five years will triumph.

Long live Communism! Long live the international socialism!

Egen översättning:

Frisk i kropp och sinne slutar jag mitt liv innan den obarmhärtiga ålderdomen som tagit ifrån mig mina njutningar och glädjämnen efter varandra; och som har tagit av

Karl Marx, Friedrich Engels och Marx's döttrar: Jenny Caroline (1844–1883), Jenny Julia Eleanor (1855–1898) och Jenny Laura (1845–1911). Bild från Wikimedia Commons, Public Domain

Karl Marx

mig mina fysiska och mentala krafter, kan förlama min energi och bryta min vilja, vilket gör mig till en börda för mig själv och andra.

I några år hade jag lovat mig själv att inte leva längre än 70; och jag fixade det exakta året för min avgång från livet. Jag förberedde metoden för verkställandet av vår resolution, det var en hypodermik av cyanidsyra.

Jag dör med den största glädjen att veta att någon gång i framtiden kommer den sak som jag har ägnat mig åt i fyrtiofem år att triumfera.

Länge leve kommunismen! Länge leve den internationella socialismen!

Jenny Julia Eleanor föddes år 1855 och begick också hon självmord år 1898. Hon var sambo med Edward Aveling och orsaken till hennes självmord var att sambon i hemlighet hade gift sig en annan kvinna.

Barn med hushållerskan

Familjen hushållerska Helene Demuth (och hustrun Jennys bästa vän) fick en son, Frederick Demuth år 1859 (Wheen 1999). Det verkar rätt långt bevisat att fadern till detta barn var Karl Marx, bland annat i bevarad efterlämnad korrespondens mellan Marx's döttrar (Hunt 2009, 205). Helene Demuth är begravd i samma grav som Karl Marx.

Jenny von Westphalen

Jenny von Westphalen var Karl Marx stora ungdomskärlek och den kärleken höll livet ut. Jenny var Karl Marx största supporter. Det finns ett ordspråk som säger att bakom alla stora män finns en kvinna (och ordspråket fortsätter ... och bakom alla mindre stora finns flera). I Karl Marx fall gällde den första delen av detta ordspråk.

Karl Marx var väldigt verbalt begåvad och den begåvningen använde han för att skriva sina stora sociologiska verk men också till att skriva kärleksdikter till sin Jenny.

Här är den mest berämda av dessa dikter (som vi inte har försökt översätta:

To Jenny

I

Jenny! Teasingly you may inquire
Why my songs "To Jenny" I address,
When for you alone my pulse beats higher,
When my songs for you alone despair,
When you only can their heart inspire,
When your name each syllable must confess,
When you lend each note melodiousness,
When no breath would stray from the Goddess?
'tis because so sweet the dear name sounds,
And its cadence says so much to me,
And so full, so sonorous it resounds,
Like to vibrant Spirits in the distance,
Like the gold-stringed Cithern's harmony,
Like some wondrous, magical existence.

*Jenny von Westphalen. Fotografi från Wikimedia Commons. Fotograf okänd.
Public Domain. Färglagt med Photoshop elements,*

II

See! I could a thousand volumes fill,
Writing only "Jenny" in each line,
Still they would a world of thought conceal,
Deed eternal and unchanging Will,
Verses sweet that yearning gently still,
All the glow and all the Aether's shine,
Anguished sorrow's pain and joy divine,
All of Life and Knowledge that is mine.
I can read it in the stars up yonder,
From the Zephyr it comes back to me,
From the being of the wild waves' thunder.
Truly, I would write it down as a refrain,
For the coming centuries to see —
LOVE IS JENNY, JENNY IS LOVE's NAME.

Jenny von Westphalen föddes den 12 februari 1814 i Salzwedel i Preussen, i en aristokratisk familj med skotska och tyska rötter. Hennes far, Ludwig von Westphalen, var en högt utbildad man som arbetade som regeringsråd och var välbekant med klassisk litteratur och filosofi (Padover 1978, 17). Det intellektuella hemmet där Jenny växte upp formade henne till en bildad och reflekterande ung kvinna, med ett stort intresse för litteratur, filosofi och politik.

Jenny var fyra år äldre än Karl Marx, men de två utvecklade tidigt en nära relation i Trier där deras familjer umgicks. Förlovningen mellan Jenny och Karl ägde rum 1836 men paret höll denna hemlig till en början på grund av att den mötte motstånd från Jennys aristokratiska släkt som ansåg Marx vara ett olämpligt parti, både socialt och ekonomiskt (Gabriel 2001, 43).

Paret gifte sig 1843 i Bad Kreuznach. Under deras äktenskap levde de ett liv kantat av politisk förföljelse, ekonomiska svårigheter och ständig omflyttning – från Paris till Bryssel, sedan till Köln och slutligen till London, där de bosatte sig permanent från 1849 (Wheen 1999, 98).

Trots de hårda villkoren förblev Jenny en lojal och aktiv medkämpe till Karl. Hon skrev egna artiklar, redigerade och renskrev hans manuskript och var en outhärlig partner i hans intellektuella arbete (Holmes 2014, 213). Hennes roll som politisk aktör har ofta marginaliserats i historieskrivningen, men nyare forskning har börjat lyfta fram hennes betydelse i arbetarrörelsens tidiga historia (Gabriel 2001, 132).

Jenny var långt ifrån en passiv hustru. Hon engagerade sig i diskussionerna med revolutionära kretsar och bidrog aktivt till korrespondens med andra radikala tänkare. Hon hade en djupt utvecklad politisk förståelse och förmedlade idéer med stor skärpa. Hon skrev även själv flera artiklar, bland annat i samband med rättegången mot Karl Marx 1849 i Köln, där hon försvarade honom offentligt (Holmes 2014, 217).

Många av Marx' mest centrala verk, inklusive "Det kommunistiska manifestet" (1848), producerades under perioder av extrem ekonomisk stress, då Jenny sålde familjens ägodelar för att finansiera hushållet (Wheen 1999, 146). Hennes insats möjliggjorde således i praktiken Marx' arbete.

Jenny födde sju barn, varav endast tre överlevde till vuxen ålder. Familjen levde i perioder i extrem fattigdom, särskilt under de första åren i London. Friedrich Engels hjälpte familjen ekonomiskt av och till. Jenny var ansvarig för att hushållet fungerade och för barnens utbildning, samtidigt som hon stödde Marx i hans intellektuella arbete (Padover 1978, 122).

Jenny von Westphalen har länge förblivit en marginaliserad gestalt i historisk beskrivningen, delvis på grund av sin könsroll, men också till följd av att fokus legat nästan uteslutande på Marx själv. Men hon var inte bara Karl Marx' lojala och älskande hustru utan också hans politiska partner, vän och kritiker. Utan hennes stöd hade många av Marx verk kanske inte kunnat slutföras. Hennes liv belyser den centrala men ofta förbisedda roll som kvinnor spelade i den tidiga socialistiska rörelsen.

År 1933 hade 50 år förflutit efter Karl Marx's begravning. I vänsterkretsar var han fortsättningsvis en stor auktoritet. De följder till expempel *Det kommunistiska manifestet* skulle ha i Ryssland, i form av Stalins terror, var inte alls ännu bekant.

I tidningen *Toveritar*, språkrör för Finlands socialdemokraters kvinnliga arbetare, mindes man inte bara Karl Marx, man ihågkom också hans fru Jenny von Westphalen. Visst var det rätt att minnas också hustrun i detta sammanhang..

Denna artikel skriven av signaturen S.-K.K finns publicerad i *Toveritar* den 1.4.1933. Här är en svenska översättning:

Nu när hela den socialistiska världen har firat minnet av Karl Marx med anledning av hans femtioårsdag förra månaden, är det kanske på sin plats att skissera essensen av den person vars kärlek blev den vackraste lyckan i livet i landsflykt.

Från sin tidiga barndom var Karl Marx van vid att röra sig i ambassadrådet von Westphalens familj, fäderna i båda familjerna förenades av en varm vänskap. Karl

Marx var en bokmal, men glöden i hans karaktär, passionerade envishet och. Hennes energi och glödande sympati för världens fattiga klass bevisar att hon inte kunde ha varit en vanlig vissen bokätare, främmande för det verkliga mänskliga livet, hennes kärleksliv måste ha varit lika starkt som resten av hennes känsloliv.

Dess intensitet framgår också av det faktum att han redan vid 18 års ålder lyckades erövra sin barndomskamrat Jenny von Westphalen, som var fyra år äldre än honom och som i egenskap av dotter till en rik och bildad familj kunde ha haft mer fördelaktiga äktenskapsmöjligheter. Ungdomarna var tvungna att hålla sin förlovning hemlig, och de vågade inte berätta något om den i den familjära familjen Westphalens.

Karl Marx började sina universitetsstudier med kraft och beslutsamhet, han var tvungen att ta examen snabbt för att kunna få ett jobb och för att kunna erbjuda ett hem till sin älskade. De juridiska studier som fadern hade hoppats på övergavs dock och filosofin var mer tilltalande. Vid 23 års ålder försvarade Marx sin doktorsexamen, men undertryckandet av utbildningsfriheten på de tyska universiteten hindrade honom från att välja sin tilltänkta karriär som universitetslärare.

De älskande stämde inte överens med Jennys vilja när Karl Marx var student. Den längtande unge mannen lindrade sin längtan genom att skriva tre volymer med kärleksdikter, vars konstnärliga giltighet dock inte var lika oförgänglig som noggrannheten i hans vetenskapliga verk.

År 1842 fick Marx tillfälle att redigera Tysklands mest framstående liberala tidning, *Die Rheinische Zeitung*. Så nu fanns det möjligheter att tjäna pengar och äktenskapet blev möjligt. Men den ekonomiskt trygga anställningen varar bara ett halvår, tidningen läggs ner och den unge journalisten och hans unga kollegor måste fly till Paris.

Denna första period av exil i landet måste ha varit den bittraste och svåraste för makarna Marx, även om den i Paris 1845 ledde till bekantskapen med Friedrich Engels och början till en livslång vänskapsallians, liksom en fördjupning av Marx politiska och ekonomiska ställning och hans orientering mot de vägar som senare resulterade i hans socialistiska verk.

Marx förmögenhet krympte snabbt, och hustrun Jenny var tvungen att pantsätta och sälja sina smycken och arvegods, de föremål som de har fått. vid sitt bröllop.

Under tiden stannade familjen i Köln, Karl Marx hade tid på sig att redigera en vänstertidning, tills ett nytt politiskt tryck inleddes från de styrandes sida och en flykt till Paris blev nödvändig. . Inte heller där såg myndigheterna med blida ögon på Marx vistelse, och 1849, efter ett vansinnigt år, bestämde sig Karl Marx för att flytta till London, som hade blivit en tillflyktsort för många andra politiska flyktingar.

Utan pengar gav sig familjen ut på en resa, under vilken Jenny von Westphalen födde sitt fjärde barn, en fattig pojke som dog mycket snart och vars kropp måste förvaras i källaren längre än vanligt. London blev sedan makarna Marx hem för resten av deras liv, Karl Marx försörjde sin familj som tidningsskribent och inkomsterna var

på intet sätt lovvärda, samtidigt som han ihärdigade sina ansträngningar att avancera i det vetenskapliga arbetet tog det tid att producera "Kapitalet". Hemmet blev ett av den internationella arbetarrörelsens centrum, och Friedrich Engels vänskap och samarbete med Karl Marx gav det ett eget varmt skimmer. Karl Marx var en god och hjärtlig familjefar, liksom judarna i allmänhet, och denna nations livskraft grundar sig just på den tillgivenhet med vilken även medlemmarna i stora familjer är förbundna med varandra, och på den fasthet med vilken vänskap knyts. Samtida berättar många roliga små historier om hur Karl Marx sågs leka med sina barn och promenera med dem i det fria mitt under hårt mentalt arbete. Man kan lätt gissa sig till hurdant slags smärta och lidande livet var för fru Jenny, men hon bar sina bördor som trogna, självupppoffrande och modiga mödrar har burit genom tiderna, förnöjsamt och undergivet. I London kunde familjen under den första tiden fortfarande då och då delta i nöjeslivet, gå på fester och teaterföreställningar, men under de senaste 20 åren var Karl Marx ständigt sjuk, så familjelivet blev lugnt och slutet i sig självt. Flera gånger besökte Marx t.ex. i Karlsbad för att ta hand om sin hälsa. År 1881 dog fru Marx, och kort därefter mottog Karl Marx nyheten om sin käraste dotter, som var namne med hans mor. Jenny Longuets död. Det stod klart att han inte skulle kunna leva länge efter dessa förluster, och i mars 1883 tog Karl Marx livet slut.

I dessa mörka reaktionära tider, när det kapitalistiska samhället gör sina sista, fruktansvärda och krampaktiga försök att kämpa mot den utveckling som Karl Marx förutspådde, och när arbetarrörelsens kämpar kan ha mycket svåra erfarenheter framför sig, är det värt att minnas dem som ihärdigt och oförskräckt har vågat hålla fast vid sina övertygelser och arbeta för dem inför hotet om svält, nöd och förföljelse. S.-K. K.

Jennys yngsta dotter, Eleanor, skrev flera år senare att utan hjälp av hennes modiga mamma skulle hennes far inte ha kunnat etablera och sprida den moderna kommunismens doktriner. Förutom att ta hand om barnen var Jenny alltid vid Karls sida som hans konsult och mest intima supporter.

Vid hög ålder började Jenny Marx lida av olika smärtor och fick så småningom diagnosen levercancer (hur pass säker en sådan diagnos var på 1880-talet är sedan en annan fråga. . Den 2 december 1881 dog Jenny vid 67 års ålder. Hon bars till vila på Highgate Cemetery i London. Hennes grav flyttades år 1954 till Karl Marx grav där hon alltså nu finns tillsammans med andra medlemmar av sin familj (Karl Marx's Wife: Jenny von Westphalen (1814-1881) Life" 2022).

I ett brev till dottern Jenny Longuet skrev Karl Marx efter begravningen ("Jenny Marx" 2024):

Karl Marx

De kondoleansbrev jag får från när och fjärran, och från människor av så olika nationaliteter, yrken, etc., är alla besjälade av en anda av sanning och djup känsla i deras uppskattning av Möhmchen, något som sällan finns i sådana, mestadels konventionella uttryck. Jag förklarar detta med det faktum att allt om henne var naturligt och sant, ohämmat, var inget levande konstgjorda intryck på ens tredje part; Hess skrev: 'I henne har naturen förstört sitt eget mästerverk, för i hela mitt liv har jag aldrig träffat en så andlig och kärleksfull kvinna.

Karl Marx sviktande hälsa: en medicinsk-historisk analys

Karl Marx, grundaren av den vetenskapliga sociologin och socialismen, led av kroniska hälsoproblem mest hela sitt liv.

Hans livsverk var verkligen omfattande, och detta i all synnerhet som hans kroniska sjukdomar måste ha inverkat på hans arbetsförmåga och hans liv i övrigt som familjefar till en stor familj.

I denna artikel skall vi försöka få en helhetsbild av Karl Marx medicinska historia och se vilka de sannolika diagnoserna kan ha varit. Sannolikhet är nog det närmaste vi kan komma sanningen.

Orsakerna till hans sjukdomar kan nog sökas i tidvis fattiga omständigheter, penningbekymmer, ett överdrivet rökande och sömnsvårigheter.

Hans sjukdomar kan sammanfattas i en återkommande leversjukdom, hudböl-der, luftvägssjukdom och ledbesvär.

En del forskare anses att han lidit av någon form av autoimmun sjukdom, men ingen har kunnat fastslå den exakta diagnosen.

Karl Marx led av sina kroniska sjukdomar hela sitt liv. Att detta inverkade på hans arbetsförmåga är uppenbart. Hans storverk, bokserien *Das Kapital*, blev inte färdig under hans livstid, av 3 volymer publicades endast den första.

Forskningen rörande Karl Marx är omfattande, flera tiotal monografier har publicerats om honom och hans betydelse, men forskning rörande hans hälsa är begränsad. Man måste naturligtvis minnas att den medicinska vetenskapens möjligheter till diagnostik var väldigt begränsad på 1800-talet och trots att det finns enstaka redogörelser för hans symtom är det näst intill omöjligt att ge helt säkra diagnoser.

Men vi skall i alla fall försöka. Vad kan det ha varit för sjukdomar som för-
dystrade Karl Marx liv och som förde honom i graven redan som 65-åring?

Återkommande leversjukdom

Karl Marx klagade ofta över smärtor från levern, enligt samtida källor har han talat om "sitt gamla leverbesvär" (Marx to Engels, 1863, in Marx-Engels Collected Works [MECW], vol. 41). De symtom som noterats har varit jaundice (en gul hudfärg), utmattning och obehag i buken.

Vad kan detta ha varit för sjukdom?

- Det första man kommer att tänka på är nog gallstenssjukdom. Enligt de bilder visade Karl Marx verkar han nog rätt obes, vilket ökar risken för gallstenssjukdom.

Om han hade föra små gallstenar i gallblåsan kan det ha hänt att en liten sten, ett litet komplement, kommit in i gallgången och orsakat ett tillfälligt stopp i gallflödet med jaundice som följd.

- Fettlever är en möjlighet eftersom Karl Marx sannolikt led av ett metaboliskt syndrom med tanke på sin omfattande kroppshydda. Övervikt orsakar fettlever, gallstenssjukdom, blodtryckssjukdom, sockersjuka och cancer. Men en fettlever orsakar inte många symtom, och orsakar inte gulhet ifall personen i fråga inte råkar ha Gilberts syndrom samtidigt.

- En kronisk virushepatit, snarast B- eller C-hepatit är en möjlighet. A-hepatit orsakar inte något kroniskt leverlidande.

- Alkoholorsakad levercirrhos förekom nog rikligt också på den tid då Karl Marx levde. Åsikterna om Karl Marx's alkoholbruk varierar, i en del källor sägs att han varit måttlig, men till exempel berättelserna om hans studietid antyder nog något annat, där finns till exempel uppgifter om hans arrestering på grund av fylleri. Ett överdrivet alkoholbruk orsakar fettlever som sedan övergår till levercirrhos med stor risk för levercancer.

- En kronisk hjärtsvikt kan skada levern, en rätt sällsynt komplikation till hjärtsvikt (Musto 2020, 134)

Hans egenläkare, Dr. Eduard Gumpert, berättade att hans sjukdom hade namnet "hepatopati". Det här är ett knep som alla läkare under alla år har använt. Då läkarna inte har ett hum och vad det är för sjukdom tar man namnet på organet och lägger till "-pati", som betyder sjukdom. Hepatopati betyder alltså leversjukdom, men det latinska namnet låter förstås mycket mera vetenskapligt. Neuropati betyder sjukdom i nerverna, koagulopati betyder en störning i koagulationssystemet och myopati betyder en muskelsjukdom.

Lesions from hidradenitis suppurativa.jpg

Hidradenitis suppurativa Fotografi: BRI72783

Wikimedia Commons. Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0

Bölder på huden

Under en lång tid besvärades Marx av böldet (furunklar) på huden. De påverkade hans allmäntillstånd och han var ibland sängliggande på grund av dessa (Marx to Kugelmann, 1867, MECW vol. 42).

Det har spekulerats mycket beträffande vad detta kunde vara för en sjukdom.

Möjliga förklaringar är:

- Hidradenitis suppurativa, en kronisk inflammatorisk hudsjukdom (Musto 2020, 128). Hidradenitis suppurativa (HS) är en kronisk, inflammatorisk hudsjukdom som kännetecknas av smärtsamma knölar, bölder och fistelgångar i områden med apokrina svettkörtlar, såsom armhålor, ljumskar och under bröstet. Sjukdomen börjar ofta i ung vuxen ålder och löper i skov, med återkommande inflammation och ärrbildning. Orsaken är ännu inte helt klarlagd, men man tror att en kombination av genetiska faktorer, immunologiska störningar

och mekanisk irritation ligger bakom.

HS innebär inte bara fysisk smärta, utan också betydande psykologiska och sociala konsekvenser. Stigmatisering, isolering och depression är vanligt förekommande bland drabbade.

Flera historiska personer har retrospektivt misstänkts ha lidit av HS, däribland alltså Karl Marx. I brev till Friedrich Engels beskrev Marx återkommande, plågsamma bölder som hindrade honom från att sitta, skriva och arbeta under långa perioder. Dessa symptom stämmer väl överens med dagens diagnoskriterier för HS. Sjukdomen utgjorde därmed inte bara en personlig börda för Marx, utan kan också ha påverkat hans arbetsförmåga och produktivitet under viktiga faser av hans liv. Det har visat sig att rökning förvärrar denna sjukdom (Happle och König 2008).

- Återkommande hudiinfektioner orsakade av *Stafylokoccus Aureus*, oftast orsakade av dålig hygien (McLellan 1973, 315). Det är sannolikt att möjligheterna till en god hygien kan ha varit bristfälliga i en liten lägenhet i London på den tiden. Det kan finnas andra orsaker, till exempel typ II diabetes, vilken vi inte kan veta om Karl Marx hade.

- Någon typ av autoimmunsjukdom, med tanke på hur ofta återkommande och hur allvarliga dessa hudbölder var (Sperber 2013, 405). Men detta är enbart spekulation, vi kan inte veta.

Karl Marx goda vän Friedrich Engels var av den åsikten att bölderna orsakades av stress (Engels to Marx, 1866, MECW vol. 42).

Kroniska luftvägsbesvär

Redan som tonåring hade Karl Marx en lunginflammation (eller lungsäcksinflammation) vilken mycket väl kunde ha varit en första episod av tuberkulos (Seigel 1978). Flera av hans släktingar hade drabbats av tuberkulos varför han nog kan ha blivit smittad, och han blev befriad från militärtjänst sannolikt på grund av misstanke om tuberkulos. Som en följd av detta led Karl Marx sedan av kronisk bronkit, luftvägsinfektion, som säkert förvärrades av hans överdrivna pip- och cigarr-rökande (Wheen 2000, 327). En kronisk bronkit hos en rökande person orsakar regelbundet och så småningom lungemfysem, utvidgade lungor, där symtomen till en början är andtäppa vid ansträngning och sedan i slutskedet andtäppa i vila. Rökningen orsakar också en stor risk för lungcancer. Det förmodas att lungemfysem bidragit till hans död (Padover 1978, 210), och vi kan naturligtvis inte veta om han hunnit få lungcancer.

Sedan kan det vara skäl att minnas att tuberkulosen var en vanlig och ej behandlingsbar lungsjukdom vid den här tiden.

Ledbesvär i händerna

Det berättas att Karl Marx led av ledvärk i händerna vilket hindrade honom i hans skrivande (Marx to Engels, 1877, MECW vol. 45). Orsaken kan ha varit förslitningar i lederna. Knappast hade Karl Marx egentlig reuma eftersom inga andra ledbesvär har noterats (Musto 2020, 141).

Psykiska bekymmer

Karl Marx hade många orsaker till att bli ångestfylld, deprimerad och sömnlös. Han hade ekonomiska bekymmer och kroniska besvär med hälsan (Padover 1978, 189), i all synnerhet de smärtsamma bölderna på huden. Hans fru Jenny dog år 1881 efter att ha insjuknat i levercancer några år tidigare och efter detta drabbades han av en svår depression, vilket hans brev till Liebknecht avslöjar (Marx to Liebknecht, 1881, MECW vol. 46).

Orsakerna till Karl Marx bristande hälsa

Som så många andra i dåtidens London led Marx av ett bristfälligt boende (enligt nutida krav, i den tidens London var detta säkert rätt normala boendeförhållanden (Sperber 2013, 389).

Marx var något av en arbetsnarkoman. Han skrev på sina kommande böcker ofta hela natten och om han överhuvudtaget sov så var det ofta en högst bristfällig sömn (Wheen 2000, 265).

På den tiden visste man säkert inte att tobaksrökning är skadligt för hälsan. Karl Marx var en omåttlig rökare, vilket orsakade hans kroniska luftrörskatarr och i ett senare skede lungemfysem (McLellan 1973, 320). Det berättas också att han haft försämrad blodcirkulation, sannolikt på grund av hjärtsvikt, och också vid denna sjukdom är tobaksrökning av ondo.

Och till slut - stress. Karl Marx levde ett stressande liv. Han var tvungen att flytta flera gånger då han blivit avvisad, och hamnade till slut i London där han levde i anspråkslösa förhållanden. Flera av hans barn dog snart efter födseln. Även om detta inte var något ovanligt på 1800-talet får man förmoda att också sådana familjetragedier kan ha bidragit till den stress Marx upplevde (Padover 1978, 195).

De många kroniska sjukdomar Karl Marx led av gjorde att han redan som

50-årig var något av en invalid (Wheen 2000, 352) som inte mera orkade delta i det politiska livet. Han var beroende av sin vän Engels för ekonomiskt stöd (Sperber 2013, 415), utan Engels hade han och hans familj sannolikt fått svälta. Det är uppenbart att hans bristande hälsa inverkar negativt på hans arbetsförmåga, vilket gjorde att publiceringen av del 2 och 3 av "Das Kapital" inte blev genomfört under hans livstid.

De sjukdomar Karl Marx hade kunde inte behandlas på 1800-talet. Kunskapen om hur farlig tobaksrökningen är fanns inte ännu - en nutida läkares första åtgärd skulle nog ha varit att förbjuda tobaksrökningen.

Dödsorsak

Karl Marx dog den 14 mars 1883 64 år gammal.

Under sina sista 10 år hade hans hälsoproblem förvärrats. Sannolikt hade han en kombination av kronisk luftrörskatarr, lungemfysem och hjärt-kärlsjukdom. En av de som skrivit biografier om Karl Marx är Francis Wheen (Wheen 1999, 382) och enligt honom är det också möjligt att han lidit av kronisk tuberkulos. Men som ovan konstaterats, allt detta blir spekulation eftersom någon sjukberättelse inte finns. Den sannolikaste omedelbara dödsorsaken kan emellertid hans vän och samarbetare Engels ha varit hjärtsvikt (Engels 1883).

Karl Marx's sista år var olyckliga. Hans hälsa sviktade och vistelser på kurortet i Europa och också i norra Afrika var intill någon hjälp. År 1878 insjuknade hans hustru Jenny i cancer och hon dog sedan 1881. Marx's humör blev efter detta allt sämre. I januari 1883 avled en av döttrarna,

Systemen Eleanor berättar senare i ett brev om hur det var att överleva bviskedet om systemens död till hennes far (Boglund, Eliaeson och Månson 2017, 53):

Jag har genomlidit många sorgsna stunder, men ingen så hemsk som dödsdom till min far. Jag torterade min hjärna hela den fruktansvärda tiden. Jag kände det som om jag överlämnade en dödsdom till min far. Jag torterade min hjärna hela den fruktansvärda vägen till honom för att komma på hur jag skulle kunna meddela honom nyheten. Men jag behövde aldrig göra det för mitt ansikte avslöjade mig. Min far sade omedelbart "vår Jennychen är död".

Efter hustrun Jennys död hade hans hälsotillstånd försämrats radikalt, och detta gällde speciellt hans lungbesvär. I och för sig kunde detta tala för att han in-

Karl Marx

sjuknat i tuberkulos som tonåring, och tuberkulosen sedan ”kapslat in sig”, för att aktiveras då patientens motståndskraft med ålderns rätt försvagas.

Marx gode vän Engels höll ett tal vid begravningen, där han bland annat berättade om hur Marx hade avlidit:

Den 14 mars, kvart i tre på eftermiddagen, slutade den största levande tänkaren att tänka. Han hade lämnats ensam i knappt två minuter, och när vi kom tillbaka hittade vi honom i hans fåtölj, lugnt somnade - men för alltid.

Karl Marx begravning

Karl Marx dog lördagen den 14 mars i London 64 år gammal.

Begravningen skedde tre dagar senare på Highgate begravningsplats i London.

Med tanke på att han vid den här tiden var en uppmärksam och känd tänkare och författare var det kanske förvånande att endast i liten grupp människor var närvarande vid begravningen. Antalet närvarande sägs i olika undersökningar ha varit mellan åtta och tretton.

Åtminstone dessa personer var närvarande enligt en artikel skriven av John Shepperd 2018, publicerad i Highgate Cemetery Newsletter (Shepperd 2018):

Friedrich Engels, Marx livslånga samarbetspartner och nära vän. Han höll ett tal vid graven och yttrade de bevingade orden ”Hans namn och verk kommer att bestå genom tiderna!” (Engels 1883).

Eleanor Marx, Marx yngsta dotter som beundrade sin far och som sedan gjorde karriär som en framträdande socialist-aktivist. Hon ansågs vara Marx favoritdotter (Shepperd 2018).

Edward Aveling, Eleanors partner (men de gifte sig aldrig). Han gifte sig sedan i hemlighet fast han ännu bodde tillsammans med Eleanor och detta har ansetts vara orsaken till att Eleanor sedan begick självmord.

Laura Marx Lafargue, också hon dotter till Karl Marx, gift med den franska socialisten Paul Lafargue (Hunt 2009, 323). Det finns litet varierande uppgifter om Laura faktiskt var närvarande vid begravningen. Laura kom inte sams med Eleanor (Shepperd 2018).

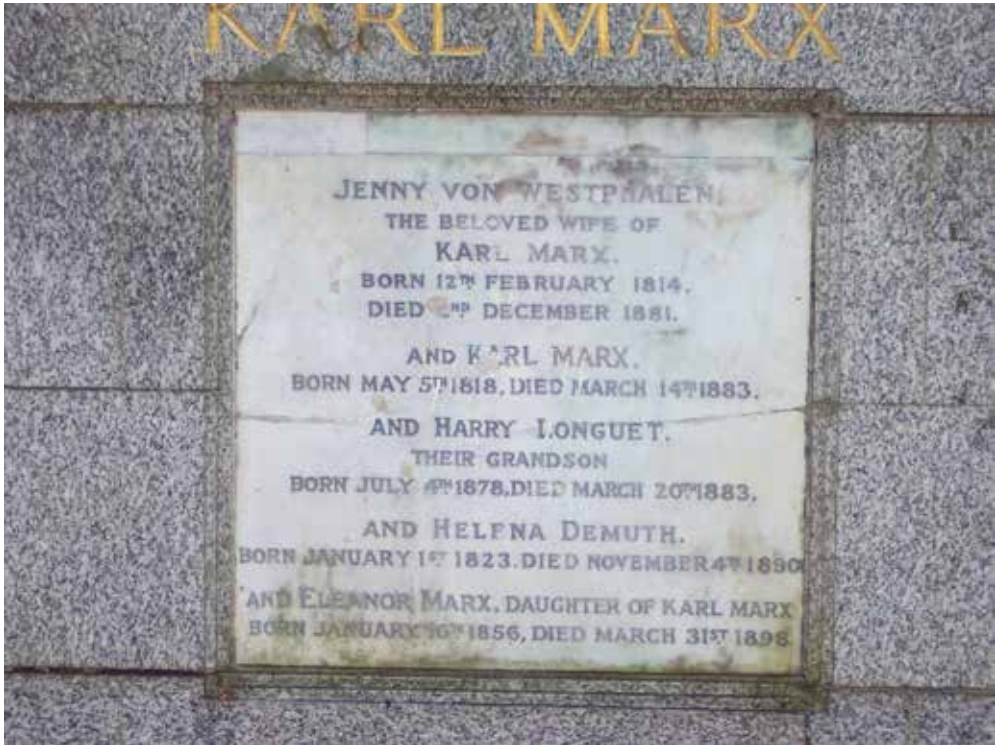
Paul Lafargue, en framstående fransk aktivist och Karl Marx svärson. Också han och Laura begick självmord som Marx dotter Eleanor, år 1911

Charles Longuet, en fransk journalist och socialist gift med Marx dotter **Jenny Marx Longuet** (som hade dött ett par månader tidigare). Charles och Jennys son Harry hade dött någon vecka före Karl Marx, och han blev begravd

Karl Marx

Karl Marx

Föregående sida: Karl Marx grav på Highgate Cemetery i London

Den monumentala graven för den revolutionäre filosofen och Kapitalet-författaren Karl Marx (1818-1883) är en av de mest besökta platserna på Highgate Cemetery i London. Graven, krönt av ett stort brons huvud av Marx, restes 1956 av det brittiska kommunistpartiet och ersatte en tidigare enklare gravsten. ("Tomb of Karl Marx" 2025)

Inskriptionen på graven lyder:

"Arbetare i alla länder, förenen eder!"

(Original: "Workers of all lands, unite!")

samt Marx berömda slutord ur Kommunistiska manifestet:

"Proletärerna har ingenting att förlora utom sina bojor. De har en värld att vinna."

Monumentet är ett populärt mål för både marxister och historieintresserade

Foto: Satdeep Gill / Wikimedia Commons

Licens: Creative Commons Erkännande-DelaLika 4.0 Internationell

Ovan: Fotograf: Loz Pycok, London

Datum: 12 juli 2006 kl. 15:33

Plats: 51°33'57.84"N 0°08'43.66"W (Highgate Cemetery, östra delen)

Licens: Creative Commons Erkännande-DelaLika 2.0 Generisk

i samma grav (Shepperd 2018).

Wilhelm Liebknecht, en tysk socialist och en av grundarna till det parti som sedan skulle bli Tysklands socialdemokratiska parti (Liebknecht 1896, 117).

Helene Demuth ("Lenchen"), Karl Marx hushållerska och hans hustrun bästa vän sedan många år tillbaka (Gabriel 2011, 412). Det att hon var hans hustrus bästa vän hindrade inte hon hade ett barn tillammans med Marx.

Många välkända socialist-aktivister fanns inte bland besökarna. Detta kan antyda att hans idéer ännu inte riktigt hade slagit igenom. De två senare volymerna av *Das Kapital* hade inte ännu publicerats

Begravningen var enkel och sekulär i linje med Marx inställning till kyrkliga och religiösa institutioner (McLellan 2006, 421). Graven markerades till en början med en enkel sten, men 83 år senare, år 1956, reste Englands kommunistiska parti ett statligt monument med inskriften Detta monument är kanske inte det vanligaste resemålet för Londons besökare, men är nog väldigt välbesökt. Och ibland utsatt för skadegörelse.

Tidningen *Der Sozialdemokrat* publicerade den 22 mars 1883 en omfattande artikel om Karl. Marx' begravning (*Der Sozialdemokrat* 1883):

Ur *Der Sozialdemokrat*, 22 mars 1883

Lördagen den 17 mars begravdes Karl Marx på Highgate-kyrkogården i London, i samma grav där hans hustru hade lagts till vila femton månader tidigare.

Vid graven lade Gottlieb Lemke två kransar med röda band på kistan – en i redaktionens och utsändningstjänstens namn från *Der Sozialdemokrat*, och en i namn av Londons Kommunistiska Arbetarutbildningssällskap.

Därefter höll Friedrich Engels följande tal på engelska:

Den 14 mars, klockan kvart i tre på eftermiddagen, upphörde den största nu levande tänkaren att tänka. Han hade varit ensam i knappt två minuter, och när vi kom tillbaka fann vi honom sittande i sin fåtölj, fridfullt insomnad – för evigt.

Den kämpande proletariatet i Europa och Amerika, liksom den historiska vetenskapen, har med hans död lidit en omätbar förlust. Den tomhet som denne mäktige andes bortgång lämnat efter sig kommer snart att göra sig kännbart påmind.

Liksom Darwin upptäckte utvecklingslagen för den organiska naturen, så upptäckte Marx utvecklingslagen för den mänskliga historien: det enkla faktum, som tidigare dolts av ideologins snårskog, att människan först måste äta, dricka, ha tak över huvudet och kläder på kroppen innan hon kan ägna sig åt politik, vetenskap, konst, religion osv. Produktionen av de omedelbara livsnödvändigheterna – och därmed

det ekonomiska utvecklingsstadiet hos ett givet folk eller under en viss epok – utgör grunden, på vilken dess statsinstitutioner, rättsbegrepp, konst, och religiösa föreställningar har vuxit fram, och utifrån vilken dessa måste förstås – inte tvärtom, vilket tidigare varit fallet.

Men det är inte allt. Marx upptäckte även den särskilda rörelselag som styr den nutida kapitalistiska produktionsformen och det borgerliga samhälle som denna form skapat. Upptäckten av mervärdet kastade plötsligt ljus över ett problem, som alla tidigare försök – både från borgerliga ekonomer och socialistiska kritiker – famlat i mörker kring.

Två sådana upptäckter vore nog för ett liv. Lycklig är den som får göra ens en. Men på varje område som Marx undersökte – och de var många, inget av dem ytligt – gjorde han självständiga upptäckter. Även inom matematiken.

Sådan var vetenskapsmannen Marx. Men detta var inte ens halva människan. För Marx var vetenskapen en historisk, dynamisk och revolutionär kraft. Den teoretiska upptäckt som ännu saknade praktisk tillämpning fyllde honom med glädje – men ännu större var hans glädje när upptäckten medförde omedelbara revolutionära förändringar inom industrin eller samhället. Han följde med stort intresse utvecklingen inom elektriciteten och Marcel Deprez' nyaste rön.

Ty Marx var framför allt en revolutionär. Hans livsuppgift var att på ett eller annat sätt bidra till det kapitalistiska samhällets omstörtande och dess staters avskaffande – att bidra till det moderna proletariats befrielse. Han var den förste att göra arbetarklassen medveten om dess egen ställning och dess behov, samt om villkoren för dess frigörelse. Kampen var hans element. Och han kämpade med en lidelse, en uthållighet och en framgång som få kunde mäta sig med. Hans arbete för *Rheinische Zeitung* (1842), *Vorwärts!* i Paris (1844), *Brüsseler Deutsche Zeitung* (1847), *Neue Rheinische Zeitung* (1848–49), *New York Tribune* (1852–61), därtill en rad stridsskrifter och verksamhet i organisationer i Paris, Bryssel och London – och som krona på verket, grundandet av den stora Internationella Arbetarföreningen – detta är en livsgärning som han kunde vara stolt över, även om han inte åstadkommit något annat.

Följaktligen var Marx också sin tids mest hatade och mest förtalade man. Regeringar, såväl absolutistiska som republikanska, förvisade honom från sina länder. Borgerligheten, vare sig konservativ eller ultrademokratisk, tävlade i att smutskasta honom. Allt detta borstade han av sig som spindelväv – han svarade endast när det var absolut nödvändigt. Och han dog älskad, ärad och sörjd av miljoner revolutionära arbetare – från Sibiriens gruvor till Kalifornien, över hela Europa och Amerika. Jag vågar säga: han hade många motståndare, men knappt en enda personlig fiende.

Hans namn kommer att leva vidare genom tiderna, och det kommer också hans verk!

Sedan läste Marx svärson Longuet upp följande hälsningar som inkommit på franska:

I. Vid Karl Marx grav

Från de ryska socialisterna

”I alla ryska socialisters namn sänder jag en sista hälsning till vår tids främsta socialist. En av historiens största hjärnor har gått bort, en av de mest hängivna kämparna mot proletariatets förtryckare är död.

Vi ryska socialister böjer våra huvuden inför graven till den man som alltid visat förståelse för våra strävanden i den fruktansvärda kamp vi fortsatt att föra – tills segern för den sociala revolutionens principer är vunnen. Det ryska språket var det första som fick en översättning av Kapitalet, den moderna socialismens evangelium. De ryska universitetens studenter var de första att få en sympatisk tolkning av denna mäktige tänkares teorier. Även hans motståndare, särskilt i organisatoriska frågor, har alltid tvingats respektera hans breda lärdom och mäktiga intellekt – hans förmåga att tränga in i kapitalismens väsen, i samhällets ekonomiska former och i hela mänsklighetens historia.

Även hans mest hätska motståndare bland revolutionära socialister kunde inte förneka hans budskap, det som han och hans livslånga vän förde ut i världen för 35 år sedan:

’Proletärer i alla länder, förena er!’

Karl Marx sörjs av alla som förstått hans tanke och insett hans inflytande på vår tid.

Jag tillåter mig att tillägga: han sörjs ännu djupare av dem som stod honom nära och som älskade honom som en vän.

P. Lavrov, Paris, 15 mars 1883

II. Telegram

”Den franska arbetarpartiets Parisavdelning uttrycker sin sorg över förlusten av den tänkare vars materialistiska historiesyn och analys av kapitalismen lade grunden för den vetenskapliga socialismen och den nutida kommunistiska rörelsen. Vi uttrycker också vår vördnad för Marx som människa och vårt fulla samtycke till hans läror.

Sekreterare Lipine, Paris, 16 mars 1883

III. Telegram

”I mitt eget namn och som representant för den spanska arbetarpartiet (Madridavdelningen) delar jag sorgen över den store socialisten, vår allesammans lärare.

José Mesa y Leompart, Paris, 16 mars 1883

Därefter höll Wilhelm Liebknecht följande tal på tyska:

Jag har kommit från Tysklands hjärta för att uttrycka min kärlek och tacksamhet till min oförglömlige lärare och trofaste vän. Till min trofaste vän! Marx har just kallats den mest hatade mannen i vår tid – det är sant. Men han var också den mest älskade. Hatad av förtryckare, älskad av de förtryckta. Ty han älskade dem – med en kärlek lika stor som hans hat. Hans hat föddes ur kärlek.

Jag står här inte bara som elev och vän, utan som representant för det tyska socialdemokratiska partiet. Det parti som han, mer än någon annan, har format.

Det vore inte passande att hålla ett högravande tal här. Ingen var mer främmande för frasmakeri än Karl Marx. Hans oförgängliga förtjänst var att han befriade arbetarklassen från fraser och gav den vetenskapens fasta grundval. Han var en revolutionär inom vetenskapen – och genom vetenskapen.

Vetenskapen är mänsklighetens befriare.

Naturvetenskapen har befriat oss från Gud – men Gud i himlen lever fortfarande, trots att vetenskapen dödat honom.

Den samhällsvetenskap Marx avslöjade för folket dödar kapitalismen, och därmed de avgudar och herrar på jorden som inte låter Gud dö så länge de själva lever.

Vetenskapen känner inga gränser – allra minst nationella. Därför var det naturligt att skaparen av Kapitalet också blev skaparen av den internationella arbetarrörelsen.

Den vetenskapliga grund vi fått av Marx gör att vi kan stå emot varje angrepp från våra fiender och fortsätta kampen med växande kraft.

Marx omvandlade socialismen från en sekt till ett parti – ett kämpande och segerrikt parti.

Marx tillhör proletariatet. Hans liv var tillägnat arbetare i alla länder. Alla tänkande proletärer hyser tacksam vördnad för honom.

Det är ett hårt slag som drabbat oss. Men vi sörjer inte. Den döde är inte död. Han lever i arbetarklassens hjärta och huvud. Hans minne ska aldrig blekna – hans lära kommer att bära frukt i allt vidare kretsar.

Låt oss inte sörja – låt oss handla i den store mannens anda! Det är det bästa sättet att hedra hans minne.

Älskade vän, vi ska följa den väg du visade oss. Vi svär det vid din grav!

Karl Marx död uppmärksammades i Finland

Det att Karl Marx hade dött uppmärksammades i Finland med ingående nekrologer, dock endast i ett par tidningar på svenska.

En av tidningarna var Åbo Tidning där denna artikel publicerades den 25 mars 1883 ("Åbo Tidning no 81 1883, s. 1", u.å.):

Åbo den 25 mars 1883.

Karl Marx

I vårt senaste fredagsnummer meddelades redan några data ur den mans lif, som varit den mångårige ledaren af „den internationela arbetareassociationen“. Då han emellertid intager ett mycket framstående rum i den moderna socialismens historia, bör en närmare skildring af hans verksamhet väl försvara sin plats, och vilja vi därför enligt ett tyskt blad bifoga ytterligare några drag för att belysa hans ställning till socialdemokratien och den internationela arbetare-frågan.

Redan för flere månader till baka gick i Tyskland det ryktet, att Karl Marx hade dött. Detta rykte hade sin grund i en betänklig försämring af det kroniska lidande, som nu slutat hans lif. Han afled den 16 dennes i London — ej i Frankrike, såsom tidigare noter meddelat, — vid en ålder af 65 år.

Med Karl Marx har från den historiska skådeplatsen försvunnit en personlighet, som hand-lande ingripit i den nyare tidens viktiga rörelser. Han hade år 1849 tagit sin bostad i London, der han blef medelpunkten i en krets af politiska flyktingar, till hvilken hörde många tvifvel-aktiga element, och hvilken icke utan orsak erhöll namnet „svafrelbandet“.

I stiftandet af „Internationale“ (1864) var Marx på ett framstående sätt verksam. Dock öfvertog han i början blott föreningens sekreteriat för Tyskland, medan Ödger samtidigt fungerade som president. Också var det han, som erhöll i uppdrag att utarbета stiftelseadressen och föreningens statuer. Snart ryckte han emellertid till

sig ledningen af förbundet, hvilket enligt stadgarne hade till ändamål „att bilda en medelpunkt för samfärdsel och gemensan sträfvän inom de skilda ländernas arbetareföreningar, hvilka verkade för samma mål, nämligen de ar-betande klassernas skydd, förkofran och fullständiga befrielse”. Förbundets uppträdande var en längre tid temligen lugnt och fredligt under inflytande af dess fransyska medlemmar. Men snart togo de radikala elementen öfverhand, och de årliga kongresserna blefvo allt djerfvare i sina fordringar.

I Pariser „kommunens” dater synes „Internationale“ till en början icke varit delaktig, ja, för-bundets Pariserkomité förhöll sig snarare fiendtligt deremot. Det erfordrades först en inter-vention från Marx's sida för att förmå „Internationale” till att inskrida för kommunen; men äfven då synes den utöfvat ett mera lugnande inflytande. Sedan någon tid förlorade också „Internationale“ mer och mer i politisk betydelse och Marx sjelf alltmer i inflytande, tills slutlig-en rörelsens trådar helt och hållet rycktes honom ur händerna.

Det viktigaste inflytandet har Marx likväl utöfvat genom sin literära verksamhet. Hans förnämsta arbete „Das Kapital” (1867) betraktades länge af socialisterne såsom det stamverk, i hvilket på visst sätt socialismens teori blifvit på ett uttömmande sätt utvecklad. Äfven af rörel-sens motståndare erkändes arbetet som en betydande vetenskaplig produkt. Full af lärdom och djup inblick i de sociala företeelsernas historia, har den utöfvat en bitande om ock något ensidig kritik öfver bestående ekonomiska författningar. Hans bevisföring går ut på, att det politiska och sociala likaberättigandet icke kunnat göra ett slut på de fattiges utsugande ge-nom de rike. rike köper den fattigesfarktskraft för samma pris, som erfordras för det nöd-torftiga underhållet af denna arbetskraft. Från denna arbetskraft drager han dess hela vinst, dess samtliga produkter, hvilka dock hafva ett högre värde, än underhållskostnaderna er-fordra. Men den fattige är nödsakad att sälja sin arbetskraft emedan den i brist på nödiga arbetsmedel icke sjelf kan förränta den. Och enligt arnetslönens järnhårda lag är han icke i stånd att betinga sig ett högre pris, emedan äfven arbetskraften är underkastad denna lag att priset för en vara ej i längden kan höja sig öfver framställningskostnaden. Men till skilnaden mellan fattig och rik, hvilken har så svåra följder, är den fattige icke orsaken. Den rike har ej blifvit rik genom sina förfäders dygder, flit och sparsamhet, utan den första kapitalbildningen skedde genom en akt af våld, och engång frambragt har kapitalet under nu herskande eko-nomiska system nödvändigtvis förstörats på arbetets bekostnad.” Detta citat ur en bland den aflidnes skrifter kan dock ingalunda gälla som exempel på hans vetenskapliga skriftsätt, hvilket är tungt och dunkelt samt kanhända just derigenom förledt mången att anse innehållet af hans verk djupsinnigt och genialt. Marx var i allmänhet en kritisk natur; hans verk är en ab-strakt kritik öfver samhälle utan att innehålla några positiva tankar.

På visst sätt i motsats till den na Marx's teoretiska verksamhet utvecklade Lassalle

sin prak-tiska agitation, hvilken alltid var riktad på förverkligandet af dessa idéer. Ur de teorier, som Marx uppställt, drog denne de praktiska slutsatserna att på staten såsom sådan d. v. s. en gemensamhet af alla medborgare förpligtelsen hvilar att hjälpa fattige arbetare. I enlighet härmed fordrade han statens understöd för sina produktivassociationer, dem han trodde sig kunna kalla till lif med 100 miljoner thaler, och med hvilka han ärnade öfverflygla hela den privata industrin.

Genom en sådan i våra dagar väl temligen allmänt som utopi erkänd fordran blefvo Lasselle's praktiska sträfvanden misskrediterade, under det Marx genom att afsigtligt afhålla sig från att framställa praktiska förslag gälde för att vara „socialismens Archimedes" utan att hafva angifvit några positiva medel till ernåendet af sitt mål. Siktar man dock ur hans hufvudarbete de strödda positiva åsigter, det innehåller, så återstår dock en kärna, som i alla fall är ännu mer utopisk än allt, hvad Lasalle någonsin fordrat. Marx tänker sig all konkurrens och likale-des väsendtligen hvarje arbetsfördelning upphäfd och vill dermed återföra oss till ett tillstånd, i hvilket visserligen inga rike mer skulle finnas, men därför ock alla skulle vara fattiga och san-nolikt oändligt mycket fattigare än i den dag som är de fattigaste klasserna ifverldens civilise-rade länder. Upprepade gånger omtalar Marx de kommunistiskt inrättade fattiga byalagen i Östasien såsom en förebild för framtidens samhällen.

Men hvad man ock må säga om hans socialistiska åsigter; om den affidnes hedervärda personlighet herskar ingen meningsskiljaktighet. Framför allt har hans fullkomliga oegennytta blifvit bekräftad och beprisad af alla, som kommit i beröring med honom. Hans sträfvanden voro ledda endast af ädla drifter. Hans familjeförbindelser och begåfning hade ej gjort det för honom svårt att nå en ärofull ställning på ämbetsmannabanan, till hvilken han förberedt sig genom rättsvetenskapliga studier. Hans fader var öfverbergsråd i Trier, och hans svåger förut minister i Westphalen. Marx föredrog att lefva för sina ideal. Äfven var hans familjelif mönstergiltigt, och i sina privata förhållanden framstod han städse som en förnäm, finkänslig lärd, hvarigenom han ock så väsendtligt och fördelaktigt skilde sig från sina efterföljare.

Berömda citat av Karl Marx

”Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov.”

Källa: Karl Marx, ”Kritik av Gothaprogrammet” (1875).

Frasen är en sammanfattning av synen att man i ett kommunistiskt samhälle bidrar så mycket till produktionen som man är kapabel till och får så mycket av arbetets frukter som man behöver. Synen står i motsättning till diverse andra uppfattningar som kan sammanfattas som lön efter förmåga - men där lön inte nödvändigtvis, eller enbart behöver ta sig uttryck i form av pengar. Frasen myntades av Louis Blanc, men har bland annat använts av Karl Marx i hans Kritik av Gothaprogrammet och av anarkister som Peter Kropotkin. Principen omnämns även i Nya Testamentet (Apostlagärningarna).[1]

Principen är inte endast en teoretisk fras utan har även omsatts i praktiken i olika sammanhang, exempelvis i israeliska kibbutzer. (”Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov” 2023)

”Utbildning är gratis. Rätten till utbildning ska utövas enligt lagens villkor och under statens högsta tillsyn.”

Källa: Karl Marx och Friedrich Engels, ”Det kommunistiska manifestet” (1848).

Detta citat sammanfattade skribenternas vision om ett kommunistiskt samhälle. Alla skulle ha rätt till utbildning, staten skulle betala denna och allt detta skulle garanteras i lagstiftningen. Det kommunistiska manifestet kom att bli en av de mest inflytelserika skrifterna i historien, den lade grunden till den kommunistiska rörelsen och utgjorde grunden för det kommunistiska system ledningen i Sovjetunionen strävade till – eller åtminstone sade sig sträva till.

”Filosoferna har bara tolkat världen på olika sätt. Det gäller emellertid att förändra den.”

Källa: Karl Marx, ”Tesar om Feuerbach” (1845), tes 11.

Detta är ett av Karl Marx's mest kända uttalanden. Teser om Feuerbach skrevs 1845 men publicerades först efter hans död. Här kritiserar Karl Marx den traditionella filosofin som han ansåg vara teoretisk och passiv. Han betonar att det inte räcker med att filosofera, det behövs handling. Citatet har uppfattats som en uppmaning till revolutionär handling. Det är sannolikt att detta citat inspirerat många revolutionära rörelser.

”Proletärer i alla länder, förena er! Ni har inget att förlora utom era böjor!”

Källa: Karl Marx och Friedrich Engels, ”Det kommunistiska manifestet” (1848).

Också detta välkända citat kommer från Det kommunistiska manifestet. Citatet riktar sig till proletariatet, arbetarklassen, som skribenterna ansåg vara den mest förtryckta klassen i det kapitalistiska samhället. Skulle detta citat ha skrivits i dag kan det hända att ordet proletär skulle ha utbyts till prekariat, det vill säga den nya människoklass vars tillvaro är prekär.

Citatet innehåller en kraftig uppmaning till revolution och en försäkran om att de som revolterar inte kommer att förlora någonting. Dessutom innehåller citatet en uppmaning att den revolutionära rörelsen bör bli gränsöverskridande, den bör bli global.

Citatet har haft en enorm inverkan på politiskt tänkande och har utgjort en inspirationskälla för många revolutionära rörelser. Ännu i dag kan det hända att människor använder detta citat då de kämpar för det de tror skall bli en bättre värld.

”Liksom människan i religionen styrs av sina hjärnas skapelser, styrs hon i den kapitalistiska produktionen av sina händers verk.”

Källa: Karl Marx, ”Kapitalet”, Band 1 (1867).

”Alla hittillsvarande samhällens historia är klasskampens historia.”

Källa: Karl Marx och Friedrich Engels, ”Det kommunistiska manifestet” (1848).

Citatet avspeglar Marx's och Engels åsikt om att klasskampen är den viktigaste drivkraften i historien. Enligt dem är det kampen mellan olika samhällskrafter som formar historien. Att olika samhällsklasser skulle kunna samarbeta fredligt med varandra ingår inte i Marx's och Engels världsbild.

De olika klasser som under århundradets gång har kämpat mot varandra är herrar och slavar, feodaltherrar och livegna, borgare och proletärer, kapitalister och fabriksarbetare.

Enligt Marx och Engels leder klasskampen till revolutioner som sedan förändrar samhället.

”Religionen är folkets opium.”

Källa: Karl Marx, ”Till kritiken av Hegels rättsfilosofi” (1844).

Detta citat sammanfattar Karl Marx's syn på religionen. Han anser att religionen är ett bedövningsmedel, religionen lindrar den smärta kapitalisternas förtryck mot den fattiga arbetarbefolkningen orsakar. Religionen inger också ett falskt hopp om att om något inte blir bättre i detta liv så blir det bättre i nästa. Citatet är en kritik av religionen men är säkerligen inte avsett av vara kritik mot religiösa människor,

Detta citat användes av kommunistiska regimer i att minimera och till och med avsluta kyrkans verksamhet i kommunistiska samhällen.

Lenin använde sig av detta citat. Han använde sig av detta i sin kritik av religionens roll i samhället. Enligt Lenin användes religionen som ett verktyg av överheten för att hålla folket passivt och för att rättfärdiga orättvisor i samhället, För Lenin var den ryska ortodoxa kyrkan en del av den politiska makten i Ryssland han bekämpade aktivt.

Men Marx var inte det första som formulerade ett slagord som detta, Immanuel Kant hade årtionden tidigare använt liknande termer, enligt Sven-Eric Liedman, en pensionerad professor vid Göteborgs universitet (”Marx var inte först med folkets opium” 2012). Och i november 1839, flera år innan Karl Marx skrev detta citat, hade Erik Gustav Geijer i Sverige skrivit om religionen med orden ”ett opiat, som ingives hopen såsom bedövningsmedel”.

”Det räcker inte att arbetsvillkoren koncentreras till den ena polen av samhället i form av kapital, medan den andra polen utgörs av massor av människor som inte har något annat att sälja än sin arbetskraft. Det räcker

er inte heller att de tvingas att frivilligt sälja sig själva. Den kapitalistiska produktionens utveckling skapar en arbetarklass, som genom utbildning, tradition och vana betraktar detta produktionssätts krav som självklara naturlagar. När det kapitalistiska produktionssättet är fullt utvecklat, bryter det ner allt motstånd.”

Källa: Karl Marx, ”Kapitalet”, Band 1 (1867).

”En vara framstår vid första anblicken som något trivialt och lättförståeligt. Vid närmare analys visar den sig vara något mycket egendomligt, fullt av metafysiska subtiliteter och teologiska finurligheter.”

Källa: Karl Marx, ”Kapitalet”, Band 1 (1867).

”Ett bruksvärde, eller en nyttig vara, har alltså endast värde därför att abstrakt mänskligt arbete har förtingligats eller materialiserats i den. Hur mäter man då värdets storlek? Genom mängden av det ’värdeskapande ämnet’, det vill säga arbetet, som varan innehåller. Denna mängd mäts i tid, och arbetstiden i sin tur mäts i timmar, dagar och så vidare.”

Källa: Karl Marx, ”Kapitalet”, Band 1 (1867).

”Den religiösa världen är blott en spegling av den verkliga världen. I ett samhälle baserat på varuproduktion, där producenterna träder i förhållande till varandra genom att behandla sina produkter som varor och värden – och därigenom reducerar sitt individuella privata arbete till homogent mänskligt arbete – är kristendomen, med sin kult av den abstrakta människan, i synnerhet i sina borgerliga former som protestantism, deism osv., den mest passande religionsformen.”

Källa: Karl Marx, ”Kapitalet”, Band 1 (1867).

”Som bytesvärden är alla varor endast bestämda kvantiteter av stelnad arbetstid.”

Källa: Karl Marx, ”Kapitalet”, Band 1 (1867).

Detta citat sammanfattar Karl Marx’s åsikter om värde och kapitalism.

Enligt Marx har alla varor två värden: bruksvärde (det värde varan har på grund av dess användbarhet) och bytesvärde (varas värde då den sätts ut till försäljning).

Bytesvärde är beroende av den arbetstid som satts ner på att producera varan,

vilket är det centrala i Marx's arbetsvärdeteori.

Marx använder denna teori för att påvisa att de arbetare som producerar en vara inte får ersättning för sitt arbete fullt ut. Kapitalisterna tar hand om en del av ersättningen som fås vid försäljning,

”Revolutioner är historiens lokomotiv.”

Källa: Karl Marx, ”Klasskampen i Frankrike 1848–1850” (1850).

Karl Marx var av den åsikten att revolutioner är den kraft som driver historien framåt. En revolution är det avgörande ögonblicket då ett samhälle radikalt förändras till det bättre.

”För att denna kommunistiska medvetenhet ska uppstå i stor skala, och för att saken ska ha framgång, krävs en omvandling av människan i stor skala – en omvandling som endast kan ske i en praktisk rörelse, en revolution. Denna revolution är alltså nödvändig, inte bara därför att den härskande klassen inte kan störtas på annat sätt, utan också därför att den klass som störtar den endast genom en revolution kan göra sig av med århundradenas slagg och bli i stånd att skapa ett nytt samhälle.”

Källa: Karl Marx och Friedrich Engels, ”Den tyska ideologin” (1845–1846).

Karl Marx, en samhällsvetenskapernas klassiker

Karl Marx innehar en unik men omtvistad position som den mest inflytelserika klassikern inom samhällsvetenskaperna.

De två andra nästan lika viktiga personerna var Émile Durkheim (1858-1917) och Max Weber (1864-1920).

Émile Durkheim var Frankrikes första professor i sociologi. Till skillnad från Marx så var han verkligen inte någon revolutionär. För honom var det viktigaste att bibehålla en balans i samhället. Han talade mycket om socialisationsprocessen, vilken innebar att alla samhällets medlemmar i ett tidigt skede skulle förstå och åtlyda samhällets normer och regler. Hans viktigaste bok anses vara självmordet, där han klassificerar olika typer av självmord.

Max Weber utförde in livsgärning i Tyskland. Han var en sociolog, jurist, historiker och ekonom. Han var gift med sociologen Marianne Weber, som gav ut hans manuskript posthumt. Han blev professor i juridik i Berlin år 1893. År 1898 drabbades han av ett nervöst sammanbrott som gjorde honom arbetsförmögen under en period av 5 år. Hans mångsidighet framgår bland annat av att han varit professor i juridik, professor i handelsrätt, professor i nationalekonomi och professor i sociologi, och dessutom hann han studera religionens betydelse för samhällets utveckling. Han ansåg att speciellt den protestantiska religionen var ägnad att utveckla samhället; religionen uppmuntrade till att samla egendom men uppmuntrade inte till att använda egendomen till lyx och flärd, och resultatet blev att människorna hade ekonomiska resurser att investera till exempel i industrin. Hans avhandling handlade om den protestantiska etiken och kapitalismens anda. Weber menade att religionen fungerar som en form av bekräftelse på den rådande ordningen i samhället. Den utgör en förklaringsmodell som inte

Karl Marx

Max Weber. Foto Ernst Gottmann. Från Wikimedia Commons, Public Domain

får ifrågasättas. Eventuellt kan man här ana ett samband med Karl Marx åsikt om att religionen är ett opium för folket.

Hans funderingar om olika typer av auktoritet har väckt diskussion, är demokrati ett system där folket väljer starka karismatiska ledare. och där ”demagogen sedan påtvingar massorna sin vilja”.

Den europeiska vänstern har varit kritisk mot Weber för att han, om än omedvetet, ”förberedde den intellektuella grunden för Adolf Hitlers ledarposition”.

Per Månson, en svensk sociolog och författare, har skrivit flera böcker om Karl Marx. Här sammanfattar uppfattningarna om dessa tre stora klassiker i en artikel från 2016 (Månson 2016):

Dessa tre – Marx, Weber och Durkheim – kom alla att spela en oerhört viktig roll under 1900-talet. Deras insats handlade inte bara om att de gjorde viktiga analyser av ett samhälle som höll på att växa in i moderniteten. Lika viktigt är att de också påverkade det samhällsvetenskapliga tänkandet i dess försök att analysera det moderna samhället, och därmed det moderna samhällets självförståelse. Marx kom också att spela en oerhört viktig politisk roll, genom att hans teorier efter hans död kom att formas till en ”ism” som antogs av den framväxande arbetarrörelsen mot slutet av 1800-talet, varav en riktning utvecklades till ”kommunism” efter den ryska revolutionen 1917.

Weber kan ses som en av källorna till den vetenskapskritiska riktning som förknippas med Frankfurtskolan, fenomenologi, feminism och postmodernism. Durkheim, slutligen, kom med sin tro på vetenskapens praktiska nytta – att som en läkare kunna diagnostisera samhällets sjukdomar och ge recept för att bota dem – att följas av den tradition som brukar kallas ”social engineering”, en roll som ekonomi kommit att fylla de senaste decennierna. Det är givetvis omöjligt att säga i vilken mån enskilda tänkares analyser har trängt ut i det allmänna medvetandet, men i den mån de får efterföljare som i sin tur får efterföljare som i sin tur lärs ut i läroböcker, kommer på kultursidorna och talas om i media, införlivas ofta en visserligen förenklad, men ändå poängfull föreställning i det allmänna medvetandet. Freud är ett bra exempel på detta, liksom Sartre var det några decennier runt mitten av 1900-talet. Att Marx är – eller i varje fall var till för något decennium sedan – välkänd som namn beror nog mer på kopplingen mellan hans namn och den regim som ledde Sovjetunionen under 74 år än på djupare kunskap om hans teorier.

Om vi tänker utnämna Karl Marx till den främsta klassikern bör vi kanske först slå fast vilka kriterier som bör gälla för att kallas klassiker.

Det räcker inte att vara en känd och inflytelserik person från det gånna.

Det krävs mera. Till exempel att personen har skapat grunden för en ka veten-

skap, som i dessa fall samhällsvetenskaper och sociologi. och format de centrala begreppen och teorierna i denna vetenskap. Och dessa begrepp och teorier används sedan och utvecklas vidare av senare forskare. En klassiker skall ha inspirerat till fortsatt forskning och debatt, de verk som klassikern har skrivit lever vidare, tolkas och kritiseras under årtionden som kommer. En klassiker skriver ner tankar och insikter som överskrider den tid hen lever i. Hens idéer har en varaktighet och relevans som vida överskrider den tid hen lever i, generationer av forskare kommer att återvända till klassikerns verk.

Efter allt som hänt i de så kallade kommunistiska länderna är det inte många som vill berätta att deras forskande vilar på Marx litterära produktion. Men de länder som säger sig vara kommunistiska är det ju inte. Sovjetunionen var en diktatur, liksom Nord-Korea, Venezuela och Cuba är det fortsättningsvis.

Men Marx idéer lever kvar och bildar grunden i de socialdemokratiska ideologierna, och dessa har fortsättningsvis en stor inverkan i den västerländska länderna. För att inte tala om att fackföreningarna i sin liturgi använder fraser skapade av Marx.

Karl Marx vetenskapliga insatser är ovedersägliga. Som redan nämndes i Per Månsons text lade han tillsammans med Émile Durkheim och Max Weber grunden för sociologin. Dessa tre sägs utgöra sociologins klassiska treklöver (Giddens 1971). Marx analyser av klassamhället och dess maktstrukturer har haft en avgörande betydelse vid utvecklandet av de sociologiska teorierna. Begrepp, skapade av Marx, som social klass, klassintresse, klassmedvetande och falskt medvetande används ännu och behövs för att förstå fenomen inom social ojämnlighet och social förändring (Bottomore 1991).

Hans reflektioner om de materiella produktionsförhållandena och den historiska materialismen och hans kritik över kapitalismen och den kapitalistiska ekonomin finns alla i hans huvudverk *Das Kapital*. Denna bok vars första volym utkom år 1867 är en djupgående kritik över det kapitalistiska ekonomiska systemet. *Das Kapital* är inte en lättläst bok och många av dem som tvärsäkert uttalar sig om boken har kanske inte orkat läsa den utan kritiken vilar på andrahandsuppgiftet.

I *Das Kapital*, *Kapitalet*, Utvecklar Marx sina teorier om arbetets värdeteori och begreppet mervärde. Hans idéer om ekonomiska kriser, koncentration av kapital och globaliseringen är kanske inte mera så aktuella i ekonomisk forskning - men visst är det skäl att notera att de problem globaliseringen i detta nu orsakar blev belysta för 150 år sedan av Karl Marx.

Karl Marx var den första som publicerade idéer om politisk teori. Hans analys av statens roll som ett instrument för klassdominans och hans förhoppningar om ett klasslöst kommunistiskt samhälle har utgjort grunden för politiska rörelser under 1900-talet.

Marx hade hoppats på att *Kapitalet* skulle bli ”den mest fruktansvärda projektet”, om någonsin avlossats mot borgarnas huvud” (Boglund, Eliaeson och Månson 2017, 55). Den första ryska översättningen publicerades 1872 en såldes snabbt ut, *Kapitalet* blev i detta skede mycket populärare i Ryssland än i Tyskland (Boglund, Eliaeson och Månson 2017, 55). Censuren i Ryssland uppfattade att boken var en vetenskaplig skrift utan större betydelse och försökte inte förhindra utgivandet.

Das Kapital, Kapitalet, är en bok som de flesta hört talas om men som få har läst vilket vi noterat redan ovan. Boken är ett monumentalt och tungläst verk inom den politiska ekonomin. Det tar upp frågor som värdeteorin, mervärdet och den kapitalistiska produktionsprocessen.. *Das Kapital* hade en otroligt stor inverkan på det ekonomiska tänkandet i vissa delar av vår värld nästan ett århundrade efter publicerandet.

I början av *Das Kapital* diskuterar Karl Marx varan, som han anser vara den elementära formen av rikedom i samhället. Karl Marx avslöjade här varans två värden bruksvärdet och bytesvärdet. Bruksvärdet är det värde som uppfyller ett mänskligt behov och bytesvärdet är det värde varan har i utbyte mot andra värden eller i pengar. En spade kan ha ett stort bruksvärde för en person som har behov av att gräva ett dike, men spaden har också ett bytesvärde. på Tokmanni kostar den 14 euro. Enligt Karl Marx bestäms bytesvärdet av den mängd arbetstid som behövs för att tillverka varan och detta faktum, arbetsteorin, är ett centralt tema i Marx ekonomiska tänkande. Enligt Marx köper kapitalisten arbetstid av arbetaren som sedan tillverkar till exempel ovan nämnda spade, men kapitalisten får mera pengar för spaden än vad arbetet har kostat. Detta mervärde är profit, det vill säga vinst, för kapitalisten.

Den mest dramatiska följden av *Das Kapital* är nog den bolshevikiska revolutionen i Ryssland år 1917, en revolution som bland annat bidrog till att Finland blev självständigt. Bolshevikerna, det vill säga kommunisterna, i Ryssland hävdade att *Das Kapital* var grunden för deras reformarbete. Men det var det inte, grunden var Lenins tolkning av *Das Kapital*, om ens det. *Das Kapital* användes i den ryska propagandan, det som förvärligades i Rysslands terrorregim var nog någonting helt annat,

Men revolutionen i Ryssland hade en annan viktig följd. I rädsla för revolution skapade västländerna välfärdsstaten, och detta med stor framgång. Man kan hävda att skapandet av välfärdsstaten utgör en defensiv reaktion på den kritik av kapitalismen som finns i *Das Kapital* ((Berman, 1998).

Sammanfattningsvis får vi konstatera att Karl Marx verk inte endast är historiska dokument utan de kan försettningsvis vara en källa för idéer och inspiration också för nutida forskare och andra intrsaserade.

Låt oss ta ett exempel: Karl Marx forskning om alienation i arbetslivet är försettningsvis aktuellt. Också i vår tid kan anställda uppleva att deras arbete inte har något värde och inte ger någon tillfredsställelse. Konsekvenserna av detta är uppenbara, arbetsinsatsen blir lidande om den som utför arbetet inte har någon motivation, och för arbetarens hälsa kan detta vara ödesdigert. Om arbetet inte ger någon stimulans måste stimulansen kanske hämtas på andra mindre hälsosamma håll.

Karl Marx kritik över den globala kapitalismen nämndes ovan. I vår tid där multinationella företag mer eller mindre har monopol på vissa produkter (till exempel vissa livsnödvändiga mediciner) - visst är det fascinerande att Karl Marx för 150 år sedan gjorde en analys över detta fenomen. Men vi måste genast konstatera att globalismen inte alls är ett helt negativt fenomen. Globalismen skapar ett gränsöverskridande beroende som på lång sikt förutom att det effektiviserar produktionen av många varor säkert ökar möjligheterna för en fredlig samvaro i vår värld eftersom den gör oss alla beroende av varandra,.

Det att Karl Marx är en samhällsvetenskapens klassiker skyddar inte honom för kritik. Och ja, visst har han utsatts för en omfattande kritik.

Hans förutsägelser om kapitalismens kollaps har inte slagit in. Då jag själv började studera dessa fenomen på 1960-talet var den mest omfattade åsikten den att det var osäkert vilket samhällssystem som skulle segra till slut, kapitalismen eller kommunismen. Ett par tre årtionden senare kollapsade kommunismen. Men det innebar inte att kapitalismen segrade. Det system som segrade var ett socialdemokratiskt statssystem inkluderande mänskliga rättigheter och social trygghet kombinerad med en reglerad kapitalistisk marknadsekonomi med dess effektiva produktion av förnödenheter. Och resultatet blev den välfärdsstat vi har i dag i västerlandet.

En Sovjet-medborgare på besök i Finland på 90-talet utbrast ”här har ni byggt ett socialistiskt samhälle medan vi i Sovjet bara har talat om det”.

En kritik mot Karl Marx går ut på att hans teorier om ett kommunistiskt sam-

hällssystem var utopier som inte har kunnat genomföras någonstans. I stället har genomförandet av hans teorier utmynnat i auktoritära diktatoriska terrorregimer, med förakt för mänskliga rättigheter, folkmord och ekonomiska kollapsar som följd.

”Av var och en efter hans förmåga, åt var och en efter hans behov” är ett vackert slagord formulerat av Karl Marx, och det kan fungera inom en familj eller på en israelisk kibbutz, men den mänskliga naturen inklusive egoismen gör att det inte fungerar i större sammanhang.

Som tidigare konstaterats har en del forskare en viss motvilja mot att använda Marx som referens, men det betyder inte att han ändå skulle användas. Hans kärnbegrepp och analytiska reflektioner används ännu flitigt och kan ännu i dag inspirera till fortsatt forskning och debatt.

Karl Marx och dagens arbetsmarknad

Karl Marx har lämnat ett outplånligt intryck på vår arbetsmarknad trots att vi nog inte ser eller inser detta.

Har förutspådde kapitalismens kollaps och kommunismens seger men där hade han fel. Kapitalismen har inte kollapsat, den fungerar utmärkt, men styrs av samhället i ett system som närmast motsvarar en modifierad socialdemokrati.

Men Karl Marx andra idéer lever vidare. Hans teorier om klasskamp, alienation, exploatering och globalisering kan användas ännu i dag 200 år efter hans födelse vid studier beträffande arbetsmarknaden. Då man debatterar företeelser som rättvisa, ojämlikhet och arbetstagarnas rättigheter i arbetslivet skulle många debattörer säkert ha lust att hänvisa till Marx, men de gör det inte eftersom Marx namn fått sig en obehaglig stämpel på grund av de kommunistiska staternas misslyckande.

Klasskamp

Vi lever kanske i den tron att någon klasskamp inte mera förekommer. Inte i vårt land åtminstone. Annorstädes nog, till exempel kastväsendet i Indien.

Men visst finns här i vårt land också en klasskamp. Det är visserligen möjligt och ofta inte ens svårt att byta klass. En ung person från ett fattigt hem har i vårt land möjlighet att skaffa en gedigen utbildning och sedan kan hen bli företagare med många anställda.

Men kamp, klasskamp, finns sådan i vårt land? Javisst. För vad är det som

fackföreningarna sysslar med då de kämpar för bättre löner och bättre arbetsvillkor? Kampen är lyckligtvis rätt civiliserad, men visst skadar långvariga strejkar motparten rätt allvarligt, ibland så allvarlig att motparten går i konkurs.

Men i våra länder inser fackföreningarna att man inte skall säga av den gren man sitter på. Klasskampen fortsätter, men aldrig så intensiv att arbetsgivarna inte kan fortsätta.

Alienation

Marx beskrev att arbetarna i det kapitalistiska systemen blir alienerade från sitt arbete. Detta fenomen ser vi ännu i vår tid. Arbetarna upplever arbetet som meningslöst och ointressant och har ingen motivation för att ge sig av till arbetet en måndagsmorgon. Och det finns många arbeten som måste utföras för att vårt samhälle skall fungera men som inte är speciellt roliga att göra.

Alienation är ett problem också i vårt samhälle. Följden kan vara psykisk ohälsa (en del av den depressionsvåg vi nu ser kan ha med alienation att göra). Och det här problemet är svårlöst. Alla arbetsuppgifter kan inte vara enormt meningsfulla.

Exploatering och mervärde.

Enligt Marx beror en varas bytesvärde på den mängd arbete som använts för att tillverka varan. Men kapitalisterna försöker alltid få litet mera för varan och tar hand om mervärdet - och blir enormt rika enligt Marx.

Och visst är det så. En varas bytesvärde, det värde som vi betalar för en vara i butiken, är det värde som vi kunder är beredda att betala för den.

Detta gäller till exempel mediciner. 100 tabletter av en medicin kostar kanske 90 cent att tillverka. Men eftersom medicinen botar svåra sjukdomar så är vi kunder, patienter och samhället, beredda att betala kanske 200€ för medicinen. Därför att alternativet, att lämna sjukdomen obehandlad, skulle kosta så oändligt mycket mera. Medicinfabrikerna blir rika på detta, vilket inte är så illa eftersom de då har resurser att utveckla nya viktiga mediciner.

Någon förståelse för att vinst är någonting positivt har Marx inte. Och där har han fel, vinstintresset är en kraftig drivkraft för att utveckla samhället. Skulle någon någonsin spara pengar för att ha råd att bygga en fabrik, ett växthus, ett hönseri eller något likande ifall systemet skulle vara uppbyggt så att den aldrig skulle få någon vinst av dessa investeringar.

Globalisering

Globaliseringen har diskuterats mycket de senaste decennierna. Multinationella företag har verksamhet i många länder och kan då till exempel producera mest där lönerna är låga och ta ut vinsterna där skatteprocenten är lägst.

Det är verkligen intressant att Karl Marx redan för ett och ett halvt sekel satt ner stor möda på att kritisera globaliseringen.

Sammanfattningsvis präglas debatterna om rättvisa löner, arbetsmiljö, arbetstagarnas rättigheter, arbetshälsa och globalisering präglas fortsättningsvis av Karl Marx teorier - även om debattörerna undviker att nämna hans namn.

Karl Marx är fortsättningsvis aktuell

1997

Och mot slutet av 1900-talet fanns det röster som talade för att Karl Marx och hans åsikter och idéer inte alls hade förlorat sin aktualitet. I en artikel i *The New Yorker* skriver John Cassidy i oktober 1997 om Karl Marx återkomst (Cassidy 1997):

NÄSTA TÄNKARE om Karl Marx inflytande som ekonom... Författaren pratade med en kollegavan som nu arbetade på en stor Wall Street-investeringsbank... Till min förvåning tog han upp Karl Marx. "Ju längre jag spenderar på Wall Street, desto mer övertygad är jag om att Marx hade rätt", sa han. Jag antog att han skämtade. "Det väntar ett Nobelpris på den ekonom som återuppväcker Marx och sätter ihop det hela i en sammanhängande modell", fortsatte han, helt allvarligt. "Jag är helt övertygad om att Marx synsätt är det bästa sättet att se på kapitalism." Jag dolde inte min förvåning. Vi hade båda studerat ekonomi under tidigt åttiotal i Oxford, där de flesta av våra lärare höll med Keynes om att Marx ekonomiska teorier var "komplicerat hokus-pokus" och att kommunismen var "en förolämpning mot vår intelligens". Den rådande attityden bland smarta studenter i vår generation var att Marx' argument endast passade för yrkeshögskolelärare och blivande arbetarpartipolitiker...

2017

År 2017 gjordes en film med namnet *The Young Karl Marx* en engagerande historisk dramafilm, regisserad av Raoul Peck. Filmen skildrar de tidiga åren i Karl Marx liv och hans möte med Friedrich Engels, där deras vänskap och ge-

mensamma kamp för arbetarklassens rättigheter står i centrum.

Filmen kan ses här med texter på engelska: <https://archive.org/details/the-young-karl-marx-2017-720p-eng-subs-le-jeune-karl-marx>

2018

Detta år firades 2000-årsjubileum av Karl Marx födelse.

Jubileet uppmärksammades på många sätt.

Förlaget Modernista i Sverige publicerade en nyutgåva av Det kommunistiska manifestet i bokserien Modernista klassiker, fortsättningsvis till salu i Adlibris. fi (<https://www.adlibris.com/fi/haku?q=kommunistiska+manifestet>) för det förmanliga priset 11€. I reklamtexten sägs bland annat:

»Förändringskraften i Kommunistiska manifestet har bara överträffats av Bibeln. Som litteratur är det ett mästerverk.« | The Guardian

Kommunistiska manifestet hör till de politiska pamfletternas mästerverk. Karl Marx och Friedrich Engels förutsåg historiska händelser, såsom mekaniserad massproduktion. När manifestet skrevs 1847 talade de med självklarhet utifrån denna beskrivna utveckling - med en alldeles magnifik retorik.

Ingen politisk text har engagerat och inspirerat så många, så länge, som Kommunistiska manifestet. Den 21 februari 2018 fyller verket jämnt, 170 år. Då gör Modernista det åter tillgängligt på svenska.

Jubiléet 2018 firades i Trier

År 2018 firade staden Trier 200-årsjubileet av en av sina mest kända söner med en stor kulturhistorisk utställning: Karl Marx 1818–1883. Liv. Verk. Tid. Från den 5 maj till den 21 oktober öppnade Rheinisches Landesmuseum och Stadtmuseum Simeonstift sina dörrar för en djupgående presentation av filosofen, ekonomen och revolutionären, vars idéer än idag väcker debatt.

Rheinisches Landesmuseum fokuserade på Marx' tankar och gärningar i den kontext som präglade 1800-talet – en tid av stora omvälvningar. Industrialisering, sociala konflikter och politiska förändringar formade Marx' världsbild och gav upphov till verk som påverkade generationer. På cirka 1 000 kvadratmeter visades centrala texter, idéer och tidsdokument som fortfarande är aktuella.

Samtidigt lyfte Stadtmuseum Simeonstift fram människan bakom tankarna. I utställningen Stationer eines Lebens kunde besökare få en inblick i Karl Marx privata liv, hans resor och viktiga medarbetare. Från Trier till Paris och London presenterades en mer personlig bild av den ofta mytologiserade tänkaren.

Karl Marx

Utställningen var en del av ett omfattande jubileumsprogram som organiserades av staden Trier och delstaten Rheinland-Pfalz. Utöver partnerutställningar på bland annat Museum Karl-Marx-Haus och Museum am Dom undersöktes också Marx politiska och kulturella betydelse i samtiden.

Med nästan 400 utställningsföremål från hela Europa skapade utställningen en bro mellan dåtid och nutid, mellan teori och livsrealitet, och mellan den historiske Karl Marx och hans fortsatta inflytande. ("Ausstellungsarchiv 2018 . Zentrum der Antike Trier", 2018)

2025

Varje år publiceras hundratals artiklar om Karl Marx - och ofta också nya biografier,

I mars ordande Helsingfors universitet ett symposium om Karl Marx med rubriken *Comeback on Economic Planning* i samarbete med Karl Marx-föreningen,

Allt talar för att Karl Marx fortsättningsvis är aktuell.

Förordet och det första kapitlet av Das Kapital på engelska

AUTHOR'S PREFACES. TO THE FIRST EDITION.

THE work, the first volume of which I now submit to the public, forms the continuation of my “Zur Kritik der Politischen Oekonomie” (A Contribution to the Critique of Political Economy) published in 1859. The long pause between the first part and the continuation is due to an illness of many years' duration that again and again interrupted my work.

The substance of that earlier work is summarised in the first three chapters of this volume. ‘This is done not merely for the sake of connection and completeness. The presentation of the subject-matter is improved, As far as circumstances in any way permit, many points only hinted at in the earlier book are here worked out more fully, whilst, conversely, points worked out fully there are only touched upon in this volume. The sections on the history of the theories of value and of money are now, of course, left out altogether. The reader of the earlier work will find, however, in the notes to the first chapter additional sources of reference relative to the history of those theories.

Every beginning is difficult, holds in all sciences. To understand the first chapter, especially the section that contains the analysis of commodities, will, the more, present the greatest difficulty. That which concerns more especially the analysis of the substance of value and the magnitude of value,

I have, as much as it was possible, popularised.” The valueform, whose fully developed shape is the money-form, is very elementary and simple. Nevertheless, the human mind has for more than 2000 years sought in vain to get to the bottom of it, whilst on the other hand, to the successful analysis of much more composite and complex forms, there has been at least an approximation. Why? Because the body, as an organic whole, is more easy of study than are the cells of that body. In the analysis of economic forms, moreover, neither microscopes nor chemical reagents are of use. The force of abstraction must replace both. But in bourgeois society the commodity-form of the product of labor—or the value-form of the commodity—is the economic cell-form. To the superficial observer, the analysis of these forms seems to turn upon minutiz. It does in fact deal with minutie, but they are of the same order as those dealt with in microscopic anatomy.

With the exception of the section on value-form, therefore, this volume cannot stand accused on the score of difficulty. I pre-suppose, of course, a reader who is willing to learn surething new and therefore to think for himself.

The physicist either observes physical phenomena where they occur in their most typical form and most free from disturbing influence, or, wherever possible, he makes experiments under conditions that assure the occurrence of the phenomenon in its normality. In this work I have to examine the capitalist mode of production, and the conditions of production and exchange corresponding to that mode. Up to the present time, their classic ground is England. That is the reason why England is used as the chief illustration in the development of my theoretical ideas. If, however, the German reader shrugs his shoulders at the condition of the English industrial and agricultural laborers, or in optimist fashion comforts himself with the thought that in Germany things are not nearly so bad, I must plainly tell him, “*De te fabula narratur !*”

Intrinsically, it is not a question of the higher or lower degree of development of the social antagonisms that result from the natural laws of capitalist production. It is a question of these laws themselves, of these tendencies working with iron necessity towards inevitable results. The country that is more developed industrially only shows, to the less developed, the image of its

own future.

But apart from this. Where capitalist production is fully naturalised among the Germans (for instance, in the factories proper) the condition of things is much worse than in England, because the counterpoise of the Factory Acts is wanting. In all other spheres, we, like all the rest of Continental Western Europe, suffer not only from the development of capitalist production, but also from the incompleteness of that development. Alongside of modern evils, a whole series of inherited evils oppress us, arising from the passive survival of antiquated modes of production, with their inevitable train of social and political anachronisms. We suffer not only from the living, but from the dead. *Le mort satsit le vif!*

The social statistics of Germany and the rest of Continental Western Europe are, in comparison with those of England, wretchedly compiled. But they raise the veil just enough to let us catch a glimpse of the Medusa head behind it. We should be appalled at the state of things at home, if, as in England, our governments and parliaments appointed periodically commissions of enquiry into economic conditions; if these commissions were armed with the same plenary powers to get at the truth; if it was possible to find for this purpose men as competent, as free from partisanship and respect of persons as are the English factory-inspectors, her medical reporters on public health, her commissioners of enquiry into the exploitation of women and children, into housing and food. Perseus wore a magic cap that the monsters he hunted down might not see him. We draw the magic cap down over eyes and ears as a make-believe that there are no monsters.

Let us not deceive ourselves on this. As in the 18th century, the American war of independence sounded the tocsin for the European middle-class, so in the 19th century, the American civil war sounded it for the European working-class. In England the progress of social disintegration is palpable. When it has reached a certain point, it must re-act on the continent. There it will take a form more brutal or more humane, according to the degree of development of the working-class itself. Apart from higher motives, therefore, their own most important interests dictate to the classes that are for the nonce the ruling ones, the removal of all legally removable hindrances to the free development of the

working-class. For this reason, as well as others, I have given so large a space in this volume to the history, the details, and the results of English factory legislation. One nation can and should learn from others. And even when a society has got upon the right track for the discovery of the natural laws of its movement—and it is the ultimate aim of this work, to lay bare the economic law of motion of modern society—it can neither clear by bold leaps, nor remove by legal enactments, the obstacles offered by the successive phases of its normal development. But it can shorten and jessen the birth-pangs.

To prevent possible misunderstanding, a word. I paint the capitalist and the landlord in no sense *couleur de rose*. But here individuals are dealt with only in so far as they are the personifications of economic categories, embodiments of particular class-relations and class-interests. My stand-point, from which the evolution of the economic formation of society is viewed as a process of natural history, can less than any other make the individual responsible for relations whose creature he socially remains, however much he may subjectively raise himself above them.

In the domain of Political Economy, free scientific enquiry meets not merely the same enemies as in all other domains. The peculiar nature of the material it deals with, summons as foes into the field of battle the most violent, mean and malignant passions of the human breast, the Furies of private interest. The English Established Church, e.g., will more readily pardon an attack on 38 of its 39 articles than on 4), of its income. Now-a-days atheism itself is *culpa levis*, as compared with criticism of existing property relations. Nevertheless, there is an unmistakable advance. I refer, e.g., to the bluebook published within the last few weeks: “Correspondence with Her Majesty’s Missions Abroad, regarding Industrial Questions and Trades’ Unions.” The representatives of the English Crown in foreign countries there declare in so many words that in Germany, in France, to be brief, in all the civilised states of the European continent, a radical change in the existing relations between capital and labor is as evident and inevitable as in England. At the same time, on the other side of the Atlantic Ocean, Mr. Wade, vice-president of the United States, declared in public meetings that, after the abolition of slavery, a radical change of the relations of capital and of property in land is next upon the order of the day. These are signs of the times, not to be hidden by purple mantles or

Karl Marx

black cassocks. They do not signify that to-morrow a miracle will happen. They show that, within the rulingclasses themselves, a foreboding is dawning, that the present society is no solid crystal, but an organism capable of change, and is constantly changing.

The second volume of this work will treat of the process of the circulation of capital' (Book II.), and of the varied forms assumed by capital in the course of its development (Book TII.), the third and last volume (Book IV.), the history of the theory.

Every opinion based on scientific criticism I welcome. As to the prejudices of so-called public opinion, to which I have never made concessions, now as aforetime the maxim of the great Florentine is mine:

“Segui il tuo corso, e lascia dir le genti.”

KARL MARX. London, July 25, 1867.

Karl Marx

BOOK I.

CAPITALIST PRODUCTION.

PART I.

COMMODITIES AND MONEY.

CHAPTER I.
COMMODITIES.

SECTION 1.—THE TWO FACTORS OF A COMMODITY: USE-VALUE
AND VALUE (THE SUBSTANCE OF VALUE AND THE
MAGNITUDE OF VALUE).

THE wealth of those societies in which the capitalist mode of production prevails, presents itself as “an immense accumulation of commodities,” ? its unit being a single commodity. Our investigation must therefore begin with the analysis of a commodity.

A commodity is, in the first place, an object outside us, a thing that by its properties satisfies human wants of some sort or another. The nature of such wants, whether, for instance, they spring from the stomach or from fancy, makes no difference. Neither are we here concerned to know how the object satisfies these wants, whether directly as means of subsistence, or indirectly as means of production.

Every useful thing, as iron, paper, &c., may be looked at from the two points of view of quality and quantity. It is an assemblage of many properties, and may therefore be of use in various ways. ‘To discover the various use of things is the work of history. So also is the establishment of socially recognised standards of measure for the quantities of these useful objects. The diversity of these measures has its origin partly in the diverse nature of the objects to be

measured, partly in convention.

The utility of a thing makes it a use-value. But this utility is not a thing of air. Being limited by the physical properties of the commodity, it has no existence apart from that commodity. A commodity, such as iron, corn, or a diamond, is therefore, so far as it is a material thing, a usevalue, something useful. This property of a commodity is independent of the amount of labour required to appropriate its useful qualities. When treating of use-value, we always assume to be dealing with definite quantities, such as dozens of watches, yards of linen, or tons of iron. The use-values of commodities furnish the material for a special study, that of the commercial knowledge of commodities. Use-values become a reality only by use or consumption: they also constitute the substance of all wealth, whatever may be the social form of that wealth. In the form of society we are about to consider, they are, in addition, the material depositories of exchange value.

Exchange value, at first sight, presents itself as a quantitative relation, as the proportion in which values in use of one sort are exchanged for those of another sort, ‘a relation constantly changing with time and place. Hence exchange value appears to be something accidental’ and purely relative, and consequently an intrinsic value, 2. e., an exchange value that is inseparably connected with, inherent in commodities, seems a contradiction in terms.” Let us consider the matter a little more closely.

A given commodity, e. g., a quarter of wheat is exchanged for x blacking, y silk, or z gold, &c.—in short, for other commodities in the most different proportions. Instead of one exchange value, the wheat has, therefore, a great many. But since x blacking, y silk, or z gold, &c., each represent the exchange value of one quarter of wheat, x blacking, y silk, z gold, &c., must as exchange values be replaceable by each other, or equal to each other.. Therefore, first: the valid exchange values of a given commodity express something equal; secondly, exchange value, generally, is only the mode of expression, the phenomenal form, of something contained in it, yet distinguishable from it.

Let us take two commodities, e. g., corn and iron, The proportions in which they are exchangeable, whatever those proportions may be, can always be

represented by an equation in which a given quantity of corn is equated to some quantity of iron: e. g., 1 quarter corn= x cwt. iron. What does this equation tell us? It tells us that in two different things—in 1 quarter of corn and x cwt. of iron, there exists in equal quantities something common to both. The two things must therefore be equal to a third, which in itself is neither the one nor the other. Each of them, so far as it is exchange value, must therefore be reducible to this third.

A simple geometrical illustration will make this clear. In order to calculate and compare the areas of rectilinear figures, we decompose them into triangles. But the area of the triangle itself is expressed by something totally different from its visible figure, namely, by half the product of the base into the altitude. In the same way the exchange values of commodities must be capable of being expressed in terms of something common to them all, of which thing they represent a greater or less quantity.

This common “something” cannot be either a geometrical, a chemical, or any other natural property of commodities. Such properties claim our attention only in so far as they affect the utility of those commodities, make them use-values. But the exchange of commodities is evidently an act characterised by a total abstraction from use-value. Then the usevalue is just as good as another, provided only it be present in sufficient quantity. Or, as old Barbon says, “one sort of wares are as good as another, if the values be equal. There is no difference or distinction in things of equal value . . . An hundred pounds’ worth of lead or iron, is of as great value as one hundred pounds’ worth of silver or gold.” ? As usevalues, commodities are, above all, of different qualities, but as exchange values they are merely different quantities, and consequently do not contain an atom of use-value.

If then we leave out of consideration the use-value of commodities, they have only one common property left, that of being products of labour. But even the product of labour itself has undergone a change in our hands. If we make abstraction from its use-value, we make abstraction at the same time from the material elements and shapes that make the product a use-value ; we see in it no longer a table, a house, yarn, or any other useful thing. Its existence as a material thing is put out of sight. Neither can it any longer be regarded as the

product of the labour of the joiner, the mason, the spinner, or of any other definite kind of productive labour. Along with the useful qualities of the products themselves, we put out of sight both the useful character of the various kinds of labour embodied in them, and the concrete forms of that labour; there is nothing left but what is common to them all; all are reduced to one and the same sort of labour, human labour in the abstract.

Let us now consider the residue of each of these products; it consists of the same unsubstantial reality in each, a mere congelation of homogeneous human labour, of labour-power expended witho: 5 regard to the mode of its expenditure. All that these things now tell us is, that human labour-power has been expended in their production, that human labor is embodied in them. When looked at as crystals of this social substance, common to them all, they are—Values.

We have seen that when commodities are exchanged, their exchange value manifests itself as something totally independent of their use-value. But if we abstract from their use-value, there remains their Value as defined above. Therefore, the common substance that manifests itself in the exchange value of commodities, whenever they are exchanged, is their value. The progress of our investigation will show that exchange value is the only form in hich the value of commodities can manifest itself or be expressed. For the present, however, we have to consider the nature of value independently of this, its form.

A use-value, or useful article, therefore, has value only because human labour in the abstract has been embodied or materialised in it. How, then, is the magnitude of this value to be measured? Plainly, by the quantity of the value-creating substance, the labour, contained in the article. The quantity of labour, however, is measured by its duration, and labourtime in its turn finds its standard in weeks, days, and hours.

Some people might think that if the value of a commodity is determined by the quantity of labour spent on it, the more idle and unskilful the labourer, the more valuable would his commodity be, because more time would be required in its production. The labour, however, that forms the substance of value, is homogeneous human labour, expenditure of one uniform labour-power. The

total labour-power of society, which is embodied in the sum total of the values of all commodities produced by that society, counts here as one homogeneous mass of human labour-power, composed though it be of innumerable individual units. Each of these units is the same as any other, so far as it has the character of the average labour-power of society, and takes effect as such; that is, so far as it requires for producing a commodity, no more time than is needed on an average, no more than is socially necessary. The labour-time socially necessary is that required to produce an article under the normal conditions of production, and with the average degree of skill and intensity prevalent at the time. The introduction of power looms into England probably reduced by one half the labour required to weave a given quantity of yarn into cloth. The handloom weavers, as a matter of fact, continued to require the same time as before; but for all that, the product of one hour of their labour represented after the change only half an hour's social labour, and consequently fell to onehalf its former value.

We see then that that which determines the magnitude of the value of any article is the amount of labour socially necessary, or the labour-time socially necessary for its production. Each individual commodity, in this connexion, is to be considered as an average sample of its class.² Commodities, therefore, in which equal quantities of labour are embodied, or which can be produced in the same time, have the same value. The value of one commodity is to the value of any other, as the labour-time necessary for the production of the one is to that necessary for the production of the other. 'As values, all commodities are only definite masses of congealed labour-time.'

The value of a commodity would therefore remain constant, if the labour-time required for its production also remained constant. But the latter changes with every variation in the productiveness of labour. This productiveness is determined by various circumstances, amongst others, by the average amount of skill of the workmen, the state of science, and the degree of its practical application, the social organisation of production, the extent and capabilities of the means of production, and by physical conditions. For example, the same amount of labour in favourable seasons is embodied in 8 bushels of corn, and in unfavourable, only in four. The same labour extracts from rich mines more metal than from poor mines. Diamonds are of very rare occurrence on the earth's surface,

and hence their discovery costs, on an average, a great deal of labour-time. Consequently much labour is represented in a small compass. Jacob doubts whether gold has ever been paid for at its full value. This applies still more to diamonds. According to Eschwege, the total produce of the Brazilian diamond mines for the eighty years, ending in 1823, had not realised the price of one-and-a-half years' average produce of the sugar and coffee plantations of the same country, although the diamonds cost much more labour, and therefore represented more value. With richer mines, the same quantity of labour would embody itself in more diamonds and their value would fall. If we could succeed at a small expenditure of labour, in converting carbon into diamonds, their value might fall below that of bricks. In general, the greater the productiveness of labour, the less is the labour-time required for the production of an article, the less is the amount of labour crystallised in that article, and the less is its value; and vice versa, the less the productiveness of labour, the greater is the labour-time required for the production of an article, and the greater is its value. The value of a commodity, therefore, varies directly as the quantity, and inversely as the productiveness, of the labour incorporated in it.

A thing can be a use-value, without having value. This is the case whenever its utility to man is not due to labour. Such are air, virgin soil, natural meadows, &c. A thing can be useful, and the product of human labour, without being a commodity. Whoever directly satisfies his wants with the produce of his own labour, creates, indeed, use-values, but not commodities. In order to produce the latter, he must not only produce use-values, but use-values for others, social use-values. Lastly, nothing can have value, without being an object of utility. If the thing is useless, so is the labour contained in it; the labour does not count as labour, and therefore creates no value.

Det kommunistiska manifestet

(Översättning till svenska år 1908)

Ett spöke går omkring i Europa — kommunismens spöke. Alla det gamla Europas makter hava förenat sig till en helig hetsjakt mot detta spöke; påven och tsaren, Metternich och Guizot, franska radikaler och tyska poliser.

Var finnes väl det oppositionsparti, som icke av det regerande motståndspartiet målats ut som kommunistiskt, och var finnes det oppositionsparti, som icke tillbakaslungat denna beskyllning mot såväl de mera framskridna oppositionsmännen som mot sina reaktionära motståndare?

Härav kan man draga tvenne slutsatser:

Kommunismen erkännes redan av alla europeiska makter som en makt.

Det är hög tid att kommunisterna offentligt för hela världen framlägga sin åskådning, sitt mål och sina tendenser, och gent emot historierna om kommunismens spöke uppställa ett manifest från partiet självt.

För detta ändamål hava kommunister av de mest skilda nationer samlat sig i London och gjort utkast till följande manifest, som blir offentliggjort på engelska, franska, tyska, italienska, flamländska och danska språken.

I.

Bourgeoisi och proletariat.

Hela samhällshistorien har hittills varit en historia om klasstrider.

Fri och slav, patricier och plebej, baron och livegen, mästare och gesäll, kort

Det kommunistiska manifestet

av

Karl Marx och Friedrich Engels

Översatt 1886 av Axel Danielsson

**Översättningen reviderad och full-
ständigad av Kata Dalström 1903**

Tillökad med författarnes förord samt en efterskrift

av

Hjalmar Branting

sagt, förtryckare och förtryckte ha beständigt stått som motståndare till varandra och fört en oavbruten, än fördold, än öppen kamp, en kamp, som varje gång slutat med en revolutionär omgestaltning av hela samhället eller med de kämpande klassernas gemensamma undergång.

Under historiens tidigare epoker finna vi nästan överallt en fullkomlig klyvning av samhället i olika stånd, en mångfaldig gradindelning i olika samhälleliga ställningar. I det gamla Rom hava vi patricier, riddare, plebejer; under medeltiden feodala herrar, vasaller, mästare, gesäller, livegna och därtill inom var och en av dessa klasser olika grader.

Det vid det feodala samhällets undergång uppståndna borgerliga samhället har icke upphävt klassmotsatsen. Det har blott i de gamlas ställe satt nya klasser, nya villkor för förtrycket, nya former för kampen.

Vår epok, bourgeoisiens epok, utmärker sig dock därigenom, att den förenklat klassmotsatsen. Hela samhället delar sig allt mer i två stora fientliga läger, två stora varandra rakt motsatta fientliga klasser: Bourgeoisien och proletariatet.

Ur medeltidens livegne framgingo de första städernas s. k. påborgarelnom stadsmuren, men utom pålgränsen boende borgare.; ur detta påborgarskap utvecklade sig de första elementen av bourgeoisien.

Amerikas upptäckande, Afrikas kringseglande skaffade den uppkommande bourgeoisien ett nytt område. Den ostindiska och kinesiska marknaden, Amerikas kolonisering, byteshandeln med kolonierna, förökandet av bytesmedlen och varorna i allmänhet, gävo handel, skeppsfart och industri en förut icke anad utsträckning och därmed en rask utveckling åt det revolutionära elementet i det sönderfallande feodalväldet.

Den hittillsvarande feodala eller skråmässigt bedrivna industrien räckte icke längre till att fylla det med de nya marknaderna växande behovet. Manufakturen trädde i dess ställe. Skråmästarna undanträngdes av det industriella medelståndet. Delningen av arbetet mellan olika korporationer försvann inför arbetsfördelningen i den enskilda verkstaden. Men ständigt växte marknaden, oupphörligt stego behoven. Även manufakturen räckte icke längre till. Då gjorde ångan

Restaurang Le Cygne Brysselin Grand-Place-torget där Marxi och Engelsin satt och skrev Det kommunistiska manifestet. Wikimedia Commons. Bild Gen 2. Licens: Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported license.

och maskinen revolution i den industriella produktionen. I manufakturens ställe trädde den moderna storindustrin, i det industriella medelståndets ställe trädde de industriella miljonärerna, cheferna för hela industriella arméer, den moderna bourgeoisien.

Storindustrin har skapat den världsmarknad, som Amerikas upptäckt förberedde. Världsmarknaden har givit handeln, sjöfarten och samfärdseln till lands en omätlig utveckling. Denna åter har tillbakaverkat på industrien, och i samma grad som industrien, handeln, sjöfarten och järnvägarna vunno i utsträckning, i samma grad utvecklade sig bourgeoisien, förökade sina kapital och trängde alla från medeltiden härstammande klasser i bakgrunden.

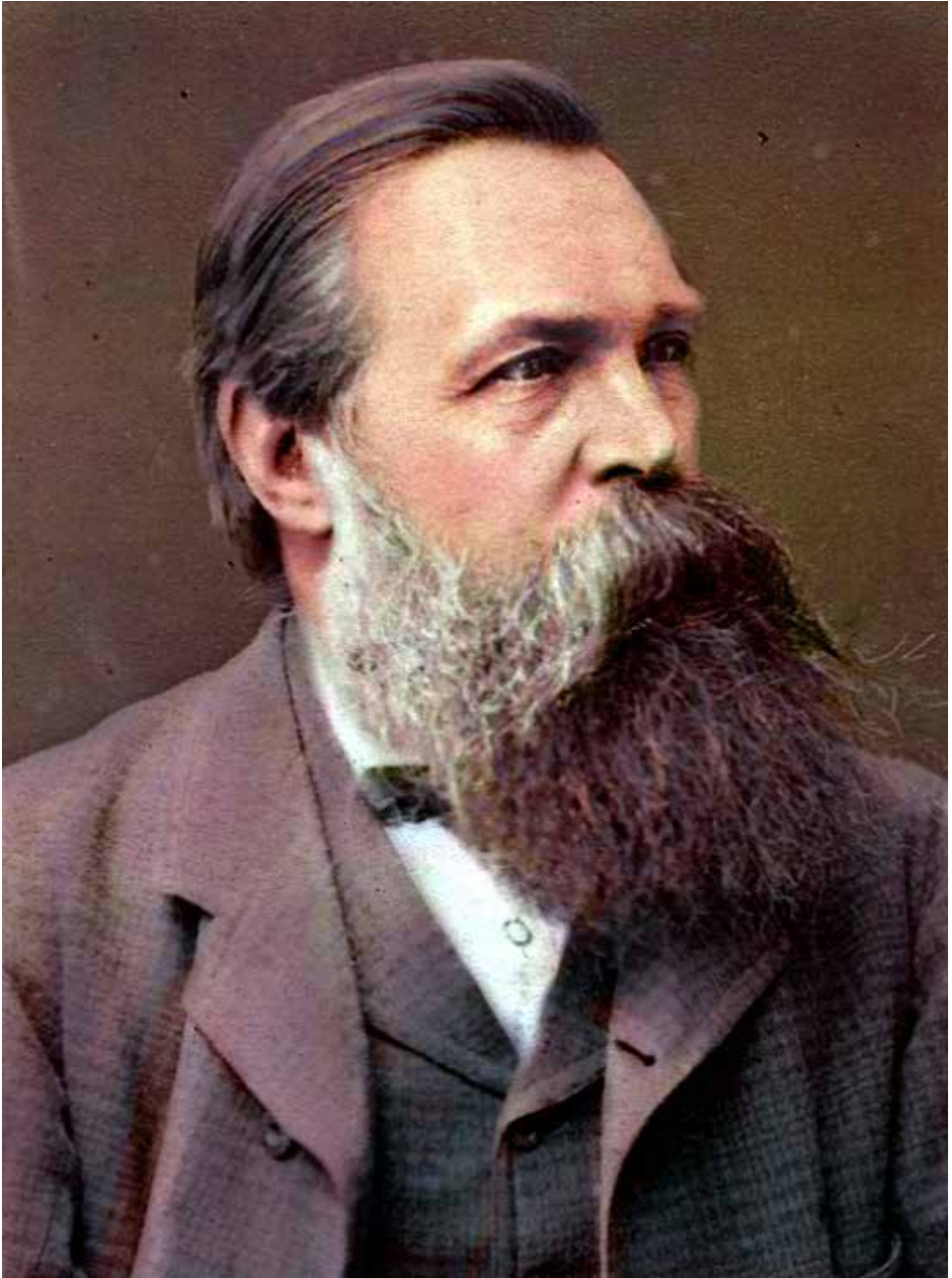
Vi se alltså, att den moderna bourgeoisien själv är produkten av ett långt utvecklingskede, en rad av revolutioner i produktionen och samfärdseln.

Vart och ett av bourgeoisiens utvecklingsstadier åtföljdes av ett motsvarande politiskt framsteg. Från undertryckt stånd under feodalherrarnas herravälde, från beväpnad och sig själv förvaltande association i kommunen, från oberoende stadsrepublik, från skattskyldigt tredje stånd i monarkien, från att under manufakturens period ha utgjort en motvikt mot adeln i ståndsmonarkien eller den absoluta monarkien, från att ha bildat grundlaget för den stora monarkien i allmänhet, tillkämpade den sig efter storindustriens och världsmarknadens uppkomst den uteslutande politiska makten i den moderna representativ-staten. Den moderna statsmakten är blott ett utskott, som förvaltar hela bourgeoisiklassens gemensamma affärer.

Bourgeoisien har i historien spelat en högst revolutionär roll

Bourgeoisien har överallt, där den kommit till makten, förstört alla feodala, patriarkaliska och idylliska förhållanden. Den har obarmhärtigt sönderslitit alla de brokiga förhållanden, som bundo människorna vid deras naturliga ledare, och icke kvarlämnat något annat band mellan människa och människa än det nakna intresset, det känslolösa "kontant betalning". Den har upplöst och förkvävt det fromma svärmeriet, den ridderliga hänförelsen, den kälkborgerliga fromheten. Den har förvandlat det personliga värdet i bytesvärde och i stället för hela skaran av genom avtal förvärvade och garanterade fri- och rättigheter satt den enda samvetslösa handelsfriheten. Den har i stället för den religiösa och i politiska

Karl Marx

Friedrich Engels (1820-1895). Wikimedia Commons, Public Domain

illusioner inhöljda utplundringen satt den öppna, oförsämlda, direkta, torra utplundringen.

Bourgeoisien har avklätt alla verksamheter, som förut betraktades med helig vördnad, deras helgonskimmer. Den har förvandlat läkaren, juristen, prästen, skalden, vetenskapsmannen till sina betalda lönarbetare.

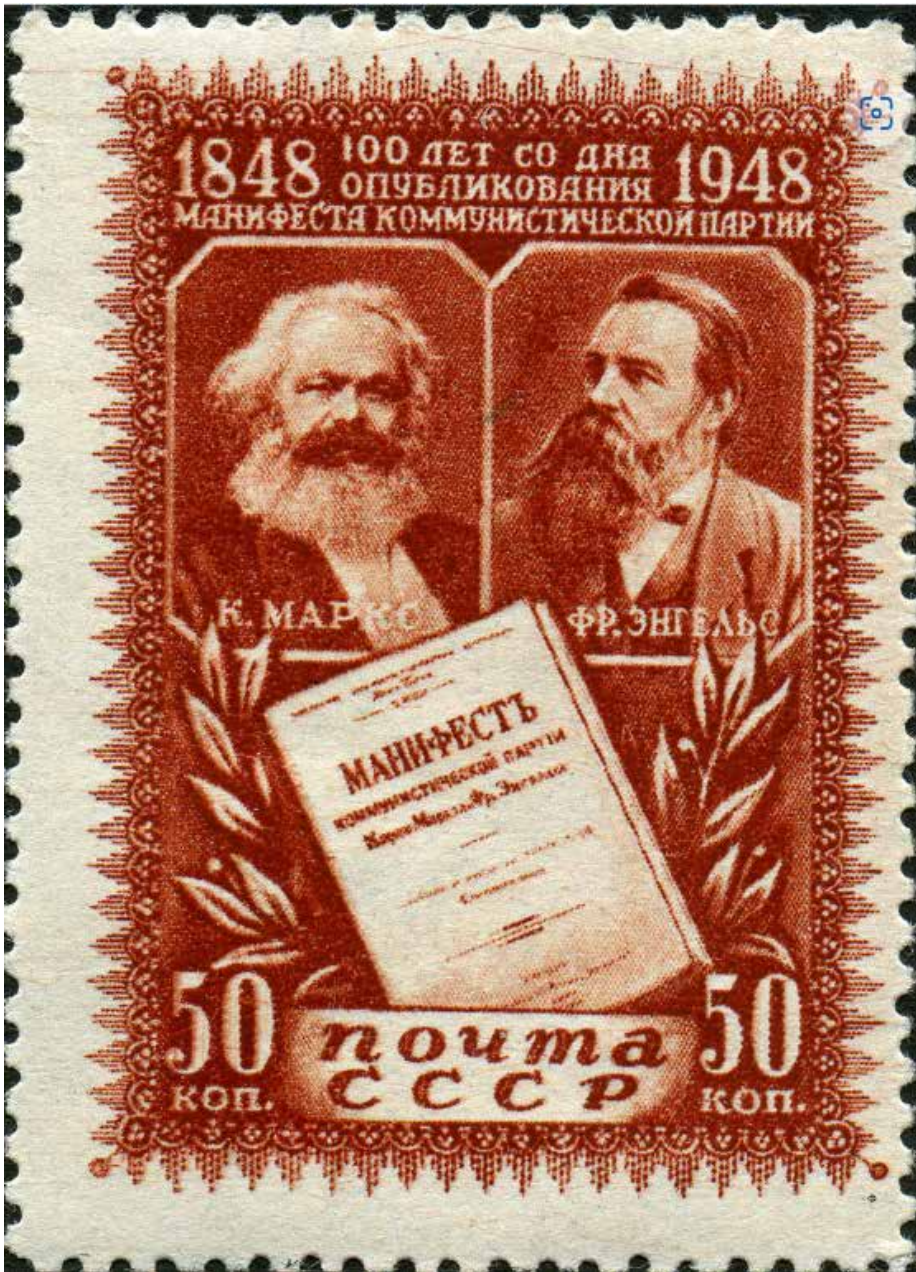
Bourgeoisien har från familjeförhållandet avryckt den den slöja av rörande känslfullhet, som förut omgav det, och återfört det till ett rent pänningförhållande.

Bourgeoisien har visat att den råa kraft, som reaktionen så mycket beundrar hos medeltiden, egentligen var parad med den största otymplighet. Först har den visat vad mänsklig verksamhet är i stånd att frambringa. Den har fullbordat helt andra underverk än egyptiska pyramider, romerska vattenledningar och gotiska katedraler; den har utfört helt andra tåg än folkvandringar och korståg.

Bourgeoisien kan icke existera utan en fortgående revolution i produktionsförhållandena, alltså i samtliga samhällsförhållanden. Ett oförändrat bibehållande av de gamla produktionsformerna var däremot det första existensvillkoret för alla tidigare industriella klasser. Fortgående omvälvningar i produktionen, oavbruten skakning av alla samhälleliga tillstånd, evig osäkerhet och rörlighet känneteckna bourgeoisiens epok gent emot alla tidigare. Alla fasta, inrostade förhållanden, med deras följe av gamla ärevördiga föreställningar och åskådningar, hava upplösts, alla nybildade föråldrats innan de hunnit fastrotas. Allt stående och stadigt förflyktigas, allt heligt blir profant, och människorna hava omsider tvungits att betrakta sin levnadsställning och sina inbördes förhållanden med nyktra ögon.

Behovet att ständigt utsträcka avsättningen för sina produkter jagar bourgeoisien över hela jordklotet, överallt måste den innästla sig, överallt knyta nya förbindelser.

Bourgeoisien har genom sin exploatering av världsmarknaden gestaltat alla länders produktion och konsumtion kosmopolitiskt. Den har till reaktionens sorg undanryckt industrien dess nationella grund. De urgamla nationella industrierna ha förintats och förintats dagligen.

Ett ryskt frimärke utgivits till 100-årsminnet efter det Kommunistiska manifestets utgivning Restaurag Le Cygne Brysselin Grand-Place-torget där Marxi och Engelsin satt och skrev Det kommunistiska manifestet. Wikimedia Commons. Bild Gen

De undanträngas av nya industrier, vilkas införande allt mera blir en livsfråga för alla civiliserade nationer, industrier, som icke längre bearbeta inhemska råämnen, utan råämnen från de avlägsnaste zoner, och vilkas fabrikater icke längre förbrukas blott i eget land, utan på samma gång i alla världsdelar. I stället för de gamla med landets resurser tillfredsställda behoven framträda nya, vilka för sitt tillfredsställande kräva produkter från de avlägsnaste länder och klimat. I den gamla lokala och nationella självtillräcklighetens och avsöndringens ställe träder en allsidig samfärdsel, ett allsidigt beroende nationerna emellan. Och liksom i den materiella, så även i den andliga produktionen. Enskilda nationers andliga och litterära skatter bliva internationell egendom. Den nationella ensidigheten och begränsningen blir mer och mer omöjlig, och av de många olika national-litteraturerna blir en världslitteratur.

Bourgeoisien rycker genom en rask förbättring av alla produktionsmedel och genom de oändligt underlättade kommunikationerna även de mest barbariska nationer in i civilisationen. De billiga priserna på hennes varor är det tunga artilleri, varmed hon nedskjuter alla kinesiska murar i världen, varmed hon tvingar de mest hårdnackade barbarers främlingshat till kapitulation. Den tvingar alla nationer att tillägna sig bourgeoisiens produktionssätt, om de icke vilja gå under; den tvingar dem att bland sig införa den s. k. civilisationen, d. v. s. bliva bourgeois. Med ett ord, bourgeoisien skapar sig en värld efter sitt beläte.

Bourgeoisien har underkastat landet stadens herravälde. Den har skapat jättestäder. Den har i hög grad förökad städernas befolkning gentemot landets och därigenom undandragit en betydlig del av befolkningen lantlivets förslöande inverkan. Liksom landet av staden har den gjort de halvt barbariska folken beroende av de civiliserade, bondefolken av bourgeoisifolken, österlandet av västerlandet.

Bourgeoisien upphäver mer och mer splittringen i produktion, egendom och befolkning. Den har sammanhopat befolkningen, centraliserat produktionsmedlen och i ett fåtals händer koncentrerat egendomen.

Den nödvändiga följderna härav blev den politiska centralisationen. Oberoende provinser med skilda intressen, lagar, regeringar och tullar sammanträngdes till en nation, en lag, ett nationellt klassintresse, en enda tullgräns.

Bourgeoisien har under sitt knappt hundraåriga klassvälde skapat kolossala produktionskrafter än alla föregående generationer tillsammans. Naturkrafternas underkuvande, maskinerierna, kemiens tillämpande på industrien och jordbruket, ångbåtarna, järnvägarna, de elektriska telegraferna, uppodlandet av hela världsdelar, floderna, som gjorts farbara, hela befolkningar, som stampats ur marken — vilket föregående århundrade anade, att sådana produktionskrafter slumrade i skötet av det samhälleliga arbetet!

Vi ha alltså sett: De produktions- och samfärdsmedel, på vilkas grundval bourgeoisien bildats, framväxte ur det feodala samhället. På ett visst stadium av dessa produktions- och samfärdsmedels utveckling motsvarade de förhållanden, varunder produktionen och varuutbytet ägde rum i feodalstaten, den feodala organisationen av agrikulturen och manufakturen, med ett ord, de feodala egendomsförhållandena, icke längre de redan utvecklade produktiva krafterna. De hämmade produktionen i stället för att främja den. De förvandlade sig till lika många fjättrar. De måste sprängas, och de blevo sprängda.

I deras ställe trädde den fria konkurrensen med de för denna utmärkande samhälleliga och politiska institutionerna, med bourgeoisiklassens ekonomiska och politiska välde.

En liknande rörelse försiggår inför våra ögon. De borgerliga produktions- och samfärdsförhållandena, de borgerliga egendomsförhållandena, det moderna borgerliga samhället, som framtrölat så mäktiga produktions- och samfärdsmedel, liknar häxmästaren, som icke förmådde behärska de underjordiska makter han själv frambesvurit. Sedan årtionden är industriens och handelns historia en historia om de moderna produktivkrafternas uppresning mot de moderna produktionsförhållandena, vilka utgöra livsvillkoren för bourgeoisien och hennes klassvälde. Det är tillräckligt att nämna handelskriserna, vilka i sin periodiska återkomst allt mera hotande ställa hela det storborgerliga samhällets existens i fråga. Under handelskriserna tillintetgöras icke blott en stor del av de frambragta produkterna, utan även av de befintliga produktionskrafterna. Under kriserna utbryter en social epidemi, som under varje tidigare period skulle förefallit som en orimlighet — överproduktionens epidemi. Samhället finner sig plötsligt tillbakaflyttat i ett tillstånd av momentant barbari. Hungersnöd och allmänt förin-

telsekrig synas ha avskurit det från alla livsmedel; industrien och handeln synas förintade, och varför? Emedan det äger för mycken civilisation, för mycket livsmedel, för mycken industri och för mycken handel. De produktionskrafter, som stå till samhällets förfogande, tjäna icke mera till att befordra de storborgerliga egendomsförhållandena; tvärtom hava de blivit allt för mäktiga för dessa förhållanden, de hämmas av dem, och så snart de övervunnit denna hämsko, bringa de hela det borgerliga samhället i oordning och hota den borgerliga egendomen. De borgerliga förhållandena ha blivit för trånga att kunna innefatta den av dem framalstrade rikedom.

Varigenom övervinner bourgeoisien kriserna? Å ena sidan genom en tvungen tillintetgörelse av en mängd produktionskrafter, å andra sidan genom erövring av nya marknader och en grundligare utplundring av de gamla. Varigenom alltså?

Däriigenom, att den förbereder mera omfattande och åld samma kriser och minskar medlen till krisernas avböjande.

Samma vapen, varmed bourgeoisien slog feodalismen till marken, rikta sig nu mot bourgeoisien själv.

Men bourgeoisien har icke blott smitt de vapen, som skola bringa henne döden, hon har även frambragt de män, som skola föra dessa vapen — den moderna arbetarklassen, proletariatet.

I samma grad, som bourgeoisien, d. v. s. kapitalet, utvecklar sig, i samma grad utvecklar sig proletariatet, de moderna arbetarnas klass, vilka endast leva så länge som de finna arbete och endast finna arbete så länge som deras arbete förökar kapitalet. Dessa arbetare, som styckevis måste sälja sig själva, utgöra en vara som varje annan handelsartikel, och äro därför lika mycket underkastade alla konkurrensens växlingar, alla marknadensbostadigheter.

Proletärens arbete har genom maskineriernasvutsträckning och arbetsdelningen förlorat all karaktär av självständighet och därmed även allt behag för arbetaren. Han blir blott ett bihang till maskinen, som endast fordrar det enklaste, enformigaste och lättast inlärd handgrepp. De omkostnader arbetaren

vållar inskränka sig därför nästan endast till livsmedlen, som han behöver till sitt underhåll och till rasens fortplantning. Men priset på en vara, alltså även på arbetet, är lika med dess produktionskostnader. I samma mån som arbetets vedervärdighet tilltager, sjunker därför lönen. Än mer, i samma grad maskinerna och all arbetsdelning tilltager, i samma grad växer även arbetets massa, dels genom arbetstidens utsträckning, dels genom förökning av det på viss tid erforderliga arbetet, genom ökad snabbhet hos maskinerna o. s. v.

Den modärna industrien har förvandlat den patriarkaliske mästarens lilla verkstad till den industrielle kapitalistens stora fabrik. Arbetarmassorna, som sammanträngas i fabriken, organiseras som arméer. De utgöra de menige industrisoldaterna, som ställas under uppsikt av en fullkomlig hierarki av underofficerare och officerare. De äro icke blott bourgeoisiklassens drängar, de bliva dagligen och stundligen undertryckta av maskinerna, av förmännen och framför allt av den fabriksidkande storborgaren själv. Denna despotism är så mycket småaktigare, olidligare och bittrare ju mera öppet den proklamerar förvärvet som sitt yttersta ändamål.

Ju mindre handarbetet kräver skicklighet och kraftyttring, d. v. s. ju mera den modärna storindustrien utvecklar sig, desto mera undantränges det manliga arbetet genom det kvinnliga. Skillnaden i kön och ålder hava icke längre någon samhällelig betydelse för arbetarklassen. Det gives endast arbetsverktyg, som efter ålder och kön betinga olika kostnader.

När arbetarnes utplundring genom fabrikanten så till vida är slut, att han erhåller sin arbetslön utbetald, så kastar sig den övriga delen av bourgeoisien över honom: husägaren, krämaren, pantlånaren o. s. v.

Den n. v. lägre medelklassen, d. v. s. småindustriidkarna, köpmännen, hantverkarna och bönderna, alla dessa klasser sjunka ned i proletariatet, dels därigenom att deras lilla kapital icke är tillräckligt för att driva storindustri och går under i konkurrensen med de större kapitalen, dels därigenom att deras yrkesskicklighet blir värdelös genom nya produktionssätt. Sålunda rekryteras proletariatet ur alla klasser av befolkningen.

Proletariatet genomgår skilda utvecklingsgrader. Dess kamp mot bourgeoisien

börjar med dess existens.

I början kämpa de enskilda arbetarna, sedan arbetarna vid samma fabrik, sedan arbetarna i samma yrke på en ort mot de enskilda storborgarne, som direkt utplundra dem. De rikta sina angrepp icke blott mot deborgerliga produktionsförhållandena, utan mot produktionsmedlen själva. De tillintetgöra främmande konkurrerande produkter, slå sönder maskinerna, sticka fabrikerna i brand och söka återvinna den medeltida arbetarens förlorade ställning.

På detta stadium bilda arbetarna én över hela landet kringströdd och genom konkurrensen splittrad massa. Sammanhållning mellan arbetarna är ännu icke följden av deras egen förening, utan av bourgeoisien, som för uppnående av sina egna politiska mål måste sätta hela proletariatet i rörelse, vilket den ännu kan. På detta stadium bekämpa proletärerna alltså icke sina fiender, utan fienderna till sina fiender, kvarlevorna av den absoluta monarkien, jordägarna, den icke industriella bourgeoisien, småborgarna. Hela den historiska utvecklingen är sålunda koncentrerad i händerna på bourgeoisien. Varje seger, som på detta sätt vinnes, är en seger för bourgeoisien.

Men med industriens utveckling förökar sig ickeblott proletariatet: det sammantränges därjämte i större massor, dess kraft växer, och det känner denna kraft mera. Intressena, livsvillkoren inom proletariatet, bliva allt mera lika, i det maskinerna allt mera utjämna skillnaderna mellan de olika arbetsorterna och nästan överallt nedtrycka lönerna till samma låga nivå. Den växande konkurrensen inom bourgeoisien och de därav förorsakade handelskriserna göra arbetarnas lön oupphörligt allt mera vacklande; den oupphörligt fortgående förbättringen av maskinerna gör hela deras tillvaro allt osäkrare, allt allmännare tager kollisionen mellan enskilda arbetare och enskilda storborgare karaktären av en kollision mellan tvenne klasser. Arbetarna börja nu sammansluta sig mot bourgeoisien: de gå tillsammans för att skydda sin arbetslön. De bilda t. o. m. varaktiga associationer för att kunna proviantera sig vid inträffande resningar. På vissa ställen utbryter kampen i upplöpp.

Understundom segra arbetarna, men blott övergående. Det egentliga resultatet av deras kamp är icke den omedelbara framgången, utan den allt vidsträcktare omkring sig gripande organisationen av arbetare. Denna bbefordras av de väx-

ande kommunikationsmedlen, som frambringas av den stora industrien och sätta arbetarna bfrån de avlägsnaste trakter i förbindelse med varandra.

Men det behöves endast sammanslutning för att de många småstriderna, som alla äga samma karaktär, skola centralisera sig till en nationell strid, till en klasskamp. Men varje klasskamp är en politisk kamp. Och den sammanslutning, vartill medeltidens borgare med deras dåliga byvägar behövde århundraden, den genomför det moderna proletariatet med järnvägarnas tillhjälp på några få år.

Denna proletärerernas organisation till klass och därmed till politiskt parti spränges igen i varje ögonblick genom konkurrensen mellan arbetarna Själva. Men den förnyar sig oupphörligt, starkare, fastare, mäktigare. Den tilltvingar erkännande i lagform åt vissa av arbetarnas intressen genom att begagna bourgeoisiens inre strider. Så t. ex. 10-timmars-billen i England.

Kollisionerna i det gamla samhället befordra i allmänhet på mångfaldigt sätt proletariatets utveckling. Bourgeoisien befinner sig i ständiga strider; i början mot aristokratien, senare mot delar av bourgeoisien själv, alltid mot alla främmande länders bourgeoisier. I alla dessa strider ser den sig nödsakad att vädja till proletariatet taga dess hjälp i anspråk och på detta sätt rycka det in i den politiska rörelsen. Den tillför själv alltså proletariatet sina egna bildningselement, d. v. s. smider vapen mot sig själv.

Vidare bliva, som vi sågo, genom industriens framsteg hela delar av den härskande klassen nedkastade i proletariatet eller åtminstone hotade till sina livsvillkor. Även de tillföra proletariatet en massa bildningselementen

I de tider slutligen, då klasskampen närmar sig ett avgörande, tager den härskande klassens upplösningsprocess inom hela det gamla samhället en så häftig karaktär, att en del av den härskande klassen lösgör sig därifrån och sluter sig till den revolutionära, till den klass, som bär framtiden i sitt sköte. Likasom därför på sin tid en del av adeln gick över till bourgeoisien, så går nu en del, i synnerhet av den vetenskapligt bildade bourgeoisien, som arbetat sig fram till ett teoretiskt begripande av den historiska utvecklingen, över till proletariatet.

Av alla klasser, som i våra dagar stå gent emot bourgeoisien, är endast proleta-

riatet en verkligt revolutionär klass. De övriga klasserna splittras och gå under med den stora industrien; proletariatet är dennasegen produkt!

Medelstånden, den lilla industriidkaren, den lilla köpmannen, hantverkaren, bonden, alla dessa bekämpa bourgeoisien för att skydda sin existens som medelstånd från undergång. De äro alltså icke revolutionära utan konservativa. Ännu mer, de äro reaktionära, ty de söka vrida den historiska utvecklingens hjul tillbaka. Om de äro revolutionära, så är det med hänsyn till deras förestående övergång i proletariatet, då försvara de icke sina närvarande, utan sina framtida intressen, då lämna de sin egen ståndpunkt för att ställa sig på proletariatets.

Det lägsta proletariatet, trasproletariatet, denna passiva förruttnelse av de lägsta lagren i det gamla samhället, blir på vissa punkter genom proletariatets revolution inslungat i rörelsen; enligt hela sin levnadsställning är det dock städse mera beredvilligt att låta köpa sig för reaktionära syften.

Det gamla samhällets livsvillkor äro redan undergrävda i proletariatets livsvillkor. Proletären är egendomslös; hans förhållande till hustru och barn har icke längre någonting gemensamt med det borgerliga familjeförhållandet; det modärna industriella arbetet, hans ok under kapitalet, som är detsamma i England som i Frankrike, i Amerika som i Tyskland, har strukit av honom all nationell karaktär. Lagarna, moralen, religionen äro för honom borgerliga fördomar, under vilka dölja sig likamånga storborgerliga intressen.

Alla tidigare klasser, som tillkämpat sig herraväldet, sökte skydda sin redan förvärvade levnadsställning därigenom att de underkastade hela samhället sina egna existensvillkor. Proletärerna kunna erövra de samhälleliga produktionskrafterna endast därigenom att de avskaffa sitt eget nuvarande förvärvssätt och därmed hela det nuvarande förvärvssystemet. Proletärerna hava inga egna intressen att skydda, de hava att förstöra alla privatintressen.

Alla hittills försiggångna rörelser hava varit rörelser av minoriteter eller i minoriteters intresse. Proletariatets rörelse är en självständig rörelse av det stora flertalet, i det stora flertalets intresse. Proletariatet, det understa lagret i det nuvarande samhället, kan icke höja sig,

icke resa sig upp, utan att hela överbyggnaden av lager, som bilda det officiella samhället, spränges i luften.

Ehuru icke till innehållet, är likväl till formen proletariats kamp mot bourgeoisien närmast en nationell kamp. Proletariatet i varje särskilt land måste naturligtvis först bliva färdigt med sin egen bourgeois.

På samma gång vi tecknade de allmänaste faserna i proletariats utveckling, följde vi det mer eller mindre dolda sociala kriget inom det bestående samhället ända till den punkt då det utbryter i öppen revolution och proletariatet grundar sitt herravälde genom bourgeoisiens våldsamma störtande.

Alla hittills existerande samhällen ha, som vi sett, vilat på motsatsen mellan förtryckande och förtryckta klasser. Men för att kunna undertrycka en klass måste det tillförsäkras denna villkor, inom vilka hon kan existera, låt vara som underkuvad. Den livegne arbetade upp sig till medlem av kommunen i det dåvarande samhället, liksom småborgaren till storborgare under den feodala absolutismens ok. Den moderna arbetaren däremot höjer sig icke samtidigt med industriens framsteg, utan sjunker allt djupare under levnadsvillkoren för sin egen klass. Arbetaren blir allt fattigare, och fattigdomen utvecklar sig ännu raskare än befolkningen och rikedom. Det framgår härav klart, att bourgeoisien är oförmögen att längre fortfara som den härskande klassen i samhället och att påtvinga existensvillkoren för sin egen klass som reglerande lag för samhället. Hon är ur stånd att härska, emedan hon icke ens är i stånd att tillförsäkra sina slavar existens inom deras slaveri, emedan hon är tvungen att låta dem nedsjunka i ett läge, vari hon måste nära dem i stället för att av dem bliva närd. Samhället kan icke längre leva under henne, d. v. s. hennes liv är icke längre förenligt med samhällets.

Det väsentligaste villkoret för bourgeoisiens tillvaro och växt är rikedomens hopande i händerna på enskilda, kapitalets bildande och förökning. Villkoret för kapitalet är lönarbetet. Lönarbetet beror uteslutande på konkurrensen mellan arbetarna inbördes. Utvecklingen av industrien, vars viljelösa bärare bourgeoisien är, åstadkommer i stället för arbetarnas isolering genom konkurrensen, deras revolutionära förening genom associationen. Med framstegen inom storindustrien blir alltså under bourgeoisiens fötter borttryckt själva den grundval, varpå hon producerar och tillägnar sig produkterna. Hon producerar framför allt sina egna dödgrävare. Hennes undergång och proletariats seger äro lika oundvikliga.

II.

Proletärer och kommunister.

I vilket förhållande stå kommunisterna till proletärerna i allmänhet?

Kommunisterna utgöra intet särskilt parti gentemot de andra arbetarpartierna.

De hava inga från hela proletariats intresse skilda intressen.

De uppställa inga särskilda principer, efter vilka de vilja föreskriva proletariats rörelse.

Kommunisterna skilja sig från de övriga partierna bland proletariatet endast därigenom, att de dels i proletärernas olika nationella strider framhålla och göra gällande proletariats gemensamma, av nationaliteten oberoende intressen, och dels i de olika utvecklingsgrader, som kampen mellan bourgeoisien och proletariat genomgår, städse verka i den samfälda rörelsens intresse.

Kommunisterna utgöra alltså praktiskt den beslutsammaste, alltjämt pådrivande delen av alla länders arbetarpartier. Teoretiskt hava de före den övriga massan av proletariatet kommit till insikt om

villkoren för samt gången och de allmänna resultaten av proletariatets rörelse.

Kommunisternas närmaste mål är detsamma som för alla övriga proletariska partier; proletariatets bildande till klass, störtande av bourgeoisiväldet, erövring av den politiska makten genom proletariatet.

Kommunisternas teoretiska läror grunda sig ingalunda på idéer eller principer, som den ene eller den andre världsförbättraren uppfunnit eller upptäckt.

De äro blott allmänna uttryck för faktiska förhållanden inom en existerande klasskamp, en inför våra ögon försiggående historisk rörelse.

Avskaffandet av äldre egendomsförhållanden är icke någonting speciellt för kommunismen särskilt.

Alla egendomsförhållanden ha varit underkastade en beständig historisk växling, en beständig historisk förändring.

Den franska revolutionen t. ex. avskaffade den feodala egendomen till fördel för den borgerliga.

Vad som utmärker kommunismen är icke att den kräver avskaffande av egendomen i allmänhet, utan avskaffande av den borgerliga egendomen.

Men den moderna borgerliga egendomen är den sista och mest fulländade formen för utplundring och tillskansande av produkter av andras arbete.

I denna betydelse kunna kommunisterna sammanfatta sin teori i uttrycket: privategendomens avskaffande.

Man har förebrått oss kommunister, att vi vilja avskaffa den personligt förvärvade, självförtjänta egendomen, den egendom, som bildar grundvalen för all personlig frihet, verksamhet och självständighet.

Förvärvad, självförtjänt egendom! Talen I om småborgarens, småbondens egen-

dom, som föregick den borgerliga egendomen? Vi behöva icke avskaffa den, industriens utveckling har redan avskaffat den och avskaffaden dagligen.

Eller talen I om den modärna storborgerliga egendomen?

Man skaffar lönarbetet, proletärens arbete, honom egendom? Alls icke. Det frambringar kapital, d. v. s. den egendom, som utplundrar arbetet, och som endast kan föröka sig genom utplundring av nytt lönarbete. Egendomen i sin nuvarande form har sitt upphov i motsatsen mellan kapital och arbete. Låtom oss betrakta de båda sidorna av denna motsats!

Att vara kapitalist betyder att inom produktionen intaga icke blott en personlig, utan en viss social ställning. Kapitalet är en samhällelig produkt och kan endast sättas i rörelse genom flera individers samfälda arbete, ja, i sista instansen endast genom alla samhällsmedlemmars samfälda arbete.

Kapitalet är alltså ingen personlig, utan en social makt.

Om kapitalet således förvandlas till gemensam, alla medlemmar av samhället tillhörande egendom, så förvandlas icke personlig egendom till social. Endast egendomens sociala karaktär förvandlas. Egendomen förlorar sin klasskaraktär.

Låt oss nu gå till lönarbetet: Lönarbetets genomsnittspris är arbetslönens minimum, d. v. s. den summa av livsmedel som är nödvändig för att uppehålla arbetaren som arbetare. Vad lönarbetarna alltså tillägna sig genom sin verksamhet räcker blott och bart till att bibehålla livet. Detta personliga tillägnande av arbetsprodukter till livets omedelbara uppehälle vilja vi ingalunda avskaffa. Vi vilja endast upphäva den eländiga karaktären hos detta system, varunder arbetaren blott lever för att föröka kapitalet, endast lever för så vitt den härskande klassens intresse fordrar det.

I det borgerliga samhället är det levande arbetet blott ett medel att föröka det hopade arbetet. I det kommunistiska samhället är det hopade arbetet blott ett medel till förlängande, befordrande och rikligare utveckling av arbetarnas levnadsprocess.

I det borgerliga samhället härskar alltså det förflutna över det nuvarande, i det kommunistiska det närvarande över det förflutna. I det borgerliga samhället är kapitalet självständigt och personligt, medan individen är osjälvständig och opersonlig.

Och upphävande av detta förhållande kallar bourgeoisien upphävande av personlighet och frihet! Och med rätta. Det gäller förvisso upphävande av bourgeoisipersonligheten, -självständigheten och -friheten.

Med frihet förstår man under de nuvarande produktionsförhållandena den fria handeln, friheten att köpa och sälja.

Men försvinner schackraren, försvinner även den fria schackraren. Talesättet om fri tävlan, liksom vår bourgeoisis övriga frihetsfraser, hava blott mening gent emot den bundna tävlan, gentemot medeltidens borgare, men icke gentemot det kommunistiska upphävandet av frikonkurrensen, av de borgerliga produktionsförhållandena och av bourgeoisien själv.

I förskräckens över, att vi vilja upphäva privategendomen. Men i Edert bestående samhälle är privategendomen redan avskaffad för nio tiondelar av dess medlemmar; den existera just därigenom, att den icke existerar för nio tiondedelar. I förebrån oss alltså, att vi vilja avskaffa en egendom, som har till nödvändig förutsättning att det stora flertalet i samhället skall vara egendomslös.

I förebrån oss med andra ord, att vi vilja avskaffa Er egendom. Ja, det är just vad vi vilja.

Från det ögonblick, då arbetet icke längre kan förvandlas i kapital, pänningar, grundränta, kort sagt, i en monopoliseringsbar samhällelig makt, alltså från det ögonblick, då den personliga egendomen icke längre kan övergå till borgerlig, från detta ögonblick förklaren I, att personligheten är upphävd.

I tillstånd alltså, att I med person endast menen storborgaren, den borgerliga egendomsbesittaren. Och denna personlighet skall förvisso upphävas.

Kommunismen fråntager ingen makten att tillägna sig samhälleliga produkter,

den borttager blott makten att genom detta tillägnande utplundra främmande arbete.

Man har invänt, att med privategendomens upphävande skulle all flit och driftighet upphöra, och en allmän lättja inträda.

Vore detta riktigt, så skulle det borgerliga samhället för länge sedan hava gått under i lättja, ty de som där arbeta förvärva icke, och de som där förvärva, arbeta icke. Hela farhågan grundar sig på den självklarheten, att det icke skall finnas lönarbete längre, när det icke finnes kapital.

Alla inkast som riktats mot det kommunistiska till— ägnelse- och produktions-sättet av materiella produkter, hava även utsträckts till förvärvandet och producerandet av andliga produkter. Liksom klassegendomens upphörande för storborgaren är det samma som upphörandet av produktionen själv, så är för honom klassbildningens upphörande identiskt med all bildnings upphörande.

Den bildning, vars förlust han beklagar, är för den stora massan en utbildning till maskiner.

Men striden icke med oss på det sättet, att I med Edra borgerliga föreställningar om frihet, bildning, rätt o. s. v. bedömen upphävandet av den borgerliga egendomen. Edra idéer äro själva produkter av de borgerliga egendoms- och produktionsförhållandena, liksom Er rätt endast är Er klass' vilja, som upphöjts till lag, en vilja, vars innehåll är givet i de materiella livsvillkoren för Er klass.

Den egoistiska föreställning, vari I förvandlen Edra produktions- och egendomsförhållanden från historiska, i förloppet av produktionen övergående förhållanden, till eviga natur- och förnuftslagar, delen I med alla förgångna härskande klasser. Vad I förstån då det gäller den antika egendomen, vad I förstån då det gäller den feodala egendomen, det vågen I icke begripa om den borgerliga egendomen.

Familjens upphävande! Själva de radikalaste beskärma sig över denna, skändliga avsikt hos kommunisterna.

Varpå vilar den nuvarande borgerliga familjen? På kapitalet, på det enskilda förvärvet! Fullständigt utvecklad existerar hon endast hos bourgeoisien, men hon harsin komplettering i den tvungna familjelösheten bland proletariatet och i den offentliga prostitutionen.

Den storborgerliga familjen bortfaller naturligtvis på samma gång som denna dess komplettering, och båda försvinna med kapitalets försvinnande.

Förebrån I oss att vi vilja förhindra barnens exploatering genom föräldrarna? Vi tillstå detta brott.

Men, sägen I, ni sönderslita de ömmaste band, i det ni i stället för den husliga uppfostran sätta den samhälleliga.

Som om icke även Er uppfostran vore bestämd genom samhället? Genom de samhällsförhållanden, varunder Er uppfostran sker, genom samhällets direkta eller indirekta inverkan på uppfostran; genom skolan m. m. Kommunisterna finna icke på att samhället skall inverka på uppfostran; de förändra blott denna inverkans karaktär, de undandraga blott uppfostran den härskande klassens inflytande.

De borgerliga talesätten om familj och uppfostran, om det ömma förhållandet mellan föräldrar och barn, bliva så mycket vidrigare ju, mera alla familjeband för proletariatet i följd av storindustrien sönderslitas och barnen förvandlas till handelsartiklar och arbetsverktyg.

Men I kommunister viljen införa kvinnogemenskap! skriar hela bourgeoisien i korus emot oss.

Storborgaren ser i sin hustru blott ett produktionsmedel. Han hör, att produktionsmedlen skola göras till gemensam egendom, och kan då helt naturligt icke tänka sig något annat, än att detta även skall bliva kvinnans lott.

Han anar icke, att det just gäller att upphäva kvinnans ställning som blott ett produktionsmedel.

För övrigt finnes ingenting löjligare än vår bourgeois högmoraliska förskräckelse över kommunisternas föregivna kvinnogemenskap. Kommunisterna behöva icke införa kvinnogemenskapen. Den har nästan alltid existerat.

Våra storborgare äro icke nöjda med att deras proletärens hustrur och döttrar stå till deras förfogande — för att icke tala om den offentliga prostitutionen — utan finna därtill ett synnerligt nöje i att ömsesidigt förföravarandras hustrur.

Det borgerliga äktenskapet är i verkligheten hustrugemenskap. Man kunde på sin höjd förebrå kommunisterna, att de i stället för en under hyckleri dold, vilja införa en officiell, öppen kvinnogemenskap. Det förstås för övrigt av sig självt, att i och med de nuvarande produktionsförhållandenas upphävande även den ur dem framgående kvinnogemenskapen, d. v. s. den officiella och icke officiella prostitutionen försvinner.

Kommunisterna hava vidare förebrått, att vilja upphäva fäderneslandet, nationaliteten.

Arbetarna hava intet fädernesland. Man kan icke fråntaga dem vad de icke ha. Men då proletariatet närmast måste erövra den politiska makten, upphöja sig till den nationella klassen samt konstituera sig själv som nation, så är det för övrigt ännu nationellt, om också ingalunda i samma mening som bourgeoisien.

De nationella avsöndringarna och motsatserna mellan folken försvinna allt mer och mer redan med bourgeoisiens egen utveckling, med utvecklingen av handelsfriheten, med världsmarknaden, med likformigheten i den industriella produktionen och de härav beroende levnadsförhållandena.

Proletariatets välde skall låta dem försvinna ännu mer. En gemensam kraftyttring, åtminstone i alla civiliserade länder, är det första villkoret för dess befrielse.

I samma mån som den ene individens exploatering genom den andra upphäves, upphäves även den ena nationens exploatering genom den andra.

Med klassmotsatsen inom nationerna upphör även den fientliga ställningen mel-

lan nationerna.

De anklagelser, som göras mot kommunismen ur religiösa, filosofiska och ideologiska synpunkter, förtjäna över huvud icke någon närmare vederläggning.

Behöves det så djup insikt för att begripa, att med människornas levnadsförhållanden, med deras samhällseliga relationer och tillvaro, även deras föreställningar, åskådningar och begrepp, med ett ord även deras medvetande förändrar sig?

Vad bevisar idéernas historia annat än att den andliga produktionen omgestaltar sig med den materiella? De på en viss tid härskande idéerna ha ständigt blott varit den härskande klassens idéer.

Man talar om idéer, som omstörta ett helt samhälle; man uttalar härmed blott det sakförhållande, att inom det gamla samhället hava bildats elementer till ett nytt, att de gamla idéernas upplösning håller jämna steg med de gamla levnadsförhållandenas upplösning.

När den gamla förkristna världen var stadd i undergång, blevo de gamla religionerna besegrade av den kristna. När de kristliga idéerna i det 18:de århundradet undanträngdes av upplysningsidéerna, kämpade det feodala samhället sin döds-kamp med den då revolutionära bourgeoisien. Samvetsfrihets- och religionsfrihetsidéerna uttryckte blott den fria konkurrensens seger på vetandets område.

“Men“, skall man säga, “religiösa, moraliska, filosofiska, politiska och rättsliga idéer ha visserligen förändrat sig så småningom under loppet av den historiska utvecklingen. Religionen, moralen, filosofien och rätten ha däremot beständigt hållit sig fasta i denna växling.

Det finnes därjämte eviga sanningar, såsom frihet, rättvisa o. s. v., vilka äro gemensamma för alla samhällsformer. Men kommunismen borttager de eviga sanningarna, den avskaffar religionen och moralen i stället för att omgestalta dem; den står därför i strid mot all föregående historisk utveckling“.

Det är lätt att inse, vartill denna anklagelse reducerar sig. Historien om det nu-

varande samhället har alltid rört sig om klassmotsatser, som gestalta sig olika under olika tidrymder.

Men vilken form de än hava tagit, är det ett för alla förflutna århundraden gemensamt sakförhållande, att den ena delen av samhället utplundrat en annan. Intet under därför, att det samhälleliga medvetandet under alla århundraden, i trots av all mångfald och olikhet, haft vissa gemensamma former, uppfattningens åskådningsformer, som fullkomligt upplösas först med klassmotsatsens försvinnande.

Den kommunistiska revolutionen är den radikalaste brytning med de gamla, nedärvda egendomsförhållandena. Intet under då, att i hennes utvecklings gång den radikalaste brytningen med gamla nedärvda idéer äger rum.

Men låtom oss nu lämna bourgeoisiens invändningar mot kommunismen.

Vi hava redan sett, att det första steget i arbetarrevolutionen är proletariats höjande till härskande klass, till kampet av demokratien.

Proletariatet skall begagna sin politiska makt till att: så småningom undanrycka bourgeoisien allt kapital, centralisera alla produktionsmedel i statens, d. v. s. i det till härskande klass blivna proletariats händer, samt fortast möjligt föröka massan av produktionskrafter.

Det är naturligt, att detta att börja med endast kan ske medelst despotiska ingrepp i äganderätten och i de borgerliga produktionsförhållandena, genom åtgärder således, som synas ekonomiskt otillräckliga och ohållbara, men som under rörelsens lopp skola verka utöver sig;

I det gamla borgerliga samhällets ställe med dess klasser och klassmotsatser träder en association, vari vars och ens fria utveckling är villkoret för allas fria utveckling.

III.

Socialistisk och kommunistisk litteratur.

- 1) Den reaktionära socialismen.
- a) Den feodala socialismen.

I överensstämmelse med sin historiska ställning kände sig den engelska och franska aristokratien manad att skriva smädeskrifter mot det moderna borgerliga samhället. I den franska revolutionen av 1830 och i den engelska reformrörelsen hade aristokratien ännu en gång duktat under för den hatade uppkomlingen. En allvarlig politisk kamp kunde det icke längre vara tal om. Endast den litterära kampen återstod. Men även på litteraturens område hade restaurationstidens gamla åskådningssätt blivit omöjliga. För att vinna sympati måste aristokratien skenbart lämna sina intressen ur sikte och formulera sin anklagelseakt mot bourgeoisien endast i den exploaterade arbetarklassens namn.

På så sätt uppstod den feodala socialismen, till hälften klagovisa, till hälften smädeskrift, till hälften eko från det förflutna, till hälften hotande profetia om framtiden. Ibland träffade den bourgeoisien i hjärtat med ett bittert, snillrikt mordande omdöme, men städse verkade den komisk genom sin fullkomliga oförmåga att begripa den moderna historiska utvecklingen.

Den proletariska tiggarpåsen svängde man som fana i handen för att samla folket bakom sig. Men så ofta det följde dem, upptäckte det på deras rygg de gamla feodala livréerna och skingrade sig under högljudda och föga vördnadsfulla skrattsalvor.

En del av de franska legitimisterna och "det nya England" hava uppfört detta, skådespel.

För övrigt göra de så liten hemlighet av den reaktionära karaktären hos sin kritik, att deras huvudanklagelse mot bourgeoisien just består däri, att under hennes herravälde utvecklar sig till en klass, som hotar att spränga hela den gamla samhällsordningen i luften. De förebrå bourgeoisien ännu mer, att hon frambragt ett revolutionärt proletariat, än att hon över huvud skapat ett proletariat.

I den praktiska politiken deltaga de därför i alla våldsåtgärder mot arbetarklas-

sen, och i det allmänna livet bekväma de sig till att, trots sina uppstyltade talesätt, upplocka de gyllene äpplena och med schackrarna byta trohet, kärlek och ära mot fårull, betor och brännvin.

Liksom prästen ständigt gjort gemensam sak med aristokraterna, så gör prästsocialismen gemensam sak med den feodala socialismen.

Ingenting är lättare än att giva den kristliga asketismen en socialistisk anstrykning. Har icke även kristendomen ivrat mot privategendomen, mot äktenskapet, mot staten? Har den icke i dessas ställe predikat välgörenhet och tiggeri, celibat och köttets dödande, klosterliv och kyrka? Den kristliga socialismen är blott det vigvatten, varmed prästen välsignar aristokratiens förargelse.

b) Den småborgerliga socialismen.

Den feodala aristokratien är icke den enda klass, som bourgeoisien störtat och vars livsvillkor blivit allt bekymmersammare i det moderna borgerliga samhället. Medeltidens småborgardöme och det lilla bondeståndet utgjorde bourgeoisiens förelöpare. I de industriellt och kommersiellt mindre utvecklade länderna vegeerar denna klass ännu bredvid den uppkommande bourgeoisien.

I de länder, där modern civilisation utvecklat sig, har en ny småborgarklass bildats, som svävar mellan proletariatet och bourgeoisien och som en kompletterande del till det borgerliga samhället ständigt nybildar sig, men vars medlemmar oupphörligt genom konkurrensen slungas ned i proletariatet, ja, t. o. m. med storindustriens utveckling se en tidpunkt närma sig, då de helt och hållet skola försvinna som en självständig del av det moderna samhället och i handeln, manufakturen och agrikulturen ersättas med arbetsuppsyningsmän och tjänare.

I länder, sådana som Frankrike, där bondeklassen utgör mer än hälften av befolkningen, var det naturligt, att skriftställare, som trädde upp för proletariatet mot bourgeoisien, i sin kritik av storborgardömet skulle anlägga småborgarens och småbondens måttstock och taga arbetarnas parti från småborgarståndpunkt. Så uppkom den småborgerliga socialismen. Sismondi är. huvudrepresentanten för denna litteratur, icke blott för Frankrikes utan även för Englands del.

Denna socialism uppvisade högst skarpsinnigt motsatserna inom de moderna produktionsförhållandena. Den avslöjade nationalekonomernas skenheliga försköningar, Den påvisade ovedersägligt den förstörande verkan av maskinerna och arbetsdelningen, kapitalets och jordegendomens koncentring, överproduktionen, kriserna, de små borgarnes och böndernas nödvändiga undergång, proletariats elände, anarkien inom produktionen, de skriande missförhållandena i rikedomens fördelning, de industriella förintelsekrigen mellan nationerna, de gamla sedernas, de gamla familjeförhållandenas och de gamla nationaliteternas upplösning.

Positivt vill emellertid denna socialism antingen återställa de gamla produktions- och samfärdsmedlen, och med dem de gamla egendomsförhållandena och det gamla samhället, eller den vill med våld åter pressa in de moderna produktions- och samfärdsmedlen inom ramen av de gamla egendomsförhållandena, som av dem blivit sprängda och som måste av dem sprängas. I båda fallen är den på en gång reaktionär och utopisk.

Skråväsen i manufakturen och patriarkaliska förhållanden på landet, det är dess sista. ord.

I sin vidare utveckling har denna riktning upplöst sig i ett fegt gnällande.

c) Den tyska eller den "sanna" socialismen.

Den socialistiska och kommunistiska litteraturen i Frankrike, som uppstod under en härskande bourgeois tryck och är det litterära uttrycket för kampen mot dennas välde, överfördes till Tyskland på en tid, då bourgeoisien därstädes nyss börjat sin kamp mot den feodala absolutismen.

Tyska filosofer, halvfilosofer och vitterlekare bemäktigade sig girigt denna litteratur och glömde blott, att vid dessa skrifers invandring från Frankrike de franska levnadsförhållandena icke på samma gång invandrat till Tyskland.

Det enda arbete, som de tyska skriftställarna utfört, bestod däri att de bragte de nya franska idéerna i samklang med sitt gamla filosofiska medvetande. Detta skedde på samma sätt som man i allmänhet tillägnar sig ett främmande språk,

nämligen genom översättning. De skrevo sitt filosofiska nonsens över det franska originalet. På den franska kritiken av bourgeoisistaten, skrevo de t. ex. "upphävande av det abstrakt allmännas herravälde" o. s. v.

Inskjutandet av dessa filosofiska termer under den franska kritiken döpte till "verklighetens filosofi", "sann socialism", "filosofisk grundläggning av socialismen" o. s. v.

Den franska socialistiskt-kommunistiska litteraturen blev på så sätt formligen kastrerad. Och då den i händerna på tyskarna upphörde att vara uttryck för den ena klassens kamp mot den andra, så var tysken övertygad om att ha övervunnit den "franska ensidigheten", att i stället för sanna behov hava tillgodosett sanningens behov, i stället för proletarietets intressen det mänskliga väsendets intressen, människans i allmänhet, som icke tillhör någon klass, ingen verklighet, utan endast den filosofiska fantasiens dunstvärld.

Denna tyska socialism, som tog sina klumpiga skolövningar så högtidligt, förlorade efterhand sin pedantiska oskuld. Den tjänade snart de tyska absolutistiska regeringarna med deras följe av präster, skolmästare, junkrar och byråkrater som lämplig fågelskrämna mot den hotfullt uppåtsträvande bourgeoisien. Och den företrädde ett direkt reaktionärt intresse, det tyska småborgardömet synpunkter. Den proklamerar den tyska nationen som normal-nationen och den tyske kalkborgaren som normalmänniskan. Den gav varje låghet av denne en förborgad, högre, "socialistisk" betydelse. Den drog den sista konsekvensen, då den direkt uppträdde mot kommunismens "rätt förstörande" riktning och förkunnade sin opartiska upphöjdhet över alla klasstrider[1].

2) Den konservativa eller bourgeois-socialismen.

En del av bourgeoisien önskar avhjälpa de sociala missförhållandena för att betrygga det borgerliga samhällets bestånd.

Hit höra: nationalekonomer, filantroper, humanitetsivrare, sådana som sträva att "förbättra den arbetande klassens läge", välgörenhetsordnare, djurskyddsvänner, stiftare av måttlighetsföreningar, småreformatorer av alla upptänkliga slag. Och denna bourgeois-socialism har även blivit utarbetad till hela systemer.

Som exempel anför vi Proudhons "Eländets filosofi".

En socialistisk bourgeois vill bibehålla livsvillkoren för det moderna samhället, men utan de nödvändigt därav följande striderna och farorna. De vilja det bestående samhället med avdrag av dess revolutionerande och upplösande element. De vilja en bourgeois utan ett proletariat.

Herrar storborgare föreställa sig naturligtvis den värld, vari de härska, som den bästa möjliga. Revolutionsstormarna 1848 ha sopat bort hela denna lumpna riktning och betagit dess representanter all lust att vidare göra i socialism.

Bourgeois-socialismen utarbetar denna tröstefulla föreställning till ett halvt eller helt system. När den uppfordrar proletariatet att förverkliga dess system och intåga i det Nya Jerusalem, så fordrar den i grund och botten intet annat än att proletariatet skall stanna kvar i det nuvarande samhället, men avsvärja sina hätska föreställningar därom.

En annan, mindre systematisk men mera praktisk form av denna socialism har sökt hålla arbetarklassen från varje revolutionär rörelse genom att påvisa, att icke den ena eller andra politiska förändringen, utan blott förändring av de materiella livsförhållandena, de ekonomiska förhållandena, kan vara av nytta för proletariatet. Men med förändring av de ekonomiska förhållandena menar denna socialism ingalunda de borgerliga produktionsförhållandenas avskaffande, vilket endast är möjligt på revolutionär väg, utan administrativa förbättringar, som kunna företagas inom dessa produktionsförhållanden, som således ingenting ändra i förhållandet mellan kapital och arbete, utan blott i bästa fall minska bourgeoisens kostnader för hennes välde och förenkla hennes statshushållning.

Sitt följdriktigaste uttryck får bourgeois-socialismen först när den bliver till enbart en retorisk fras.

Frihandel — i den arbetande klassens intresse; skyddstullar — i den arbetande klassens intresse; cellfångelser — i den arbetande klassens intresse; det är bourgeoisocialismens sista, enda allvarligt menade ord.

Bourgeoisins socialism består just i den satsen, att storborgarna äro storborgare — i den arbetande klassens intresse.

Den kritiskt-utopiska socialismen och kommunismen.

Vi tala icke här om den litteratur, som under alla stora modärna revolutioner uttalat proletariats fordringar (Babeufs skrifter m. fl.)

Proletariats första försök att i en tid av allmän jäsning, under perioden för det feodala samhällets störtande, direkt söka befordra sina egna intressen strandade med nödvändighet på proletariats egen ringa utveckling och på att de materiella villkoren för dess befrielse, vilka först äro en produkt av den borgerliga perioden, ännu icke funnos för handen. Den revolutionära litteratur, som åtföljde dessa första rörelser av proletariatet, är till sitt innehåll helt naturligt reaktionär. Den lär en allmän asketism och ett barbariskt likhetsmakeri.

De egentliga socialistiska och kommunistiska systemen, Saint Simons, Fouriers och Owens m. fl. tillkommo under den första tiden av kampen mellan proletariat och bourgeoisie, vilken vi förut framställt. (Se kapitlet "Bourgeoisie och proletariat".)

Skaparna av dessa system sågo visserligen motsatsen mellan klasserna liksom även verksamheten av de upplösande elementen inom det bestående samhället. Men i proletariats rörelse se de ingen historisk självverksamhet, ingen detsamma tillkommande politisk roll.

Då klassmotsatsens utveckling håller jämna steg med industriens utveckling, funno de icke heller de materiella villkoren till proletariats befrielse för handen och sökte då efter en social vetenskap, sociala lagar för att få fram dessa villkor.

Deras egen personliga uppfinnareverksamhet måste träda i stället för den samhälleliga, fantastiska teorier i st. f. historiska förutsättningar för befrielsen, och i stället för den småningom försiggående organiseringen av proletariatet till klass måste komma en enkom nyuppfunnen samhällsorganisation. Den kommande världshistorien upplöser sig för dem i propagandan för samt i det praktiska utfö-

randet av deras samhällsplaner.

De äro visserligen medvetna om att med sina planer huvudsakligen företräda den arbetande klassens intresse som den mest lidande klassens. Blott ur denna synpunkt av den mest lidande klassen existerar för dem proletariatet.

Den outvecklade form klasskampen då hade, såväl som deras egen samhällsställning, hade emellertid till följd, att de trodde sig vara vida höjda över klassmotsatsen. De ville förbättra levnadsställningen för alla samhällsmedlemmar, även för dem, som hade det bäst.

De vädja därför alltjämt till alla samhällsmedlemmar utan åtskillnad, ja, företrädesvis till den härskande klassen. Man behövde ju blott förstå deras system för att erkänna det vara den bästa möjliga plan till det bästa möjliga samhället.

De förkasta därför varje politisk, i synnerhet varje evolutionär rörelse, de vilja nå sitt mål på fredlig väg och söka bryta väg för det nya samhällsevangeliets genom smärre, naturligtvis felsläande experimenter, vilka skulle verka genom exemplets makt.

Den fantastiska skildringen av framtidens samhälle svarar i en tid, då proletariatet ännu är högst outvecklat och alltså självt ännu uppfattar sitt eget läge rätt fantastiskt, mot dess första aningsfulla längtan efter en allmännare omgestaltning av samhället.

De socialistiska och kommunistiska skrifterna från denna tid äga emellertid även kritiska element. De angripa alla grundvalar för det bestående samhället. De hava därför lämnat högst värdefullt material till arbetarnas upplysning. Deras positiva teorier över det kommande samhället, t. ex. upphävandet av motsatsen mellan stad och land, av familjen, av den privata inkomsten, av lönarbetet, förkunnandet av den samhälleliga harmonien, statens förvandling till en blott förvaltning av produktionen — alla dessa satser uttrycka blott klassmotsatsens bortfallande; och den började just nu utveckla sig, och de kände den därför icke annat än i dess första formlösa obestämdhet. Dessa teorier hava därför ännu blott enrent utopisk karaktär.

Den kritiskt-utopiska socialismens och kommunismens betydelse står i omvänt förhållande till den historiska utvecklingen. I samma mån som klasskampen utvecklar sig och tager form, förlorar denna fantastiska upphöjdhet däröver, detta fantastiska bekämpande därav allt praktiskt värde och allt teoretiskt berättigande. Voro därför upphovsmännen till dessa system ännu i flera hänseenden revolutionära, så bilda deras lärjungar varje gång reaktionära sekter. De hålla fast vid mästarnas gamla åskådningar gentemot proletariats fortgående historiska utveckling. De söka därför konsekvent avtrubba klasskampen och utjämna motsatserna. De drömma ännu alltjämt om det experimentella förverkligandet av sina samhällsutopier, om stiftandet av enskilda falangstärer, grundläggning av socialistiska kolonier, upprättandet av ett litet Ikarien — och för byggandet av alla dessa luftslott måste de vädja till det borgerliga hjärtats och pänningesäckens filantropi. Så småningom sjunka de ned till kategorien av de ovan skildrade reaktionära eller konservativa socialisterna och skilja sig från dem blott genom ett mera systematiskt pedanteri och genom en fanatisk övertro på de underbara verkningarna av sin sociala vetenskap.

De motarbeta därför med förbittring varje politisk rörelse bland arbetarna, ty en sådan måste alltid utgå från fullständig otro på deras nya evangelium.

Owenisterna i England kämpa mot chartisterna, fourieristerna i Frankrike mot reformisterna.

IV.

Kommunisternas ställning till de olika oppositionella partierna.

Enligt avd. II förstås kommunisternas förhållande till de redan konstituerade arbetarpartierna av sig självt, alltså deras förhållande till chartisterna i England[1] och det agrariska reformpartiet i Nordamerika.

De kämpa för uppnåendet av arbetarklassens närmast liggande mål och intressen, men inom den nuvarande rörelsen representera de på samma gång rörelsens framtid. I Frankrike sluta sig kommunisterna till det socialistiskt-demokratiska partiet mot den konservativa och radikala bourgeoisien, utan att därför uppgiva rätten att förhålla sig kritiskt till de från den revolutionära traditionen härrörande fraserna och illusionerna.

I Schweiz understödja de de radikala, utan att förbise, att detta parti består av motsatta element, dels av demokratiska socialister i ordets franska betydelse, dels av radikal bourgeoisie.

I Polen understödja kommunisterna det parti, som sätter en agrarisk revolution såsom villkor för den nationella befrielsen, det parti, som gjorde upproret i Krakau 1846.

I Tyskland kämpar det kommunistiska partiet gemensamt med bourgeoisien, så snart den uppträder revolutionärt, mot den absoluta monarkien, den feodala jordegendomen och småborgardömet. Men det underlåter icke ett ögonblick att hos arbetarna utbilda ett så klart medvetande som möjligt om den fientliga motsatsen mellan bourgeoisie och proletariat, på det att de tyska arbetarna genast må kunna vända de sociala och politiska förhållanden, som bourgeoisiens välde måste medföra, såsom lika så många vapen mot bourgeoisien själv, så att strax efter de reaktionära klassernas störtande i Tyskland kampen mot bourgeoisien själv genast kan begynna.

På Tyskland rikta kommunisterna sin huvudsakliga uppmärksamhet, emedan Tyskland står inför en borgerlig revolution, och emedan denna omvälvning där äger rum under mera framskriden europeisk civilisation i allmänhet och med ett mycket längre utvecklat proletariat än i England under 17:de och i Frankrike under 18:de århundradet var fallet. Den tyska borgerliga revolutionen kan alltså endast bli det omedelbara förspellet till en proletarisk revolution.

Med ett ord, kommunisterna understödja överallt varje revolutionär rörelse mot de bestående samhälleliga och politiska förhållandena.

I alla dessa rörelser framhäva de egendomsfrågan, vare sig denna uppträder un-

der en mer eller mindre utvecklad form, som rörelsens grundfråga.

Kommunisterna arbeta slutligen överallt på förbindelse och samförstånd mellan alla länders demokratiska partier.

Kommunisterna försmå att hemlighålla sina åsikter och avsikter. De förklara öppet, att deras mål endast kan nås genom våldsam omstörtning av hela den nuvarande samhällsordningen. Må de härskande klasserna darra för en kommunistisk revolution! Proletärerna hava i den ingenting annat att förlora än sina kedjor, men de hava en värld att vinna.

Proletärer i alla länder, förenen Eder!

Källförteckning:

”Ausstellungsarchiv 2018 . Zentrum der Antike Trier”. Åtkomstdatum 27 april 2025. <https://www.zentrum-der-antike.de/rheinisches-landesmuseum/ausstellungen/ausstellungsarchiv/ausstellungsarchiv-2018>.

”Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov”. 2023. Åtkomstdatum 18.4.2025. I Wikipedia. https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Av_var_och_en_efter_f%C3%B6rm%C3%A5ga,_%C3%A5t_var_och_en_efter_behov&oldid=54047571.

Althusser, Louis. 1965. *For Marx*. Translated by Ben Brewster. London: Verso.

Anderson, Perry. 2016. *The H-Word: The Peripeteia of Hegemony*. London: Verso.

Bernstein, Eduard. 1993 [1899]. *The Preconditions of Socialism*. Edited and translated by Henry Tudor. Cambridge: Cambridge University Press.

Berman, Sheri. 1998. *The Primacy of Politics: Social Democracy and the Making of Twentieth-Century Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Blumenberg, Werner. 1962. *Karl Marx: An Illustrated Biography*. London: Verso.

Boglund, Anders, Sven Eliaeson, och Per Månson. 2014. *Kapital, rationalitet och social sammanhållning. En introduktion till klassisk samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Bottomore, Tom. 1991. *A Dictionary of Marxist Thought*. 2nd ed. Oxford: Blackwell Publishers.

Carver, Terrell. 1990. *Friedrich Engels: His Life and Thought*. London: Macmillan.

Cassidy, John. 1997. "THE RETURN OF KARL MARX". *The New Yorker*, 12 oktober 1997. <https://www.newyorker.com/magazine/1997/10/20/the-return-of-karl-marx>.

Das Kapital. U.å. I Wikipedia. Åtkomstdatum 18 april 2025. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Das_Kapital&oldid=1285199358.

Der Sozialdemokrat. 1883. The death of Karl Marx. u.å. Åtkomstdatum 18 april 2025. <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1883/death/dersoiz1.htm>.

Eagleton, Terry. 2011. *Why Marx Was Right*. New Haven, CT: Yale University Press.

Eklund, Lisa och Bo Isenberg (red.). 2022. *Sociologins klassiker. Upptäckter och återupptäckter*. Lund: Studentlitteratur.

Engels, Friedrich. 1877. *Herrn Eugen Dühring's Revolution in Science (Anti-Dühring)*. Translated by Emile Burns. New York: International Publishers, 1939.

Engels, Friedrich. 1883. "Letter to Paul Lafargue, March 1883." I *Marx and Engels Correspondence*, edited by Progress Publishers, 1975. Moscow: Progress Publishers.

Engels, Friedrich. 1883. Speech at the Graveside of Karl Marx. I *Marx & Engels Collected Works*, Vol. 24. Moscow: Progress Publishers, 1975.

Engels, Friedrich. 1845. *The Condition of the Working Class in England*. Translated by Florence Kelley Wischnewetzky. London: Swan Sonnenschein & Co.

Engels, Friedrich. 1884. *The Origin of the Family, Private Property and the State*. Translated by Alec West. New York: International Publishers, 1972.

Fanon, Frantz. 2004 [1961]. *The Wretched of the Earth*. Translated by Richard Philcox. New York: Grove Press.

Figs, Orlando. 1997. *A People's Tragedy: The Russian Revolution 1891-1924*. New York: Viking.

Gabriel, Mary. 2011. *Love and Capital: Karl and Jenny Marx and the Birth of a Revolution*. New York: Little, Brown.

Giddens, Anthony. 1971. *Capitalism and Modern Social Theory: An Analysis of the Writings of Marx, Durkheim and Max Weber*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gramsci, Antonio. 1971. *Selections from the Prison Notebooks*. Edited by Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith. New York: International Publishers.

Happle R och König A. 2008. "A lesson to be learned from Karl Marx: smoking triggers hidradenitis suppurativa" *British Journal of Dermatology*, Volume 159, Issue 1, 1 July 2008, Pages 255–256, <https://doi.org/10.1111/j.1365-2133.2008.08604.x>

Harvey, David. 2010. *A Companion to Marx's Capital*. London: Verso.

Harvey, David. 2010. *The Enigma of Capital: And the Crises of Capitalism*. Oxford: Oxford University Press.

Heinrich, Michael och Axel Locascio. 2019. *Karl Marx and the Birth of Modern Society*. Åtkomstdatum 22.4.2025. Monthly Review Press. <https://www.perlego.com/book/978649/karl-marx-and-the-birth-of-modern-society-the-life-of-marx-and-the-development-of-his-work-pdf>.

Heinrich, Michael och Axel Locascio. 2019. "Karl Marx and the Birth of Mo-

dern Society”, Monthly Review Press.

Hobsbawm, Eric J. 1994. *The Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991*. London: Michael Joseph.

Hobsbawm, Eric. 2011. *How to Change the World: Marx and Marxism, 1840–2011*. London: Little, Brown.

Horkheimer, Max, and Theodor W. Adorno. 2002 [1947]. *Dialectic of Enlightenment: Philosophical Fragments*. Edited by Gunzelin Schmid Noerr, translated by Edmund Jephcott. Stanford, CA: Stanford University Press.

Hunt, Tristram. 2009. *The Frock-Coated Communist: The Revolutionary Life of Friedrich Engels*. London: Allen Lane.

”Jenny Marx”. 2024. I Wikipedia. Åtkomstdatum 4.5.2025. https://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Jenny_Marx&oldid=246826230.

Kapp, Yvonne. 1976. *Eleanor Marx, Volume 1: Family Life*. London: Lawrence & Wishart.

”Karl Marx”. 2025. I Wikipedia. Åtkomstdatum 18.4.2025 https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Karl_Marx&oldid=1285692952.

”Karl Marx var inte först med folkets opium”. 2012. Åtkomstdatum 23.4.2025. Forskning & Framsteg. 15 december 2012. <https://fof.se/artikel/2013/1/marx-var-inte-forst-med-folkets-opium/>.

Koivisto, Juha och Mikko Lahtinen. 2012. ”Poliittisen järjen kritiikki Karl Marx” I *Klassiset poliittiset ajattelijat*, red. Petri Koikkalainen och Paul-Erik Korvela. Kustannusyritys Vastapaino, Tampere.

Laclau, Ernesto, and Chantal Mouffe. 2001 [1985]. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. 2nd ed. London: Verso.

Lafargue, Paul. 2025. I Wikipedia Åtkomstdatum 23.5.2025. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Paul_Lafargue&oldid=1285692952.

dia.org/w/index.php?title=Paul_Lafargue&oldid=1274721762.

Lenin V I. 1902. Vad bör göras? Åtkomstdatum 18 april 2025. <https://www.marxists.org/svenska/lenin/1902/02/vadborgoras.htm>.

Lenin, Vladimir I. 2017 [1902]. What Is to Be Done? Burning Questions of Our Movement. London: Wellred Books.

Lenin, Vladimir. 1895. : Friedrich Engels. . Åtkomstdatum 04 maj 2025. <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1895/misc/engels-bio.htm>.

Liebkecht, Wilhelm. 1896. Karl Marx: Biographical Memoirs. Chicago: Charles H. Kerr & Co.

”Lizzie Burns”. 2024. Åtkomstdatum 4.5.2025. I Wikipedia. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Lizzie_Burns&oldid=1257499686.

McLellan, David. 1977. Friedrich Engels. New York: Viking Press.

Marx, Karl. 1844. Economic and Philosophic Manuscripts of 1844. Moscow: Progress Publishers.

Marx, Karl. 1867. Das Kapital: Critique of Political Economy. Vol. 1. Hamburg: Otto Meissner.

Marx, Karl. 1970 [1859]. A Contribution to the Critique of Political Economy. Translated by S. W. Ryazanskaya, edited by Maurice Dobb. Moscow: Progress Publishers.

Marx, Karl. 1990 [1867]. Capital: A Critique of Political Economy, Volume I. Translated by Ben Fowkes. London: Penguin Books.

Marx, Karl, och Friedrich Engels. 1848. The Communist Manifesto. London: Workers’ Educational Association.

Marx, Karl, and Friedrich Engels. 1975. Selected Correspondence. 3rd ed.

Moscow: Progress Publishers.

Marx, Karl, och Friedrich Engels. 1845. *The Holy Family, or Critique of Critical Criticism. Against Bruno Bauer and Co.* Translated by Richard Dixon and Clemens Dutt. Moscow: Progress Publishers, 1956.

Marx, Karl, and Friedrich Engels. 1982. *Collected Works*. Vol. 38. New York: International Publishers.

Marx, Karl, and Friedrich Engels. 2002 [1848]. *The Communist Manifesto*. With an introduction by Gareth Stedman Jones. London: Penguin Books.

Marx, Karl, and Friedrich Engels. *Marx-Engels Collected Works (MECW)*. 50 vols. London: Lawrence & Wishart, 1975–2004.

McLellan, David. 1973. *Karl Marx, His Life and Thought*. The Macmillan Press LTD, London.

McLellan, David. 1973. *Karl Marx: His Life and Thought*. New York: Harper & Row.

McLellan, David. 2006. *Karl Marx: A Biography*. 4th ed. London: Palgrave Macmillan.

Merriman, John M. 2009. *A History of Modern Europe: From the Renaissance to the Present*. 3rd ed. New York: W. W. Norton & Company.

Månson, Per. 2016. "Det moderna samhällets paradox". Åtkomstdatum 25.4.2025. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/66497/gupea_2077_66497_1.pdf?sequence=1

Musto, Marcello. *The Last Years of Karl Marx: An Intellectual Biography*. Stanford: Stanford University Press, 2020.

Nicolaievsky, Boris, and Otto Maenchen-Helfen. 1976. *Karl Marx: Man and*

Karl Marx

Fighter. Translated by Gwenda David and Eric Mosbacher. Harmondsworth: Penguin.

Padover, Saul K. 1978. *Karl Marx: An Intimate Biography*. New York: McGraw-Hill.

Popper, Karl. 1945. *The Open Society and Its Enemies*. Vol. 2. London: Routledge.

Rubel, Maximilien. 1975. "Marx as Theorist of Revolution." In *Marx and Marxism*, 1–42. Detroit: Wayne State University Press.

Service, Robert. 2007. *Comrades!: A History of World Communism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Shepperd, John. 2018. "Who really was at Marx's funeral?" *I Highgate Cemetery Newsletter*. Highgate Cemetery, London.

Shuster, Sam. 2008. "The Nature and Consequence of Karl Marx's Skin Disease." *British Journal of Dermatology* 158 (1): 1–3.

Seigel, Jerrold. 1978. *Marx's Fate: The Shape of a Life*. Princeton: Princeton University Press.

Spence, Jonathan D. 1999. *The Search for Modern China*. 2nd ed. New York: W. W. Norton & Company.

Sperber, Jonathan. 2013. *Karl Marx: A Nineteenth-Century Life*. New York: Liveright.

Stedman Jones, Gareth. 2016. *Karl Marx: Greatness and Illusion*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Thompson, E. P. 1963. *The Making of the English Working Class*. London: Victor Gollancz.

Karl Marx

”Tomb of Karl Marx”. 2025. I Wikipedia. Åtkomstdatum 17 april 2025. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Tomb_of_Karl_Marx&ol-did=1275225589#cite_note-12.

Wallerstein, Immanuel. 2011. *The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. 3rd ed. Berkeley: University of California Press.

Wheen, Francis. 1999. *Karl Marx: A Life*. New York: W. W. Norton & Company.

Wheen, Francis. 2006. *Marx’s Das Kapital: A Biography*. New York: Atlantic Monthly Press.

”Åbo Tidning no 81 1883, s. 1”. U.å. Åbo Tidning no 81, s. 1. 1883. Åtkomstdatum 17 april 2025. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/474439?page=1>.

Karl Marx – En samhällsvetenskapernas klassiker och hans arv

Karl Marx förändrade världen med sin kritik av kapitalismen, sina analyser av klassamhället och sin vision om ett rättvisare samhälle. Hans idéer har inspirerat revolutioner, omdanat samhällssystem och påverkat generationer av tänkare – och de fortsätter att väcka debatt än idag.

Många böcker om Karl Marx har getts ut, men inte så många på svenska och inte under den senaste tiden. Så det är på sin plats att korrigera detta.

Denna bok ger en tillgänglig men vetenskapligt förankrad introduktion till Marx liv, verk och intellektuella betydelse. Här behandlas *Das Kapital* som mer än en ideologisk text – som ett analytiskt verk som utmanar läsaren att tänka djupare kring makt, produktion och människans villkor i det moderna samhället. Samtidigt diskuteras hur Marx teorier tolkats, omformulerats och ibland misstolkats i historiska sammanhang – inte minst i Sovjetunionen.

Boken vänder sig till alla som vill förstå varför Marx fortfarande räknas som en samhällsvetenskaplig klassiker – och varför hans frågor är lika brännande i vår tid av globalisering, ojämlikhet och politisk osäkerhet.